

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Tuotantotalouden tiedekunta
Tuotantotalous / Teknologiayrittäjyys

YRITTÄJYYSKASVATUS OULUN SEUDUN AMMATTIOPISTOSSA

Tarkastajat: Professori Marko Torkkeli
Tutkija Melina Maunula

Ohjaaja: Professori Marko Torkkeli

Päiväys: 23.2.2014

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Heiskari, Kari Ilmari

Työn nimi: Yrittäjyyskasvatus Oulun seudun ammattiopistossa

Vuosi: 2014

Paikka: Lappeenranta

Diplomityö. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, tuotantotalous.

91 sivua, 45 kuvaa ja 6 taulukkoa

Tarkastajat: professori Marko Torkkeli ja tutkija Melina Maunula

Hakusanat: Ulkoinen yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus

Tämä tutkimus käsittelee yrittäjyyskasvatusta Oulun seudun ammattiopistossa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää koetaanko ulkoisen yrittäjyyden opettaminen tärkeäksi ja onko sen integroiminen ammattiaineisiin onnistunut. Tutkimuksessa selvitetään myös opiskelijoiden halukkuutta toimia yrittäjänä tulevaisuudessa työmarkkinoilla sekä miten OSAOn strategiaan kirjatut yrittäjyyden tavoitteet ovat toteutuneet. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu kahdesta keskeisestä käsitteestä: Yrittäjyyskasvatus ja ulkoinen yrittäjyys.

Tutkimuksen kohdeorganisaationa oli Oulun seudun ammattiopisto ja tarkemmin 2. ja 3. vuosikurssin opiskelijat ja opetushenkilöstö. Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-ohjelmistolla. Otokseen kuului noin 4000 opiskelijaa ja 577 opettajaa. Tutkimus edustaa kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimukseen vastasi 568 opiskelijaa ja 239 opettajaa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta määriä voidaan pitää riittävinä.

Suurin osa kysymyksistä oli väittämiä, joiden vastausvaihtoehtona käytettiin Likertin viisiportaista asteikkoa. Tutkimuksen eri osiot käsittelivät ulkoisen yrittäjyyden tärkeyttä ammatillisella toisella asteella, yrittäjyyden integroimisen onnistumista ammattiaineisiin, OSAOn ilmapiiriä yrittäjyydestä sekä opiskelijoiden halua työskennellä tulevaisuudessa yrittäjänä.

Saatujen vastauksien perusteella ulkoisen yrittäjyyden opettaminen koetaan tärkeäksi ammatillisella toisella asteella. Yrittäjyyden integroimista ammatillisiin aineisiin ei voida pitää täysin onnistuneena ja tähän nousi syyksi tavoitteiden uupuminen tutkinnon perusteissa. OSAOn ilmapiiri koettiin ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi. Opiskelijat suhtautuivat myönteisesti siihen, että he voisivat tulevaisuudessa työskennellä yrittäjänä.

ABSTRACT

Author: Heiskari, Kari Ilmari

Subject: Entrepreneurship Education at the Oulu Vocational College

Year: 2014

Place: Lappeenranta

Master's Theses. Lappeenranta University of Technology, industrial management

91 pages, 45 figures and 6 tables

Examiners: Professor Marko Torkkeli and researcher Melina Maunula

Keywords: Entrepreneurship, entrepreneurship education

This research deals with entrepreneurship education at the Oulu Vocational College. The aim of the research is to find out whether teaching entrepreneurship is considered important and whether its integration into vocational subjects has been successful. The research also looks at how eager students are to work as entrepreneurs in the job market in the future, as well as to what extent the aims in the Oulu Vocational College strategy about entrepreneurship have been met. The theoretical framework of the research consists of the following concepts: entrepreneurship education and entrepreneurship.

The target organisation in the research was the Oulu Vocational College and in particular, the second and third year students and the teaching staff there. The empirical material was gathered using an electronic software called Webropol. The sample consists of about 4000 students and 577 teachers. The research represents the quantitative research method. 568 students and 239 teachers answered the questionnaire. This can be considered sufficient for the reliability of the research.

Most of the research questions were statements for which the alternative responses were given on a Likert scale of one to five. The different parts of the questionnaire dealt with the importance of entrepreneurship in upper secondary vocational education; the successfulness of integrating entrepreneurship into vocational subjects; the atmosphere at Oulu Vocational College regarding entrepreneurship; and the desire of the students to work as entrepreneurs in the future.

According to the results, the teaching of entrepreneurship in the upper secondary vocational level is considered important. The integration of entrepreneurship into vocational subjects cannot be considered to have been successful. The reason for this that stood out was the lack of goals in the foundation of the degree studies. The atmosphere at Oulu Vocational College was thought to be supportive of entrepreneurship. The students had a positive attitude towards the idea of working as entrepreneurs in the future.

ALKUSANAT

Ilman kiinnostustani ja intoa tutkimusaiheeseen tämä ei olisi valmistunut. Diplomityötä tehdessäni minulla on ollut mahdollisuus laaja-alaisesti tutustua yrittäjyyden koulutuksen asemaan toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa Suomessa. Omakohtainen kokemus yrittäjänä toimimisesta sekä reilun 10 vuoden kokemus opettajan tehtävistä OSAOssa auttoi ymmärtämään paremmin tutkimuksessa esiin nousseita asioita ja edelleen tekemään niistä johtopäätöksiä.

Diplomityön valmistumisesta halua kiittää professori Marko Torkkelia ja diplomi-insinööri Melina Maunulaa, jotka auttoivat tämän työn tekemisessä ja ohjasivat minua asiantuntevalla tavalla.

Haluan kiittää myös Oulun seudun koulutuskuntayhtymän johtajaa Jarmo Paloniemeä ja Oulun seudun ammattiopiston rehtoria Saija Niemelä-Penttiä, jotka mahdollistivat diplomityön toteuttamisen OSAOssa. Suuri kiitos kuuluu myös OSAOn suunnittelijalle Sauli Alaruikalle, joka auttoi kyselyn toteutuksessa OSAOssa.

Kiitokset myös kaikille OSAOn opiskelijoille ja opettajille, jotka mahdollistivat diplomityön toteutuksen vastaamalla kyselyyn. Kiitän myös Oulun seudun Ivi-tekniistä yhdistystä, joka antoi minulle merkittävän stipendin diplomityön toteutukseen.

Erityiskiitoksen ansaitsee avopuolisoni Jaana, joka tuki ja kannusti minua eteenpäin.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	9
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	9
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja keskeiset rajaukset.....	11
1.3 Oulun seudun ammattiopisto.....	12
1.4 Tutkimusmenetelmät	14
2. YRITTÄJYYS	15
2.1 Yrittäjyyden käsitteestä.....	15
2.2 Ulkoinen yrittäjyys.....	17
2.3 Sisäinen yrittäjyys	18
2.4 Omaehtoinen yrittäjyys	18
2.5 Mielikuvat yrittäjyydestä.....	19
2.6 Yrittäjyysaikomukset.....	19
3 YRITTÄJYYSKASVATUS	21
3.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä	23
3.2 Opettajan rooli yrittäjyyskasvatuksessa	25
3.2 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja menetelmät ammatillisella toisella asteella....	26
3.3 Opettajien valmiudet opettaa yrittäjyyttä	37
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	39
4.1 Tutkimuksen otos.....	39
4.2 Tutkimusmenetelmät	39
4.3 Tutkimuskysymykset.....	40
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
5.1 Kuinka moni vastasi	43
5.2 Vastauksien käsittely	49
5.3 Ristiintaulukointi ja riippuvuudet	74
5.4 Luotettavuuden arviointi	78
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	80

6.1 Yrittäjyyden opetuksen tärkeys	81
6.2 Yrittäjyyden opetuksen integroiminen ammattiaiineisiin	81
6.3 OSAOn yrittäjyyttä tukeva ilmapiiri	82
6.4 Opiskelijoiden halukkuus toimia yrittäjänä tulevaisuudessa	83
6.5 Parannusehdotuksia	84
LÄHDELUETTELO	86

KUVALUETTELO

Kuva 1. Oulun seudun koulutuskuntayhtymä (OSEKK) vuonna 2011	12
Kuva 2. Oulun seudun ammattiopiston organisaatio (OSAO) vuonna 2011	13
Kuva 3. Ulkoinen, sisäinen ja omaehtoinen yrittäjyys	17
Kuva 4. Ammatillinen koulutus ja yrittäjyyden oppimisen konteksti	26
Kuva 5. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen verkosto	28
Kuva 6. Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelma ja siihen vaikuttavat tekijät.	32
Kuva 7. Esimerkkinä Talotekniikan perustutkinnon ilmanvaihtoasennuksen koulutusohjelman, ilmanvaihtoasentajan koulutuksen eteneminen ja ajoitus	34
Kuva 8. Esimerkkinä Talotekniikan perustutkinnon osan ”Ivi-suunnittelu” suunnit- telma arvioinnin toteutuksesta.....	36
Kuva 9. Vastanneiden opiskelijoiden jakautuminen yksiköittäin.	43
Kuva 10. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 13.	44
Kuva 11. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 14.	44
Kuva 12. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 15.	45
Kuva 13. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 16.	45
Kuva 14. Vastanneiden opettajien %-osuus yksiköittäin.	46
Kuva 15. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 2.	46
Kuva 16. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 3.	47
Kuva 17. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 5.	48
Kuva 18. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 6.	48
Kuva 19. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 7.	49
Kuva 20. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 17.	50
Kuva 21. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 18.	50
Kuva 22. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 19.	51
Kuva 23. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 20.	52
Kuva 24. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 21.	52
Kuva 25. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 22.	53
Kuva 26. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 8.	54
Kuva 27. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 9.	54
Kuva 28. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 10.	55
Kuva 29. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 11.	56
Kuva 30. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 12.	56
Kuva 31. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 23.	57
Kuva 32. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 24.	58

Kuva 33. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 25.	58
Kuva 34. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 13.	59
Kuva 35. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 14.	60
Kuva 36. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 15.	60
Kuva 37. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 16.	61
Kuva 38. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 26.	62
Kuva 39. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 27.	62
Kuva 40. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 28.	63
Kuva 41. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 29.	64
Kuva 42. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 17.	64
Kuva 43. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 18.	65
Kuva 44. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 19.	66
Kuva 45. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 20.	66
Kuva 46. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 21.	67
Kuva 47. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 22.	68
Kuva 48. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 23.	68
Kuva 49. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 24.	69
Kuva 50. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 30.	70
Kuva 51. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 31.	70
Kuva 52. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 32.	71
Kuva 53. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 33.	72
Kuva 54. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 25.	73

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Viime vuodet ovat olleet talouden osalta synkkiä vuosia koko Euroopassa. Myöskään Suomi ei ole välttynyt taloudelliselta taantumalta, joka alkoi vuonna 2008. Yritykset ovat joutuneet turvautumaan lomautuksiin ja irtisanomisiin. Taloudellisen laskukauden ja taantumien päättymisen siirtyminen eteenpäin on synnyttänyt jälleen keskustelua siitä, että työikäisten tulisi tulevaisuudessa yhä enemmän työllistyä pienyrittäjinä. Pienyrittäjyydellä on merkittävä rooli työllistäjänä Suomessa. Suomalaisista yrityksistä vuonna 2011 oli mikroyrityksiä (1-9 henkilöä) 94,2 % ja ne työllistivät 415 000 henkilöä (Tilastokeskus, 2012). Mikroyritysten lisääntymisen toivotaan lisäävän työmarkkinoiden joustavuutta muuttuvissa taloudellisissa tilanteissa. Yrittäjyyskeskusteluissa on noussut myös se esiin, että Suomi tarvitsee uusia suuria yrityksiä (yli 500 henkilöä). Suomessa oli vuonna 2011 suuria yrityksiä 274 kappaletta, jotka muodostivat 39,2 % kaikkien yritysten liikevaihdosta (Tilastokeskus, 2012).

Opetusministeriö linjasi vuonna 2009 yrityskasvatuksen suuntaviivat Suomessa. Yrittäjyyskasvatus pitää olla osana elinikäistä oppimista. Yleissivistävässä koulutuksessa pyritään kehittämään myönteisiä asenteita, tekemään tutuksi yrittäjämäinen toiminta ja tutustuttamaan yrittäjyyden perustietoihin ja -taitoihin. Toisella asteella ja korkea-asteella mukaan tulevat yritystoimintaan liittyvät valmiudet. Opetusministeriö korostaa eri koulutusasteiden, työ- ja elinkeinoelämän, poliittisten päätöksentekijöiden sekä kotien välistä verkostoyhteistyötä. Tällä kaikella pyritään siihen, että oppijan on helppo toimia tulevaisuudessa työmarkkinoilla yrittäjänä tai toisen palveluksessa. (Opetusministeriö, 2009 s. 7-8)

Opetushallitus toteaa strategiassaan vuonna 2011 "Osaaminen ja sivistys 2020" ammatillisesta koulutuksesta seuraavaa: "Ammattikoulutus antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Aikuis-koulutus kohottaa aikuisväestön yleissivistystä ja ammatillista osaamista. Koulutus antaa valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää, edistää työllisyyttä ja tukee elinikäistä oppimista."

Ammatillista toisen asteen koulutusta ohjaa pääosin laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998). Ammatillisen toisen asteen koulutuksen opetuksen sisältöä ohjaa Opetushallituksen määräys ammatillisen perustutkinnon perusteista. Määräyksellä Opetushallitus varmistaa koulutukselliset perusoikeudet, tasa-arvon, opetuksellisen yhtenäisyyden, laadun ja oikeusturvan toteutumisen. Ammatillisten toisen asteen opetussuunnitelmat ja tutkinnon perusteet uudistettiin edellisen kerran 1999-2001. Opetushallitus päätti, että kaikki tutkinnon perusteet pitää uudistaa ja uudistamistyö tehtiin vuosien 2006-2010 aikana siten, että koulutuksen järjestäjät pystyivät ottamaan käyttöön uudistetut tutkinnon perusteet 1.8.2010 alkaen. Uudistuksessa ei lähdetty muuttamaan tutkintojen laajuutta, vaan se säilyi edelleen 120 opintoviikossa. Opiskelijalle 120 opintoviikon suorittaminen tarkoittaa keskimäärin 40 opintoviikon suorittamista lukuvuodessa. Tutkinnon perusteiden uudistaminen kohdistui tutkintojen rakenteen, tutkintojen osien ja opintojen muodostumiseen. Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit kokivat myös muutoksen tässä yhteydessä.

Tutkinnon perusteiden uudistamisen yhteydessä määriteltiin elinikäisen oppimisen avaintaidot ammatillisessa perustutkinnoissa, mikä perustui Euroopan parlamentin ja neuvoston suositukseen 2005/0221 (COD) elinikäisen oppimisen avaintaidoista. Elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskeva eurooppalainen viitekehys pitää sisällään kahdeksan avaintaitoa, joista seitsemäs avaintaito on yrittäjyys. (Euroopan yhteisöjen komissio, 2005 s. 20) Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien (yhteisten opintojen) tavoitteisiin ja ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja niiden arviointikriteereihin (Opetushallitus, 2010 s. 12, 17-18).

Tutkinnon perusteiden uudistuksessa päädyttiin ratkaisuun, että ammatillisiin tutkinnon osiin (90 ov) sisältyy vähintään 5 ov yrittäjyyttä. Ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (20 ov) säilyi pakollinen tutkinnon osa Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto, jonka laajuus on 1 ov. Tässä tutkinnon osassa opiskelijan kuuluu osata arvioida yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudelle.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatusta on tutkinut muun muassa Järvi (2013), Hytti (2011), Haataja, Hietanen, Järvi ja Tompuri (2009) sekä Leskinen (1999). Järvi (2013) on omassa väitöskirjassaan tarkastellut kuvaa yrittäjyydestä ja yrittäjyyden oppimisesta ammatillisessa koulutuksessa. Hytti (2011) tarkastelee artikkelissaan yrittäjyyttä toisen asteen opetuksessa. Haataja; et al. (2009) toteavat artikkelissaan yrittäjyyden kuuluvan luontaisesti ammatillisen toisen asteen koulutukseen, koska noin 60 %

yrittäjistä on ammatillisen koulutuksen saaneita. Yrittäjyyskasvatusta on käsitelty useissa muissakin tutkimuksissa ja teoksissa. Näissä pääpaino on ollut perusopetuksen, ammattikorkean ja yliopistojen yrittäjyyskasvatuksessa.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja keskeiset rajaukset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kokevatko Oulun seudun ammattiopiston OSAO toisen asteen opiskelijat ja opettajat ulkoisen yrittäjyyden opettamisen tärkeäksi. Tutkimuksella pyritään myös saamaan vastaus, onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut. Tutkimuksessa selvitetään, onko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukeva. Kyselyssä selvitetään opiskelijoiden halukkuutta toimia yrittäjänä tulevaisuudessa työmarkkinoilla. Tutkimuksessa keskitytään tutkimaan ulkoisen yrittäjyyden asemaa ammatillisessa koulutuksessa, koska sisäinen yrittäjyys kuuluu ammatilliseen koulutukseen luontaisesti.

Edellä kerrotun perusteella muodostuvat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Koetaanko ulkoisen yrittäjyyden opettaminen tärkeäksi ammatillisella toisella asteella?
2. Onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut?

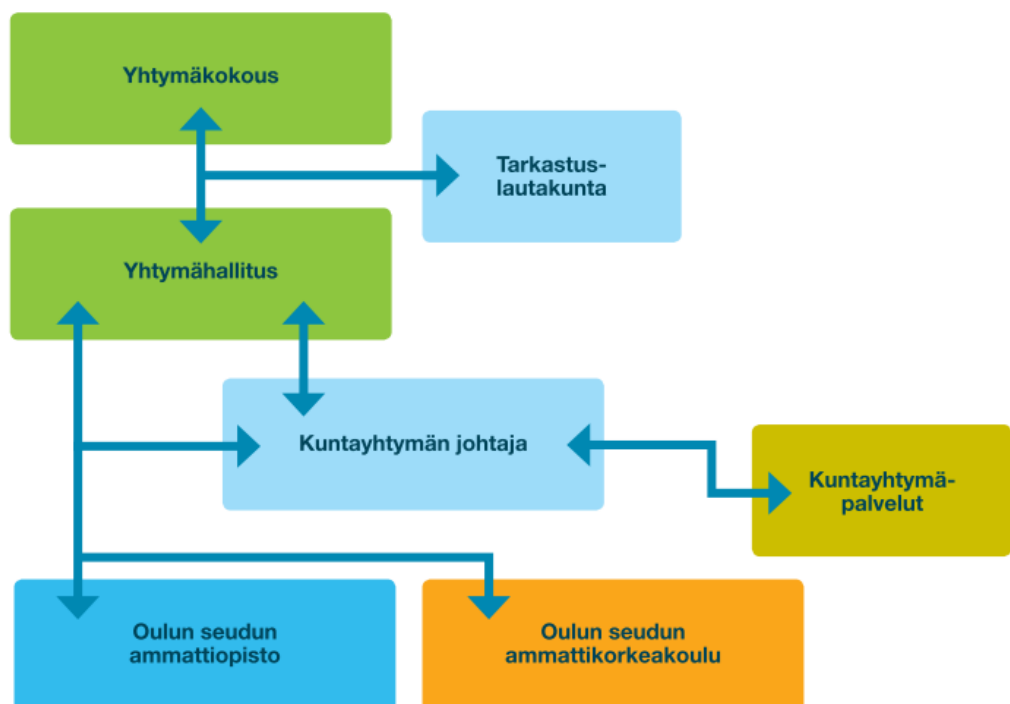
Näiden tutkimuskysymysten lisäksi tutkittiin seuraavia kysymyksiä:

1. Koetaanko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi?
2. Haluavatko opiskelijat tulevaisuudessa toimia työmarkkinoilla yrittäjänä?

Kysely tehtiin Oulun ammattiopiston 2. ja 3. vuosikurssin opiskelijoille sekä kaikille opettajille. Yrittäjyys on integroitu ammatillisiin tutkinnon osiin, joten 2. ja 3. vuosikurssin opiskelijoita käsitellään yhtenä ryhmänä. Opettajien kysely kohdistettiin ammattiaineiden opettajien lisäksi myös yhteisten aineiden opettajille, koska halutaan saada myös heiltä mielipiteitä ulkoisen yrittäjyyden opettamisesta.

1.3 Oulun seudun ammattiopisto

Tutkimus tehtiin Oulun seudun ammattiopiston opiskelijoille ja opettajille. Oulun seudun ammattiopisto (OSAO) on yksi Suomen suurimmista ja vetovoimaisimmista toisen asteen ammatillisista oppilaitoksista. OSAO kuuluu Oulun seudun koulutuskuntayhtymään (Kuva 1), jonka omistaa 14 jäsenkuntaa. OSAOssa on 978 työntekijää ja vuonna 2011 toiminnan tuotot olivat 84,9 miljoonaa. OSAOssa opiskeli vuonna 2011 ammatillista perustutkintoa keskimäärin 6588 opiskelijaa. Ammatillista peruskoulutusta OSAOssa on 11 koulutusyksikössä ja seitsemällä koulutusosalalla; kulttuuriala, luonnontieteiden ala, luonnonvara- ja ympäristöala, matkailu-, ravitsemis- ja talousala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, tekniikan ja liikenteen ala, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala. Toisen asteen ammatillisiin perustutkintoihin vuonna 2012 oli aloituspaikkoja 2319. (Oulun seudun ammattiopisto, 2011)

Kuva 1. Oulun seudun koulutuskuntayhtymä (OSEKK) vuonna 2011 (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 6).

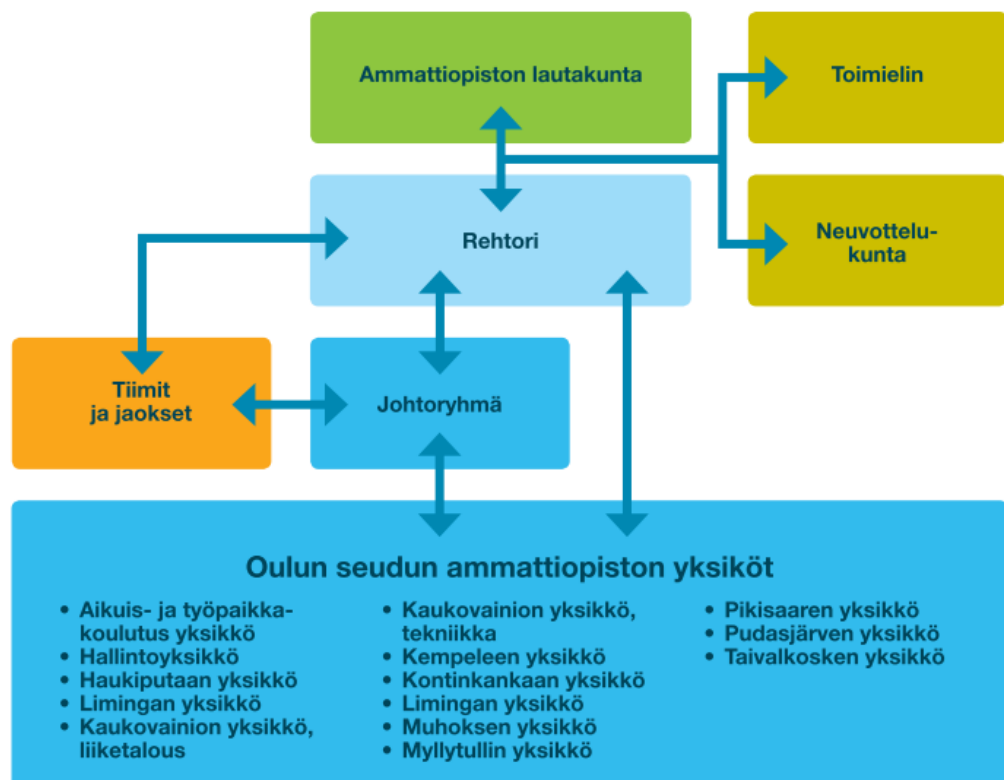
Oulun seudun ammattiopisto on määritellyt vuoden 2011 Talous- ja toteutussuunnitelmassa perustehtäväkseen toteuttaa opiskelijalähtöisesti työelämän tarpeita vastaavaa, monialaista ammatillista koulutusta. OSAO lisää Oulun seudun ja Pohjois-Pohjanmaan

maakunnan osaamista, hyvinvointia ja kansainvälistymistä. OSAOn tehtävä on tukea opiskelijoiden kasvamista ja kehittymistä muutoskykyisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Oulun seudun ammattiopiston yhteiset arvot ovat (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 8 ja 9):

1. Oikeudenmukaisuus ja rehellisyys
2. Luovuus ja rohkeus
3. Vastuullisuus

Oulun seudun ammattiopiston visiossa on strategisissa päämäärissä vuodelle 2015 määritelty kohdassa viisi, että yrittäjyys on vakiintunut toimintaamme (Oulun seudun ammattiopiston strategia 2015, 2009).

Kuva 2. Oulun seudun ammattiopiston organisaatio (OSA) vuonna 2011 (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 6).

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksessa havaintoaineiston keruumenetelmänä käytettiin kyselyä. (Hirsjärvi;ym., 2007 s. 131) Tiedonkeruumenetelmäksi valittiin kysely, koska kyselylomakkeilla voi pyrkiä standardoinnin (samaa asiaa kysytään samalla tavalla) avulla saamaan tietoa suurelta joukolta ihmisiä. Kyselyjä tehtiin kaksi, joista toinen kohdistettiin OSAOn opiskelijoille ja toinen opettajille.

Kysely toteutettiin Webropol-ohjelmistolla. Ohjelmistolla rakennettiin kyselylomake, joka julkaistiin www:ssä. Kysely www-linkki lähetettiin OSAOn opiskelijoille ja opettajille sähköpostitse. Vastaaja avasi kyselylomakkeen sähköpostin mukana olleen www-linkin avulla. Vastaukset rekisteröityivät suoraan Webropol-ohjelmistoon, joten vastauksien kokoamiseen ei tarvittu käsityötä. Ohjelmalla tulokset saatiin tulostettua suoraan Excel-tiedostoina. Kysymysten vastaukset ristiintaulukoitiin Webropol-ohjelmistolla, jotta saataisiin selville kysymyksien väliset mahdolliset riippuvuudet. Riippuvuus tarkastelu kohdistettiin tutkimuksen ongelmiin, joten taustakysymyksien riippuvuuksia ei analysoitu. Kappaleessa 4 Tutkimuksen toteutus on kerrottu tarkemmin tutkimuksen toteutuksesta.

2. YRITTÄJYYS

Yrittäjyyden käsitettä määritellään usealla eri tavalla. Yrittäjyyskäsite jaetaan yleensä sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Tutkimuksessani keskityn ulkoiseen yrittäjyyteen.

2.1 Yrittäjyyden käsitteestä

Sanat yrittäjyys, yritteliäisyys ja yrittäjä on peräisin kantasanasta yrittää, joka tarkoittaa pyrkiä tekemään jotakin, kokeilla, pystyykö johonkin; ponnistaa, pinnistää (Nurmi, 2009 s. 1227). Yrittäjyyttä ilmenee kaikenlaisissa organisaatioissa. Laajana yleiskäsitteenä yrittäjyys tuo mieleen vastuun kantamisen, aloitekyvyn, itsenäisyyden ja työhalun (Huuskonen, 1992 ss. 37-38). Yrittäjyys käsitteenä on moniselitteinen ja monitahoinen ilmiö. Lassila (2009 s. 68) toteaa, että alalla käytetty terminologia on sekavaa ja yrittäjyyteen liittyvistä käsitteistä ei ole yksiselitteisiä määritelmiä. Suomen kielen sanat eivät tavoita yrittäjyyden kaikkia vivahteita, siksi kieleen tarvittaisiin uutta kuvaavampaa terminologiaa. Esimerkiksi yrittäjämäisen käyttäytymisen ja yleisen aktiivisen käyttäytymisen välille tarvittaisiin selkeä raja (Leskinen, 1999 s. 74).

Peltonen (1986, s. 9 ja s.36-37) määrittelee yrittäjyyskäsitteen seuraavasti:

1. Yrittäjyys liittyy toimintaan, jolla on tavoitteet.
2. Yrittäjyys on ensisijaisesti yksilön ominaisuus.
3. Yrittäjyyttä voivat osoittaa sekä yrityksen omistaja että yrityksen palveluksessa oleva.
4. Yrittäjyys ilmenee organisaation kaikilla tasoilla ja yrityksen kaikissa tehtävissä.
5. Yrittäjyys on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa.
6. Yrittäjyyttä voidaan arvioida
  - a. prosessikriteerien perusteella ja tarkastelemalla muun muassa sanallisia ilmauksia, toiminnan piirteitä ja motivaatiota.
  - b. tuloskriteerien perusteella tarkastelemalla muun muassa tavoitteiden ja tulosten välisiä eroja.

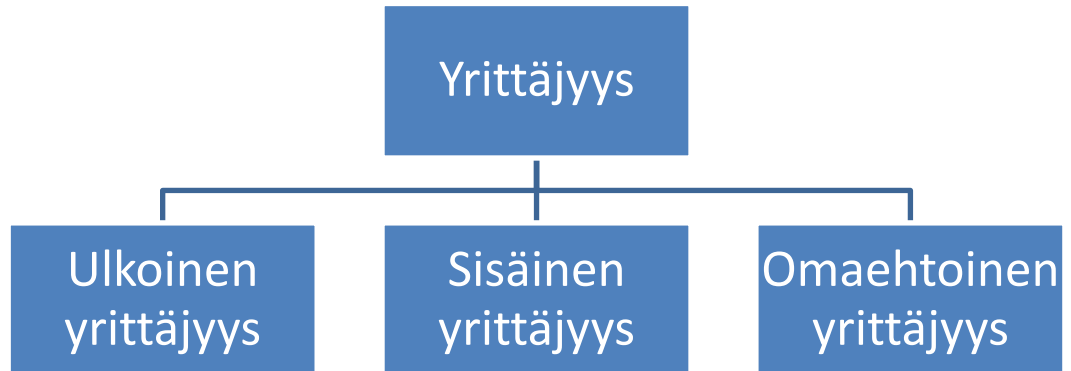
Koironen ja Peltonen (1995, s. 9) tiivistävät yrittäjyyden määritelmän: "Yrittäjyys on ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan. Lisäksi yrittäjyys on tavoitteellista ja omavastuista itsensä kehittämistä."

Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksessa elinikäisen oppimisen avaintaidoista määritellään yrittäjyys seuraavasti; " Yrittäjyydellä tarkoitetaan yksilöiden kykyä muuntaa ideat toiminnaksi. Siihen sisältyy luovuutta, innovointia ja riskinottoa sekä kyky suunnitella ja toteuttaa projekteja tavoitteiden saavuttamiseksi. Yrittäjyys tukee kaikkia jokapäiväisessä elämässä kotona ja yhteiskunnassa ja auttaa työntekijöitä olemaan tietoisia työnsä laajemmasta kehyksestä ja hyödyntämään tilaisuuksia. Se on myös perusta erityistaidoille ja -tiedolle, jota yrittäjät tarvitsevat aloittaessaan sosiaalista tai kaupallista yritystoimintaa." Yrittäjyyden avaintaitoon liittyvät olennaisesti tiedot, taidot ja asenteet. Tietoihin katsotaan kuuluvan tarjolla olevat henkilökohtaiset, ammatilliset ja/tai liiketoiminnan mahdollisuudet, myös "kokonaisuuden näkemiseen" liittyvät seikat, jotka ovat ihmisten elämän ja työskentelyn kehys. Taitoihin kuuluu kyky hallinnoida projekteja ennakoivasti sekä kyky työskennellä sekä yksilöllisesti että yhteistyöryhmässä. Yrittäville asenteelle on ominaista aloitteellisuus, ennakoivuus, riippumattomuus ja innovatiivisuus yksityis- ja yhteiskuntaelämässä sekä työssä. Asenteeseen sisältyvät myös motivaatio ja määrätietoisuus tavoitteiden saavuttamiseksi. (Euroopan yhteisöjen komissio, 2005 s. 20)

"Yrittäjyys on yksilön kykyä muuttaa ideat toiminnaksi. Se sisältää luovuuden, innovaatiokyvyn ja riskinoton, samoin kuin kyvyn suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Nämä ominaisuudet tukevat yksilön jokapäiväistä elämää, koulutuksessa, työssä, vapaa aikana ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Näitä ominaisuuksia tarvitaan yritystoiminnassa, mutta ne lisäävät myös työntekijän tietoisuutta työstään ja auttavat tarttumaan mahdollisuuksiin." (Opetusministeriö, 2009 s. 13)

Kyrö ja Nissinen (1995, s.138) erittelevät yrittäjyyttä tekemiensä tutkimusten pohjalta:

Kuva 3. Ulkoinen, sisäinen ja omaehtoinen yrittäjyys (Kyrö & Nissinen 1995, s.138).

2.2 Ulkoinen yrittäjyys

Ulkoisen yrittäjyyden toiminnallinen ydin on taloudellinen aktiivisuus, jota ilman ei ole yrittäjyyttä, joskin se esiintyy eriasteisena eri motiivein toimivilla yrittäjillä. Yrittäjyyteen tarvitaan aloitteellinen yksilö, jolla on yrittäjyyden henki, joka mahdollistaa yrittäjyyden. (Morrison; et al., 1999 s. 9) Paajanen (2001, s. 39) yhdistää käsitteen ulkoinen yrittäjyys perinteiseen pienyrityksen omistamiseen ja johtamiseen. Airaksisen (1993, s. 102) mukaan yrittäjyys pitää nähdä elämäntapana, jonka tavoitteena on pääosin omanedun tavoittelu. Ulkoinen yrittäjyys määritellään itsenäisen yrittäjän toiminnaksi. Yrittäjä toimii usein yksin tai pienessä yrityksessä. Tässä käsitteessä yhdistyy usein yrittäjä ja yritys. (Kyrö; et al., 1995 s. 138) Huuskonen määrittelee yrittäjän henkilöksi, joka on samanaikaisesti kokonaisvastuussa yrityksestä, yrityksen riskipääoman sijoittaja, ylimmän päätätävällän käyttäjä ja ylin auktoriteetti yrityksessä. Yrittäjyys puolestaan tarkoittaa yrittäjänä toimintaa edellä mainittujen kriteerien mukaan." (Huuskonen, 1992 s. 46)

2.3 Sisäinen yrittäjyys

1980-luvulla nousi kiinnostuksen kohteeksi yrittäjämäinen toimintatapa. Yrittäjyydellä on alettu kuvaamaan organisaation omaehtoista, kollektiivista ja uutta toimintatapaa, jota kutsutaan sisäiseksi yrittäjyydeksi. (Leskinen, 1999 s. 72) Sisäinen yrittäjyys, josta käytetään myös termiä yrittävyys, määritellään lähinnä toimintatavaksi, joka voi olla ominaista suuryrityksissäkin (Kyrö; et al., 1995 s.138). Peltosen mukaan yrittäjyys on yläkäsite, mikä sisältyy sekä ulkoiseen että sisäiseen yrittäjyyteen. Hän on todennut, että jokainen yksilö voi osoittaa sisäistä yrittäjyyttä luovalla, rohkealla, ahkeralla, tuottavalla ja määrätietoisella työnteolla. (Peltonen, 1985 s. 31) Organisaation siirtyessä byrokraattisesta älykkääseen organisaatioon, niin pyritään luopumaan käskyketjun valta- ja alistussuhteista ja annetaan organisaation hakeutua vapaaehtoiisiin verkostoihin ja tiimeihin. Näin tiimeissä alkaa toimia sisäinen yrittäjyys luontaisesti. Tehokkaan sisäisen yrittäjyyden verkoston ominaisuuksia ovat vapaus, kekseliäisyys, joustavuus ja vastuu. Vapaan sisäisen yrittäjyyden järjestelmään kuuluvat itselliset työntekijät oikeuksineen. (Pinchot; et al., 1996 s. 13-17) Heinosen (2002) mukaan sisäiseen yrittäjyyteen liittyy riskien ottamista, jotka eivät kuitenkaan ole taloudellisten riskien ottamista kuten ulkoiseen yrittämiseen yleisesti kuuluu. Taloudellisen vastuun puuttuminen on ehkä suurin ero sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden välillä. Shumpeterrilaisen käsityksen mukaisesti sisäinen yrittäjyys korostaa yrittäjyyden prosessia ja innovatiivisuutta. (Heinonen; et al., 2002 s. 33)

2.4 Omaehtoinen yrittäjyys

Omaehtoinen yrittäjä huolehtii itse osaamisensa kehittymisestä työelämässä ja sosiaalisessa elämässä sekä ottaa vastuun omasta työllistettävyydestään ja toimeentulostaan (Kyrö; et al., 1995 s.138). Omaehtoinen yrittäjyys on perusta yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyden kahden eri muodon; sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden kehittämiseen (Remes, 2004 s. 84)

2.5 Mielikuvat yrittäjyydestä

Yrittäjyyden houkuttavuuteen sisältyvät yksilön arviot henkilökohtaisista hyödyistä ja toisaalta koetut sosiaaliset normit. Henkilökohtaisilla hyödyillä tarkoitetaan yrittäjyyden tarjoamia mahdollisuuksia yksilön tärkeänä pitämässä asioissa, kuten esimerkiksi itsenäisyys, vauraus, elämänlaatu ja stressittömyys. Myös sosiaalisten normien on havaittu lisäävän yrittäjyyden houkuttavuutta. (Krueger; et al., 2000)

Houkuttavuutta toimia yrittäjänä lisää myös se, kun yksilö kokee olevansa kyvykäs toimimaan yrittäjänä. Kyvykkyydellä tarkoitetaan yksilön koettua henkilökohtaista ja kollektiivista kykyä perustaa yritys ja toimia menestyksekkäästi yrittäjänä. Kollektiivisella yrittäjyydellä tarkoitetaan muun muassa erilaisten taloudellisten, teknologisten, sosiaalisten ja henkilöstöön liittyvien resurssien koettua saatavuutta (Grundstén, 2004). Kyse on yksilön subjektiivisesta kokemuksesta itseään lähellä olevasta toimintaympäristöstä, josta on saatavissa itseltään puuttuvia resursseja, jotka ovat kuitenkin yritystoiminnan kannalta tärkeitä. (Heinonen; et al., 2006 s.13)

Chen et al. (1998) artikkelissa tutkittiin, että erottaako yrittäjän "minäpystyvyys" (Entrepreneurial Self-efficacy construct - ESE) yrittäjät johtajista. "Minäpystyvyys" määriteltiin siten, että ihminen uskoo omiin kykyihinsä, joka tarkoittaneen itseluottamusta. Tutkimuksessa käytettiin lyhennettä ESE. Tutkimuksessa asetettiin kolme hypoteesia: H1 yksilöt, joilla on korkea ESE, ryhtyvät todennäköisemmin yrittäjiksi kuin matalan ESE:n yksilöt. H2 ESE:llä on positiivinen riippuvuussuhde sisäsyntyiseen kontrolliin ja negatiivinen ulkosyntyiseen kontrolliin (locus of control). H3 ESE:n voimakkuuden kautta erottaa yrittäjät johtajista paremmin kuin kontrollin sisä-/ulkosyntyisyyden perusteella. Kohde-ryhmiä oli kaksi, joista toinen opiskelijaryhmä ja toinen pk-yrityksien yrittäjiä ja johtajia. Opiskelijaryhmässä todettiin selkeästi, että yritysalan opiskelijoilla oli korkein ESE-tulos. Yrityksen perustajilla todettiin korkeampia ESE-tuloksia kuin ei yrityksen perustajilla. Tutkimuksen perusteella todettiin, että "minäpystyvyys" on yrittäjien ominaisuus. "Minäpystyvyys" todettiin lähtökohtaisesti olevan vakaa ja pysyvä ominaisuus, jonka kehittäminen vaatii järjestelmällistä ja jatkuvaa kehitystyötä.

2.6 Yrittäjyysaikomukset

Yrittäjyysaikomuksen mittaamiseen ei ole yhtä ja ainutta oikeaa tapaa, vaan tutkimuksesta riippuen mittarit ovat hivenen erilaiset. Joissakin tutkimuksissa yrittäjyysaikomuksella

tarkoitetaan yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyttä jollakin aikavälillä (Krueger et al. 2000; Grundstén 2004). Vastaavasti toisissa tutkimuksissa sillä tarkoitetaan sitä, kuinka tosissaan tai usein henkilö on harkinnut yrittäjyyttä omalla kohdallaan, jolloin puhutaan myös yrittäjyshalukkuudesta (Hyttinen - Ilmakunnas 2004; Sainio 2001). (Heinonen et al., 2006 s. 14)

Sampo Pankin yrittäjyystutkimuksen (2007) mukaan miehet aloittavat herkemmin yritystoiminnan tai ainakin suunnittelevat aloittavan yritystoiminnan tulevaisuudessa. Tutkimuksen mukaan yrittäjiä lähellä olevat henkilöt ovat keskimääräisesti halukkaampia alkamaan yrittäjäksi. Yrittäjät aloittavat toimintansa yleensä hivenen yli 30-vuotiaana, vaikka yleensä ihmiset kuvittelevat aloittavansa yrittäjyyden 40 vuoden iässä. Tutkimus todistaa sen, että Suomi on pienten yritysten maa, eli 65 % tutkimukseen osallistuneista omistavat yrityksen kokonaan. Kaikkein pienintä liikevaihtoa edustavassa yritysluokassa naisten osuus oli suurempi kuin miesyrittäjien osuus. (Sampo Pankki, 2007)

Yrittäjyshalukkuutta ja menestymistä yrittäjänä on aikaisemmin tutkittu yrittäjien persoonallisuuden kautta. Markman (2003) toteaa artikkelissaan, että yrittäjän yksi tärkeimmistä ominaisuuksista on persoonallisuus, joka tekee hänestä paremmin menestyvän yrittäjän. Mitä paremmin yrittäjän persoonallisuus tukee yrityksen toimialaa, niin menestys on sitä varmempaa. Oikeaa persoonallisuutta ei vain pystytä todentamaan, että minkälainen persoonallisuus takaisi menestyksen.

Yrittäjyshalukkuutta ja menestymistä tutkittaessa tutkijat ovat siirtymässä pois yrittäjän persoonallisuuden tutkimisesta mahdollisuuksien tutkimiseen. Usein yrittäjät kykenevät huomaamaan mahdollisuuden ja osaavat hyödyntää sen taloudellisesti. Yhteiskunnan teknistyessä mahdollisuuksien määrä lisääntyy, koska uusien sosiaalisten medioiden välityksellä maailma kutistuu ja markkinat nopeutuvat. Yrittäjä olisi mahdollisuuksien metsästäjä. (Eckhardt; et al., 2003) Stevenson ja Jarillon (1990) artikkelissa funktio ja ominaisuudet eivät ole käyttökelpoinen perusta, jotta yrittäjyys voitaisiin ymmärtää liikkeenjohdollisesti. He olettavat, että aina kun ilmaantuu tavoiteltava mahdollisuus, niin nähtäisiin yrittäjämäinen ilmiö. Yksilön asenne ratkaisee yrittäjyyden tason. Kukaan ei tavoittele mahdollisuutta ilman omaa halua. Yrittäjyyttä ei myöskään synny ilman mahdollisuuksien löytämistä edistävää ympäristöä.

3 YRITTÄJYYSKASVATUS

"Yrittäjyyskasvatuksella tarkoitetaan pääasiassa opetushallinnon alalla tehtävää laaja-alaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Yrittäjyyskasvatusta tekevät ja toimintaa tukevat myös useat työelämätahot ja järjestöt. Käytännön toimenpiteiden tavoitteena ovat myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yrityksissä olevan henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä yrittäjämäinen toimintatapa työpaikoilla ja kaikessa muusakin toiminnassa. Yrittäjyyskasvatus perustuu elinikäiseen oppimiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan." (Opetusministeriö, 2009 s. 13)

Länsimaisten yhteiskuntien mullistukset heijastuvat suomalaisen koulujärjestelmän muutoksissa. Mullistuksien seurauksena koko koulutusjärjestelmän tavoitteita täytyy tarkistaa. Opiskelijat on oleellista varustaa sellaisilla taidoilla, tiedoilla ja valmiuksilla, että he selviytyvät tulevaisuuden arkielämässä ja työmarkkinoilla. (Lehtinen, 1994 s. 163) Yrittäjyyden vallankumousta USA:ssa viime vuosikymmeninä pidetään syvällisempänä kuin teollista vallankumousta. Valmistammeko me opiskelijoita menneisyyden, nykyisyyden vai tulevaisuuden maailmaa varten? Liian moni opettaja sortuu opettamaan menneisyyttä, eikä sitä mitä on tapahtumassa saati mitä tulee olemaan. (Harrell, 1992 s. xiv) Organisaatioiden madaltuminen, kansainvälistyminen, globaalit markkinat, tiimien tulo työyhteisöihin sekä yrittäjyyden korostuminen vaativat työntekijöiltä muuttuneita valmiuksia tulevaisuudessa (Leskinen, 1999 s. 90). Muutokset koskettavat koko yhteiskunnan rakenteita muun muassa arvoja, havaintoja, asenteita sekä demografisia, taloudellisia ja teknologisia tekijöitä (Kasarda, 1992 s. 1).

Muuttuva yhteiskunta on asettanut jo useita vuosikymmeniä paineita ammatilliselle koulutukselle. Kauppi on todennut jo vuonna 1995, että seuraavat viisi aspektia tulee huomioida:

- Koulutuksen ja kontekstin orgaaninen suhde
- Elinikäisen oppimisen käsite
- Kvalifikaatiovaatimusten muuttumien vaatii uusia pedagogisia näkemyksiä
- Opetussuunnitelmien joustava kehittäminen
- Oppilaitoksen kehittäminen kohti oppivaa organisaatiota

Organisaattoriset ja rakenteelliset muutokset oppilaitoksissa ovat kiireelliset ja nämä muutokset kohdistuvat myös opettajan muuttuvaan työnkuvaan (Kauppi, 1995 s. 252).

Organisaattoriset ja rakenteelliset muutokset ovat viimeisen kahden vuosikymmenen aikana koetelleet ammatillista koulutusta. Euroopassa 2008 alkaneen laman jatkuessa 2010-luvulle ovat taloudelliset paineet alkaneet vaikuttaa ammatillisen koulutuksen rahoitukseen, minkä seurauksena koulutuksen järjestäjät ovat joutuneet aloittamaan toiminnan sopeuttamista. Ammattikorkeakoulujen itsenäistyminen vuoden 2014 alusta pilkkoo monta koulutuskuntayhtymää pienemmäksi, mikä omalta osaltaan lisää ammatillisen koulutuksen taloudellista ahdinkoa. Ammatillinen koulutus on jälleen erään murroksen kourissa, eikä se välttämättä ole helppo. Kaupin (1995 s. 252) ennusteet opettajan muuttuvasta työnkuvasta on toteutunut ja muutokselle ei ole nähtävissä loppua.

Yrittäjyys nousi ensimmäisen kerran esiin vuonna 1987, jolloin astui voimaan laki ammatillisista oppilaitoksista. Laissa (487/1987, 3§) todettiin, että ammatillisen koulutuksen tulee perehdyttää opiskelija yrittäjyyteen, yritystoimintaan ja paikallisiin olosuhteisiin. Voimassa oleva laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998, 5 §) todetaan, että ammatillisen koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Tämä on ensimmäinen kerta, kun ammatilliselle koulutukselle asetettiin tavoite ulkoisen yrittäjyyden koulutuksesta lainpuitteissa.

Vuonna 1992 Opetushallitus asetti yrittäjyyden neuvottelukunnan. Neuvottelukunnan tehtävänä oli määritellä yrittäjyyden käsitteet sekä ehdottaa erilaisia malleja yrittäjyyden edistämiseksi. Neuvottelukunta käynnisti muun muassa ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien perusteiden kehittämisen. Työn tuloksena ammatillisen koulutuksen tutkimuksen perusteisiin saatiin vuosien 1994-1995 aikana yrittäjyys. Samaan aikaan suunniteltiin opettajien lisäkoulutusta yrittäjyydestä. Nykyinen yrittäjyyskasvatus katsotaan alkaneen 1990-luvun puolessavälissä. (Opetusministeriö, 2009 s. 25)

3.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä

Yrittäjyyskasvatuksen määrittely ei ole helppoa. Ristimäen ja Vesalaisen (1997, s.7) mielestä yrittäjyyskasvatus ei ole pelkästään uusien yksityisyrittäjien tuottamista, vaan "sen sisältö viittaa arvo- ja asennetasolta nousevaa ammatilliseen identiteettiin, jossa rohkeus, epävarmuuden sieto, innovatiivisuus, oma-aloitteisuus, herkkyys mahdollisuuksille, yhteistyökyvyt ja -valmiudet, jatkuva oppiminen ja uusiutuminen sekä vastuu itsestään ovat keskeisiä elementtejä." Yrittäjyyskasvatus on pitkällä aikavälillä tapahtuvaa asennekasvatusta. (Ristimäki; et al., 1997 s. 7-8) Koironen ja Peltonen 1995 ovat myös sitä mieltä, että yritysikasvatuksessa ei tähdätä pelkästään uusien yritysten perustamiseen. Yrittäjyyskasvatuksessa päämääränä pitäisi olla se, että yrittäjyydestä tehdään osa opiskelijoiden elämää. Tällä päämäärällä syntyy uusia yrityksiä ja olemassa olevat työyhteisöt kehittyvät paremmiksi. Myönteiset arvot ja asenteet eivät yleensä unohdu, mutta tiedot ja taidot voivat unohtua. Yrittäjämäistä tapaa toimia voidaan hyödyntää kaikissa työtehtävissä. (Koironen; et al., 1995 s. 10, 46) Luukkaisen mielestä yritysikasvatus ja hyvä elämäntilinta on lähes sama asia. Yrittäjyyskasvatuksella pyritään siihen, että aikuiseksi vartuttuaan ihminen kykenee ottamaan elämänsä haltuun ja etsimään keinoja vastata omasta ja läheistensä hyvinvoinnista. (Luukkainen, 1998 b. s. 15)

Seikkula-Leino toteaa, että "yrittäjyyskasvatus on perimmiltään kansalaiskasvatusta, jolloin vaikutetaan taitoihin, käyttäytymiseen ja uskomuksiin. Yrittäjyyden kehittyminen liittyy henkilökohtaiseen elämään sekä ammatillisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseen". Yrittäjyyskasvatuksella tavoitellaan myös uusien yritysten perustamista, liikeideoiden kehittämistä ja yritysten toiminnan tehostamista. (Seikkula-Leino, 2007 s. 28)

Euroopan Unionissa on myös jouduttu ottamaan kantaa yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen, koska koko Eurooppa tarvitsee enemmän uusia yrityksiä ja yrittäjiä. Euroopan komission toteaa, että yrittäjähengettä on edistettävä tehokkaammin Euroopassa. Yrittäjähengemmän kulttuurin edistämiseen tarjotaan erinomaisen mahdollisuuden kasvatus, joka tehdään nuorten ihmisten parissa jo koulussa. "Yrittäjyyttä olisi pidettävä yleisenä asenteena, jota voidaan hyödyntää kaikenlaisissa työtehtävissä ja elämän tilanteissa. Tästä syystä kasvatustavoitteisiin kuuluu nuorten sellaisten henkilökohtaisten ominaisuuksien edistäminen, jotka muodostavat perustan yrittäjyydelle. Niihin kuuluvat luovuus, aloitteellisuus, vastuullisuus, riskinottokyky ja riippumattomuus." Yrittäjyys on yksilön yksi peruspätevyys, minkä takia yrittäjyys pitää sisällyttää kansallisiin opetussuunnitelmiin. Yrittäjyys voidaan sisällyttää yhtenä aineena tai koko opetussuunnitelman kattavana tee-

mana (Euroopan komissio. Yritystoiminnan pääosasto, 2004 ss. 6-7) Suomessa Opetushallitus päätyi ammatillisella toisella asteella tutkinnon perusteiden uudistuksessa 2000-luvun lopulla sisällyttämään yrittäjyyden kaikkiin ammatillisiin oppiaineisiin.

Perinteisesti yrittäjyyskasvatus sisältyy "läpäisyperiaatteella" eri aineisiin. Ongelmallista tässä vaihtoehdossa on se, että kokonaisvastuu yrittäjyyskasvatuksesta yksittäisessä oppilaitoksessa puuttuu kokonaan. Yrittäjyyskasvatuksen ollessa oma oppiaine, niin se jää helposti irralliseksi eikä se mukaudu oppiaineiden integrointia korostavaan oppimiskemeykseen. (Leskinen, 1999 s. 94) Voimassa olevat tutkinnon perusteet asettavat yksittäiset oppilaitokset haasteelliseen tehtävän eteen ammatillisella toisella asteella, koska yrittäjyyskasvatuksen linjaukset voivat jäädä "sanahelinäksi".

Yrittäjyyden oppiminen muodostuu yksilöllä tiedollisesta osaamisesta, erilaisista taidoista ja ominaisuuksista. "Jotta yrittäjyyden oppimista ammatillisen toisen asteen kontekstissa voi määrittellä, pitää tarkasteltavaksi ottaa toiminnallinen näkökulma eli tapa, jolla yrittäjyyttä voi oppia." Yrittäjyysvalmiudet sana sopii hyvin ammatilliseen koulutukseen, koska yleisesti puhutaan valmiuksista toimia ammatissa. "Yrittäjyysvalmiudet kuvaa opittavaa asiaa laajasti, eikä rajoitu pelkästään yritystoimintaan liittyvään oppimiseen." Yrittäjyysvalmiuksilla varustettu opiskelija voi itse päättää mihin hän näitä valmiuksia käyttää. Vaihtoehtoja voivat olla esimerkiksi yritystoiminta, työn tekeminen tai oman elämän hallinta. (Järvi, 2013 ss. 15-16) Vastaavasti Kyrö (2006, s.17) ehdottaa pääkäsitteeksi yrittäjyyskasvatusta, jonka alla voidaan käyttää käsitettä yrittäjämäinen oppiminen, jota voidaan täsmentää yrittäjämäisyyden ja yritteliäisyyden käsitteillä.

Opetusministeriö on päättänyt määrittelemään yrittäjyyskasvatuksen siten, että sillä tarkoitetaan pääasiassa opetushallinnon alalla tehtävää laaja-alaista työtä yrittäjyyden vahvistamiseksi. Useat työelämän tahot ja järjestöt tekevät ja tukevat yrittäjyyskasvatusta. Tavoitteena on myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yrityksissä työskentelevän henkilöstön kehittäminen sekä yrittäjämäisten toimintatapojen kehittäminen. Yrittäjyyskasvatus perustuu elinikäiseen oppimiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan. (Opetusministeriö, 2009 s. 11)

3.2 Opettajan rooli yrittäjyyskasvatuksessa

Yrittäjyyden sisällyttäminen opetussuunnitelmaan ei tuo suoraan ratkaisua yrittäjyyskasvatuksen onnistumiseen. Oppilaitoksessa tarvitaan täydentäviä ja tukevia toimenpiteitä, koska oppilaitokset ja opettajat toimivat hyvin itsenäisesti. Tärkeää on se, että rehtorit ja opettajat ovat vakuuttuneita näistä toimista. Tällä kaikella on pyrittävä siihen, että oppilaitokseen muodostuu yrittäjyyskasvatukselle suotuisa ympäristö. Opetushenkilöstö on avainasemassa yrittäjyyskasvatuksessa, joten heidät pitää kyetä saamaan erityiskoulutuksiin yrittäjyyskasvatuksesta. Mikäli koulutuksia ei opetushenkilöstölle kyetä järjestämään riittävästi, niin se voi muodostua esteeksi yrittäjyyskasvatusohjelmien yleistymiselle. Yrittäjyyskasvatuksen hyvien toimintatapojen vaihto ja levittäminen voi olla tehokas tapa edistää hyvien käytänteiden yleistymistä. (Euroopan komissio. Yritystoiminnan pääosasto, 2004 s. 7) Ammatillisella toisella asteella muodostuu tärkeäksi se, että oppilaitokset ja opettajat käyvät keskusteluja keskenään. Keskustelufoorumeihin tulisi osallistua eri koulutusalojen opettajia ja oppilaitoksia ympäri Suomen. Tällöin kyettäisiin vaihtamaan hyviä käytänteitä ja kokemuksia sekä rakentamaan toimivia verkostoja. Tällä hetkellä Suomessa eri koulutuksen järjestäjien välillä tapahtuvaa yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä tapahtuu ammatillisella toisella asteella vähän.

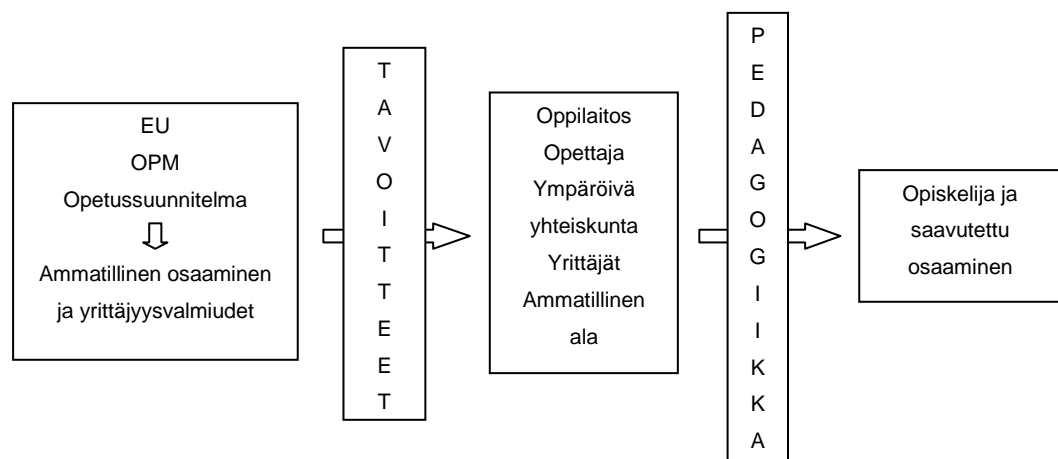
Opettajakoulutuksessa on perinteisesti opettajaa ohjattu suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan opettamista ja oppimista luokkahuoneympäristössä (Kauppi, 1995 s. 250). Opettamisen ja opettajuuden myyttinen taakka, jonka mukaan opettaja opettaa jakamalla tietoa, opettaja tietää ja on oikeassa. Uskotaan, että oppimista tapahtuu vain opettajan silmien alla. Opettajan rooli on muuttumassa, minkä takia opettajan tulee keskittyä uudella tavalla tukemaan opiskelijan oppimisprosessia. Opettajan on etsittävä uusia toimintamalleja, jotka integroivat oppimis-, kehittymis- ja ohjausteorian sekä käytänteet toisiinsa. Opettaja joutuu uudessa roolissaan kohtaamaan ohjauksellisuutta, kollegiaalista yhteissuunnittelua, kehittävää arviointia sekä ennakkoluulotonta toteutustapojen kokeilua ja kehittelyä. (Lehtinen, 1994 ss. 164-165) Miettinen (1993, s. 223-224) toteaa, että opettajien ajatteluun ja itsevarmuuteen vaikuttavat oleellisesti heidän työelämäkokemuksensa.

Opetushallituksen strategiassa todetaan, että opettajien täydennyskoulutusta ja työelämänyhteyksiä vahvistetaan. Mikäli kansallista osaamispääomaa halutaan lisätä, niin opettajien ja opetustoimen osaamista tulee vahvistaa. (Opetushallitus, 2011 s. 10) Ammatillisella toisella asteella on tärkeää, että opetushenkilöstö on aktiivisesti yhteyksissä elinkeinöelämään. Ammatilliseen perustutkintoon kuuluu vähintään 20 ov työssä oppimista.

(Opetushallitus, 2010 s. 12) Työssäoppimisen ohjaaminen on opettajalle tärkeässä roolissa työelämäyhteyksien ylläpitämiseen ammatillisessa koulutuksessa. Tästä johtuen kaikkien ammatillisten aineiden opettajilla pitäisi olla työssäoppimisen ohjaamista. Valitettavasti koulutuksen järjestäjät ovat antaneet osalle ammatillisen aineiden opettajille mahdollisuuden jättäytyä työssäoppimisen ohjaamisesta. Työssäoppimisen ohjaamisessa opettajalla on mahdollisuus ylläpitää työelämäyhteyksiä ja samalla hän pystyy seuraamaan oman ammattialan kehittymistä. Opettajan työelämäjaksot ovat tärkeässä roolissa työelämäyhteyksien ja oman ammatillisen identiteetin ylläpitämiseen. Valitettavasti näihin pääseminen on vaikeaa ja toisaalta opettajat eivät aina ole kovin innokkaita menemään työelämäjaksolle. Oulun seudun ammattiopistossa vuonna 2010 oli noin yhden kuukauden työelämäjaksolla 39 henkilöä, missä ei ole eritelty opettajia muusta henkilöstöstä (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s.22).

3.2 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja menetelmät ammatillisella toisella asteella

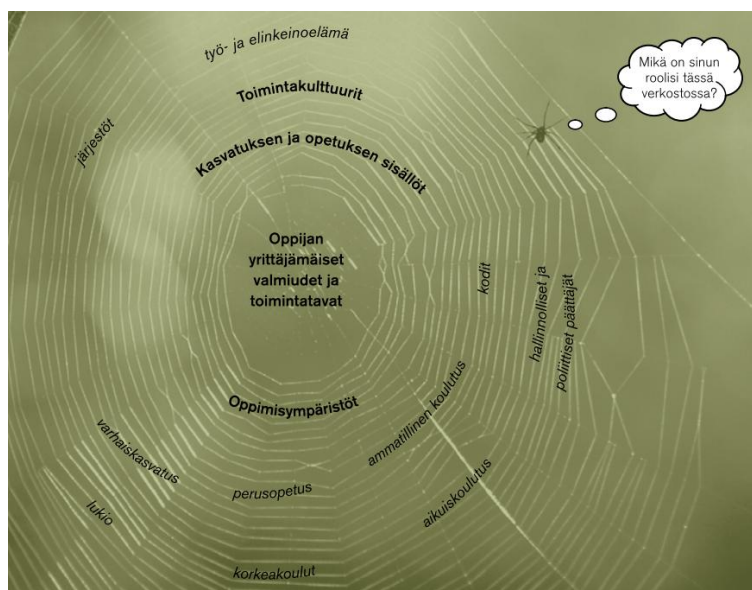
Yrittäjyys kuuluu luontevasti ammatilliseen koulutukseen, koska siinä on tavoitteena oppia ammatti. Vastaavasti yrittäjän osaaminen ei juurikaan poikkea yleisistä ammatillisista taidoista ja yrittäjyysvalmiuksista, joita tarvitaan myös toimiessa toisen palveluksessa. Ammatillisen koulutuksen ja yrittäjyyden oppimisen kontekstissa (Kuva 4.) opettajan tehtävänä on noudattaa opetussuunnitelmissa olevia osaamistavoitteita ja käyttää pedagogiikkaa opiskelijan osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Samaan aikaan opettaja toimii tehtävässään ympäröivässä yhteiskunnassa ja ammatillisen alan kontekstissa. (Järvi, 2013 ss. 21-22)

Kuva 4. Ammatillinen koulutus ja yrittäjyyden oppimisen konteksti (Järvi, 2013 s. 22).

Elinikäiseen oppimiseen kuuluu "kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammatitaitoa, tietoa ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja tai työllisyyttä" (Euroopan yhteisön komissio, 2001 s. 10). Euroopan komission tiedonannossa elinikäisestä oppimisesta 2001 ja neuvoston kesäkuussa 2002 annetussa päätöslauselmassa elinikäisestä oppimisesta yksilöitiin "uudet perustaidot" ensisijaisiksi ja korostettiin elinikäisen oppimisen aloittamista jo esikoulussa ja sen jatkumista aina eläkkeelle jäämisen jälkeiseen aikaan. Euroopan yhteisöjen komissio suosittaa jäsenvaltioita varmistamaan, että ammatillinen peruskoulutus antaa kaikille nuorille mahdollisuuden kehittää avaintaitoja sille tasolle, joka antaa heille valmiudet aikuiselämään ja perustan jatko-oppimiselle ja työelämälle. (Euroopan yhteisöjen komissio, 2005 s. 12) Elinikäisen oppimisen avaintaitoja koskeva eurooppalainen viitekehys tarkentui vuonna 2005 sisältäen kahdeksan avaintaitoa, joista yrittäjyys on seitsemäs avaintaito (Euroopan yhteisöjen komissio, 2005 s. 20). Euroopan komission 2020-strategiassa todetaan, että komissio aikoo antaa vahvan sykkäksen kaikki sidosryhmät kattavan koulutusyhteistyön strategisille puitteille, minkä pitäisi johtaa elinikäisen oppimisen periaatteiden toteutumiseen muun muassa ammatillisella toisella asteella ja samalla vahvistaa ammatillisen koulutuksen houkuttelevuutta. (Euroopan komissio, 2010 s. 19)

Opetusministeriön linjauksen mukaan yrittäjyyskasvatus toisella asteella tarkoittaa sitä, että yrittäjyyteen liittyvää osaamista syvennetään ja mukaan tulevat myös yritystoimintaan liittyvät valmiudet. Yrittäjyyskasvatuksessa ammatillisella toisella asteella painottuvat työ- ja elinkeinoelämän, järjestöjen, hallinnollisten ja poliittisten päätöksentekijöiden sekä kotien kanssa tehtävä verkostoyhteistyö. Näillä verkostoilla pyritään kehittämään opetuksen tasoa, jotta oppijan yrittäjämäiset valmiudet ja elämänhallinta vahvistuvat. Tällä kaikella on myös tavoite, että oppijan on helpompi toimia tulevaisuudessa työmarkkinoilla, joko yrittäjänä tai toisen palveluksessa. (Opetusministeriö, 2009 ss. 7-8)

Kuva 5. Yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen verkosto (Opetusministeriö, 2009 s. 9).

Ammatillista toista astetta koskien Opetusministeriö (2009 s. 14-15) on linjannut yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiksi vuoteen 2015 mennessä:

- "Yrittäjyyskasvatuksen eri toimijoiden verkostoyhteistyö on vahvistunut kansainvälisellä, valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla."
- "Yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen liittyvien toimintojen painopiste on alue- ja paikallislähtöistä."
- "Yrittäjyyskasvatus on nykyistä vahvemmin sisällytetty uudistuviin opetussuunnitelmien perusteisiin. Se on myös nykyistä vahvemmin osa koulujen ja oppilaitosten omia opetussuunnitelmia."
- "Ammatillisten perustukintojen perusteisiin ja näyttötutkintojen perusteisiin sisältyvät yrittäjyysopinnot ovat lisänneet tutkinnon suorittaneiden omaa yritystoimintaa sekä kannustaneet yrittäjämäiseen toimintaan toisen palveluksessa."
- "Opettajien peruskoulutuksessa on kiinteänä osana yrittäjyyskasvatus."
- "On luotu malli, joka mahdollistaa opettajien laajamittaisemman osallistumisen yrittäjyyskasvatukseen liittyvään täydennyskoulutukseen ja työelämäjaksoille."
- "Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa on kehitetty verkostoyhteistyötä vahvistavia oppimisympäristöjä esimerkiksi virtuaalisia mahdollisuuksia hyödyntäen."

Opetusministeriö nostaa tärkeäksi tulevaisuuden toimintakulttuureista ja oppimisympäristöistä ammatillisen toisen asteen osalta henkilökohtaisen opetussuunnitelman, jonka avulla voidaan luoda pohja yrittäjyysvalmiuksille muun muassa kytkemällä harjoittelu ja opinnäytetyöt konkreettisiin yritys-elämän hankkeisiin (Opetusministeriö, 2009 s. 17).

Opetusministeriön (2009 s. 21) mukaan yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen painoalueita ammatillisessa koulutuksessa ovat vuoteen 2015 asti seuraavat:

- "työpaikkaohjaajien koulutuksen kehittäminen"
- "ammatillisten opettajien työelämäyhteyksien ja työssäoppimisen vahvistaminen"
- "opinto-ohjauksen kehittäminen yrittäjyyttä ja yritystoimintaa edistäväksi"
- "opetussuunnitelmien ja oppimisympäristöjen kehittäminen yrittäjyyttä ja yritystoimintaa tukevaksi"
- "työssäoppimisen tukiohjelman hyödyntäminen yrittäjyyden näkökulmasta"
- "opiskelijoiden työssäoppimisen kehittäminen yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistämiseksi"
- "sosiaalisten yritysten perustamisen mahdollisuuksien luominen"
- "yrittäjyyttä tukevan aineiston ja materiaalin tuottaminen"

Opetusministeriön tavoitteena on, että vuoteen 2015 mennessä kaikki ammatillisen koulutuksen opiskelijat saavat perustiedot yritystoiminnasta ja valmiuksia toimia yrittäjämäisesti toisen palveluksessa. Opiskelijoilla pitää olla mahdollisuus perehtyä työssäoppimispaikoilla yritystoimintaan. (Opetusministeriö, 2009 s. 21)

Ammatillisen toisen asteen tutkinnon perusteiden uudistuksen yhteydessä 2006-2010 opetushallituksessa pohdittiin kahta vaihtoehtoa yrittäjyyskasvatuksen osalta. Ensimmäinen vaihtoehto oli se, että jokaiseen tutkinnon perusteeseen olisi tullut oma 5 ov laajuinen yrittäjyysosio. Perusteiden uudistamisessa päädyttiin kuitenkin ratkaisuun, että yrittäjyys integroidaan ammatillisten aineiden 90 ov kokonaisuuteen 5 ov laajuudella. (Pekkala, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013)

Opetushallituksen ammatillisen perustutkintojen perusteiden määräyksissä yrittäjyys nostetaan esiin ensimmäisen kerran tutkinnon tavoitteissa. Siinä todetaan, että tutkinnon suorittajan on osattava soveltaa taitojaan muun muassa itsenäisenä yrittäjänä. Tavoitteessa nostetaan myös esiin se, että ammatillisen peruskoulutuksen tulee tukea elinikäistä oppi-

mista. (Opetushallitus, 2010 ss. 9-11) Perustutkintojen pakollisissa ammatillisissa tutkinnon osissa (90 opintoviikkoa) todetaan, että tutkinnon osiin sisältyy vähintään 5 opintoviikkoa yrittäjyyttä (Opetushallitus, 2010 s. 12)

1.2 TALOTEKNIIKAN PERUSTUTKINNON MUODOSTUMINEN

TALOTEKNIIKAN PERUSTUTKINTO, 120 OV TALOTEKNIikka-ALAN PERUSTUTKINTO	
AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	
4. Ammatilliset tutkinnon osat, 90 ov	
Tutkinnon osiin sisältyy työssä oppimista vähintään 20 ov, yrittäjyyttä vähintään 5 ov ja opinnäyte vähintään 2 ov	
4.1	Putkiasennuksen koulutusohjelma, putkiasentaja
4.1.1	Lämmitysjärjestelmien asennus, 20 ov
4.1.2	Putkistojen hitsaus, 20 ov
4.1.3	Käyttövesi- ja viemärijärjestelmien asennus, 20 ov
Lisäksi on valittava 30 ov laajuisesti muita tutkinnon osia kohdista 4.1–4.6.	

Taulukko 1. Esimerkkinä osa Talotekniikan perustutkinnon rakenteesta, josta selviää yrittäjyyden laajuus 5 ov ammatillisissa tutkinnon osissa.

Elinikäisen oppimisen avaintaidot on nostettu omaksi kappaleeksi tutkinnon perusteissa. Elinikäisen oppimisen avaintaitoja kuvataan tärkeäksi osaksi ammattitaitoa, mikä kuvastaa yksilön älyllistä notkeutta ja erilaisista tilanteista selviytymistä. Perusteissa todetaan myös, että ammattitaidolla on suuri merkitys yksilön elämänlaatuun ja persoonallisuuden kehittymiseen. Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja niiden arviointikriteereihin sekä ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien tavoitteisiin. Elinikäisen oppimisen avaintaidot ovat Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksen mukaisesti 2005/0221 (COD) kirjattu tutkinnon perusteisiin, jotka ovat

1. oppiminen ja ongelmanratkaisu
2. vuorovaikutus ja yhteistyö
3. ammattietiikka
4. terveys, turvallisuus ja toimintakyky
5. aloitekyky ja **yrittäjyys**
6. kestävä kehitys
7. estetiikka
8. viestintä ja mediaosaaminen
9. matematiikka ja luonnontieteet
10. teknologia ja tietotekniikka
11. aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit.

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvauksissa aloitekyky ja yrittäjyys on kuvattu seuraavasti: "Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan". Tutkinnon perusteissa erikseen arvioitava elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältävät seuraavat elinikäisen oppimisen avaintaidot: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky. (Opetushallitus, 2010 ss. 17-20)

Ammatillisessa peruskoulutuksessa pakollisissa ammattitaitoa täydentävissä tutkinnon osissa (20 ov) on yhden opintoviikon laajuinen tutkinnon osa "Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tietoisuus". Tässä tutkinnon osassa yhdeksi tavoitteeksi on asetettu, että opiskelija arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudelle. (Opetushallitus, 2010 s. 16 ja 172)

Ammatillisen perustutkinnon perusteet on tärkein asiakirja, jota opettajat käyttävät ammatillisen koulutuksen järjestämiseen jokapäiväisessä arjessaan. Voimassa olevien tutkinnon perusteita selattaessa herää kysymys, onko perustutkintojen perusteiden ulkoasu epäonnistunut yrittäjyyden näkökulmasta. Ammatillisten tutkinnon osien osalta ammatilliset opettajat käyttävät asiakirjasta pääosin lukua 4, jolloin integroitu yrittäjyys jää käytännössä täysin unholaan, koska sitä ei siellä mainita käytännössä kertaakaan. Koulutuksen järjestäjä on todennäköisesti järjestänyt opetushenkilöstölle koulutuksen uudesta tutkinnon perusteesta, kun se on astunut voimaan. Tällöin on käyty elinikäisen oppimisen avaintaidot läpi, jotka valitettavasti voivat unohtua opetuksen arjessa. Tutkinnon rakenteen muodostumisen kuviossa yksi pieni lauseen osa "yrittäjyyttä vähintään 5 ov" hautautuu kaikkeen muuhun informaatioon. Tutkinnon peruste ei valitettavasti tue Opetusministeriön tavoitetta yrittäjyyden asemasta ammatillisessa koulutuksessa. Nykyisiä tutkinnon perusteita on alettu laatia ennen Opetusministeriön suunnittelemaa yrityskasvatuksen suuntaviivoja 2009:7, jossa ministeriö asetti muun muassa yrittäjyyskasvatuksen tavoitetasoa vuodelle 2015. Käytössä olevat tutkinnon perusteet eivät tue Opetusministeriön tahtotilaa, minkä seurauksen tavoitteet eivät todennäköisesti tule saavutettua. Tutkinnon perusteen rakennetta tulisi ehdottomasti muuttaa yrittäjyyttä tukevaksi ja sen pitäisi tulla selkeästi esiin tutkinnonosien ammattitaitovaatimuksissa, arvioinnin kohteissa ja arviointikriteereissä.

Oulun seudun ammattiopistossa on laadittu ja hyväksytty Opetussuunnitelman yhteinen osa, joka perustuu Opetushallituksen päättämien ammatillisten perustutkintojen perusteisiin (L630/1998, 13§). Lain nojalla annetussa valtioneuvoston päätöksessä (213/1999) säädetään tutkintojen rakennetta ja yhteisiä opintoja ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tämän päätöksen mukaan perustutkintoon johtavaan koulutukseen kuuluu ammatillisia tutkinnon osia ja niihin sisältyvää työssäoppimista ja opinto-ohjausta. Koulutukseen kuuluu myös ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja) ja vapaasti valittavia tutkinnon osia. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, joka sisältää kaikkien koulutusalojen yhteisen osan ja tutkinnoittain eriyttävät osat. (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 4)

Kuva 6. Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelma ja siihen vaikuttavat tekijät (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 5)

Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelmasta on laadittu yhteinen osio, joka määrittelee opetuksen järjestämisen keskeisiä periaatteita. Yhteisen osion tavoite on antaa opiskelijoille ja henkilöstölle tärkeää tietoa yhteisistä käytänteistä, jotka koskevat kaikkia ammattiopistossa. Sillä pyritään antamaan myös sidosryhmille tietoa ammatillisen koulutuksen järjestämisestä. OSAOn opetussuunnitelma muodostuu yhteisestä osasta, tutkinto-

kohtaisista osista, kaikille tutkinnoille yhteisistä ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien toteutus- ja arviointisuunnitelmista sekä vapaasti valittavien tutkinnon osien toteutus- ja arviointisuunnitelmista. Toteutus- ja arviointisuunnitelmat sisältävät arviointitoimikunnan hyväksymät suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteutuksesta ja arvioinnista. Tutkintotiimit vastaavat tutkintokohtaisten osien, ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien ja vapaasti valittavien tutkinnon osien laatimisesta. Ammattiopiston rehtori hyväksyy opetussuunnitelman tutkintokohtaiset osat. (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 5)

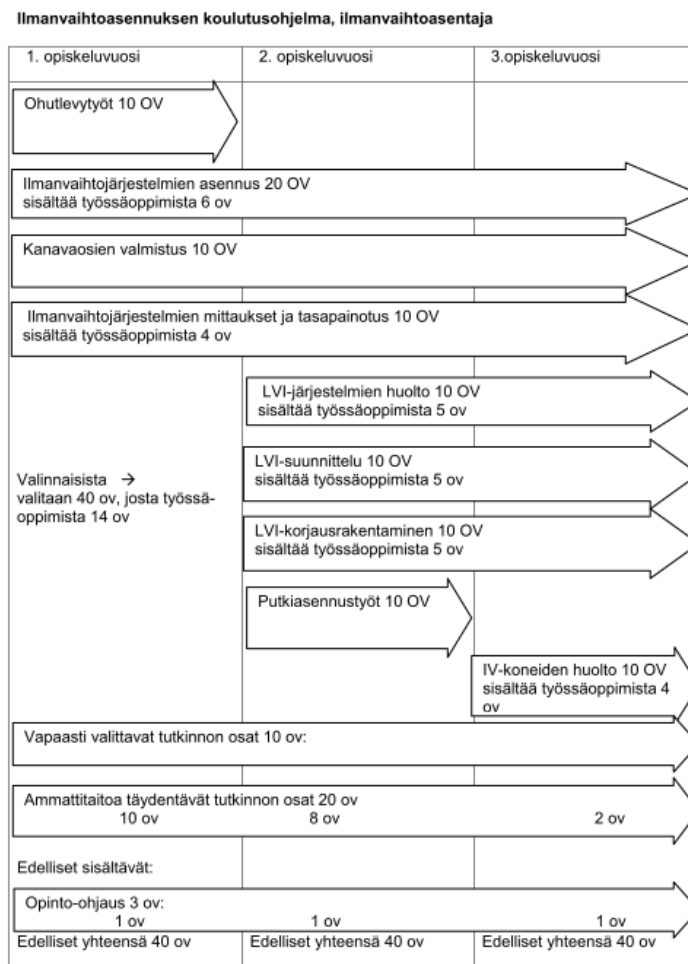
Oulun seudun ammattiopiston visiossa vuodelle 2015 on määritelty, että OSAO on ainutlaatuinen osaamiskeskus. Vision saavuttamiseen on laadittu OSAOn Strategia 2015 (ammattiopiston lautakunta 3.2.2009 § 2), minkä avulla uskotaan vision toteutuvan. OSAO on strategian päämäärissä vuodelle 2015 määritellyt neljä kohtaa:

1. "Olemme vuorovaikutteinen ja joustava osaamiskeskus, jossa opiskelijoilla ja henkilöstöllä on erinomaiset valmiudet itsensä ja työuransa kehittämiseen."
2. "Toimintamme on pedagogisesti kestävä ja taloudellisesti kustannustehokasta."
3. "Kansainvälisyys ja yrittäjyys ovat vakiintunutta toimintaamme."
4. "Olemme innovatiivinen, aktiivinen ja arvostettu alueen kehittäjä."

Yrittäjyys on nostettu OSAOssa jo vuonna 2009 yhdeksi strategiseksi päämääräksi. Yrittäjyyden pitäisi olla vakiintunutta toimintaa vuonna 2015. Tällä diplomityöllä pyritään saamaan selville myös sitä, miten tämän strategian osan eteneminen on toteutunut vuoden 2013 alkuun mennessä. Ennen tutkimuksen kyselyn teettämistä ei ollut selkeää kuvaa siitä, miten yrittäjyyden hengen luominen ja istuttaminen on OSAOssa onnistunut ja ollaanko jo lähellä strategian päämäärää.

OSAossa toimii yrittäjyysjaos, jonka tehtävänä on edistää Strategian tavoitetta yrittäjyydestä. Yrittäjyysjaoksen tehtävänä on levittää yrittäjyyttä ja yrittäjämäisiä toimintamalleja sekä kehittää ja koordinoida yrittäjyyteen liittyviä toimenpiteitä, opetusta ja yhteisiä käytäntöjä. (Oulun seudun ammattiopisto, 2011 s. 34) OSAOn sisäisestä sähköisestä intrasta ei löytynyt tietoa yrittäjyysjaoksen toiminnasta vuodelta 2012. Voi olla, että jaos on toiminut ja sille on tehty toimintasuunnitelma, mutta sen käsiin saaminen ei onnistu OSAOn opettajalta.

Oulun seudun ammattiopistossa on laadittu kaikista perustutkinnoista opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa, joka on rehtorin hyväksymä. Tutkintokohtainen osa sisältää arviointitoimikunnan hyväksymän suunnitelman ammatillisten tutkinnon osien arvioinnista sisältäen ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamissuunnitelman ja muun arvioinnin. (Oulun seudun ammattiopisto, 2012 s. 1) Tämä asiakirja kertoo lyhennetysti tutkinnon muodostumisen pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien osalta. Asiakirjassa on esitetty nuolikaavion (Kuva 7) avulla koulutusohjelmien opintojen eteneminen ja ajoitus. OSAOn tutkintokohtaisista opetussuunnitelmien koulutusohjelmakohtaisista kaavioista yrittäjäyys on jätetty kokonaan pois, vaikka se sisältyy tutkinnon osiin samalla tavoin kuin työssäoppiminen, ammattitaitoa osoittava opinnäyte ja opinto-ohjaus.

Nuolikaavion mukaisessa etenemisessä voi olla ryhmäkohtaisia eroja.

Kuva 7. Esimerkkinä Talotekniikan perustutkinnon ilmanvaihtoasennuksen koulutusohjelman, ilmanvaihtoasentajan koulutuksen eteneminen ja ajoitus (Oulun seudun ammattiopisto, 2012 s. 7).

Opintojen järjestämisestä on tehty oma kappale, jossa kerrotaan muun muassa koko tutkinnon suorittamisen olevan ensisijainen tavoite. OSAOssa on opiskelijalla myös mahdollisuus suorittaa saman aikaisesti useampikin tutkinto. Jokaisesta tutkinnon osasta laaditaan jaksosuunnitelma, joissa määritetään muun muassa keskeiset sisällöt, toteutustavat, ohjausmenetelmät ja opintomateriaalit. Tutkintoihin sisältyy työpaikalla tapahtuvaa työssäoppimista 20 opintoviikkoa. Ammattiosaamisen näytöt kerrotaan suorittettavan ensisijaisesti työssäoppimisen yhteydessä tutkinnon osan toteutus- ja arviointisuunnitelman mukaan. Ammatillisiin opintoihin sisältyy 3 opintoviikkoa opinto-ohjausta kolmessa vuodessa. Opintoihin kerrotaan vielä sisältyvän opinnäyte, jonka laajuus on 2 opintoviikkoa. Opinnäyte voi olla tuote, työnäyte, portfolio tai esitys ja siihen sisältyy kirjallinen osuus. Erityisopetusta järjestetään silloin kun opiskelija tarvitsee erityistä tukea opiskeluun. (Oulun seudun ammattiopisto, 2012 s. 8) Yrittäjyys on jätetty kaikista tutkintokohtaisista opetussuunnitelmista pois, joten ei tule ilmi, miten ammatillisiin tutkinnonosiin sisältyvät yrittäjyyden opinnot toteutetaan.

Tutkintokohtaisen opetussuunnitelman neljännessä kappaleessa kerrotaan koulutusohjelmien ammatilliset tutkinnon osat, toteutus- ja arviointisuunnitelmat. Ammattitaitovaatimukset, arvioinnin ja ammattitaidon osoittamistapojen periaatteet kerrotaan löytyvän opetushallituksen tutkintokohtaisesta opetussuunnitelman perusteista (Oulun seudun ammattiopisto, 2012 s. 9). OSAOn arviointitoimikunta on hyväksynyt suunnitelmien tutkinnon osien arvioinnista sisältäen ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamissuunnitelman ja muun arvioinnin (Kuva 8).

TUTKINNON OSA		4.5.9 LVI-suunnittelu	
Ammattitaitovaatimukset		Ammattitaitovaatimukset on kuvattu Talotekniikan opetussuunnitelman perusteissa sivulla 119	
Tutkinnon osan toteutus (ja jaksotus tarvittaessa)		Tutkinnon osan arviointimenetelmät (ammattiosaamisen näyttö ja muu arviointi)	Ajoitus
Jaksotus (nimi ja laajuus ov)	Toteutustapa (miten opiskelija voi saavuttaa tutkinnon ammattitaitovaatimukset ja tavoitteet)		
LVI-suunnittelu 10 ov Sisältää työssäoppimista 2 ov	Perustiedot ja -taidot opiskellaan luokka- ja työsalioiskeluna, koulun työmaalla ja työssäoppimisjaksolla Opitaan mm - perehtymällä LVI-suunnittelua koskeviin viranomaismääräyksiin kuten D1, D2 ja D4 - tekemällä pientalon LVI-suunnitelmia - mitoittamalla LVI-laitteistoja ja putkistoja - tekemällä tarvikeluettelo tehdystä suunnitelmasta	Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan ammattitaitovaatimusten mukaista osaamista. Muu arviointi: - siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voi näytöllä osoittaa täydennetään sitä muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelulla tai erillisillä tehtävillä ja teoriakokeilla.	Tutkinnon osa toteutetaan 2. ja 3. lukuvuoden aikana Näyttö ja arviointi toteutetaan 3. lukuvuotena. Näyttö suoritetaan oppilaitoksessa.
Etenemisen ehdot		Tutkinnon osan arvosanan määräytymisen perusteet:	
		Näytön arviointiin osallistuu opiskelija, opettaja ja /tai työpaikkaohjaaja. Näytön arvosanasta päättää joko työpaikkaohjaaja tai opettaja / opettajat tai molemmat yhdessä. Tutkintotodistuksen arvosana muodostuu näytön arvosanasta ja tarvittaessa työn perustana olevasta tiedonhallinnasta. Jos työn perustana olevaa tiedon hallintaa on mitattu laajalla kokeella tai tehtävällä, sen arvosana voidaan huomioida korottavana tutkintotodis-	

Kuva 8. Esimerkinä Talotekniikan perustutkinnon osan ”lvi-suunnittelu” suunnitelma arvioinnin toteutuksesta, sisältäen näyttöjen toteuttamissuunnitelman ja muun arvioinnin (Oulun seudun ammattiopisto, 2012 s. 26).

Kaiken kaikkiaan ammatillisiin tutkinnon osiin sisällytetty 5 opintoviikon laajuinen yrittäjyys on "unohdettu" kaikista OSAOn tutkintokohtaisista opetussuunnitelmista. Koulutusaloittain opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa on tärkein asiakirja opetussuunnitelman perusteiden lisäksi siitä miten opettajat toteuttavat tutkinnon koulutuksen. Kun yrittäjyyden opetuksen toteutussuunnitelma on jätetty pois, niin on ymmärrettävää, että se voi unohtua suurimmalta osalta ammatillisista opettajista koulutuksen arjesta. OSAOssa hyväksytyt tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat eivät tue Opetusministeriön tavoitetta yrittäjyyden koulutuksen kehittämisestä.

3.3 Opettajien valmiudet opettaa yrittäjyyttä

Tutkimuksen mukaan yrittäjyyteen voi rohkaista yrittäjyyskasvatuksen avulla (Gorman; et al., 1997 s. 63). Tutkimuksien mukaan oppilaitoksissa käytetään harvoin yrittäjyyden opettamiseen oppilaitoksen ulkopuolisia verkostoja ja asiantuntijoita (Mwasalwiba, 2010 s. 32). Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena tulisi olla todellisen yrittäjyyden, ympäristön ja verkostojen huomioiminen (Ronstadt, 1987 s. 46). Ronstadtin mukaan tavoitteena tulisi olla myös luovuuden, epävarmuuden sietämisen, mahdollisuuksien havaitsemisen, yrityksen toiminnan ja neuvottelutaidon oppiminen. Tutkinnon perusteissa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden uupuminen voi aiheuttaa sen, että opetushenkilöstö mieltää yrittäjyyskasvatuksen tarkoittavan ulkoisen yrittäjyyden opettamista, kuten yritysmuotojen, liiketoimintasuunnitelman, tuloslaskelman, taseen ja henkilöstöpolitiikan läpikäymistä opetuksessa. Vastaavasti opettajat voivat sortua keskittymään opetuksessa ainoastaan opiskelijoiden sisäisten yrittäjyyden taitojen kehittämiseen. Pahimmassa tapauksessa ammatillinen opettaja voi unohtaa koko yrittäjyyskasvatuksen, koska sitä ei käytännössä nosteta esiin opetusta ohjaavissa asiakirjoissa. Omakohtaisten kokemusten mukaan ammatillisessa koulutuksessa opettajat yleensä aina yrittäjyyteen liittyvissä opintokokonaisuuksissa keskittyvät pääosin liiketoimintaa liittyviin pääaiheisiin kuten esimerkiksi talouden hallintaan. Toiminnallisten taitojen opettaminen kuten mahdollisuuksien etsiminen, riskien etsiminen ja ideoiden toteuttaminen jää vähemmälle. Yrityksiä ja yrittäjyyttä ei kuitenkaan saada luotua ilman toiminnallisia taitoja.

Suomen Yrittäjät on julkaissut vuonna 2011 opetushallituksen kanssa yhdessä julkaisun Yrittäjyys Suomessa, jossa ammatillisen koulutuksen yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet on hyvin esitetty. Ammatillinen peruskoulutus antaa käytännön läheisen väylän yrittäjyyteen. Ammatillisen koulutuksen yrittäjyysopintojen kautta opiskelijat oppivat toimimaan työssään aktiivisesti ja yrittäjämäisesti, ja sen myötä he osaavat paremmin edistää työnantajansa asiakassuhteiden ja toiminnan jatkuvuutta. Yrittäjyysopinnoilla pyritään myös kehittämään opiskelijan kykyä arvioida oman alansa liiketoimintaa sekä tuotteiden, palvelujen ja osaamisensa tuotteistamista. Opiskelijoiden pitäisi kyetä opintojen jälkeen arvioimaan omia mahdollisuuksiaan toimia oman alan yrittäjänä. Opiskelijat perehtyvät oman alan liiketoimintaan ja yrittämiseen työssäoppimisen jaksoilla. (Suomen Yrittäjät, 2011 s. 15) Tämän tyyppinen sisältö yrittäjyyden tavoitteesta olisi hyvä olla ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa. Tämä antaisi opettajalle jonkinlaisen mahdollisuuden lähteä rakentamaan yrittäjyyden integrointia ammatilliseen opetukseen. Toivottavaa olisi kuitenkin se, että yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet kirjoitettaisiin selkeästi tutkinnon peruste-

siin auki ja kerrottaisiin mitä opiskelijan tulisi osata yrittäjyydestä ja mahdolliset arviointikriteerit ainakin ulkoisen yrittäjyyden selkeistä osa-alueista.

Ammatillisessa oppilaitoksessa opettajalta vaaditaan opettajan pedagogiset opinnot. Opintojen laajuus on 60 opintopistettä, jolla saa yleisen opetushenkilöstölle asetetun pedagogisen pätevyyden. Opinnot voi suorittaa yksilöllisesti 1-3 vuoden aikana työn ohessa. Koulutuksen järjestää Suomessa viisi ammatillista opettajakorkeakoulua. Opintojen "ydin" muodostuu ammattipedagogisista opinnoista (22op). Opintoihin kuuluu myös kasvatustieteen perusopinnot (10 op) ja muut opinnot (15 op). Opetusharjoittelun laajuus on 11 op + 2 op. Pakollisissa opinnoissa APE II-opinnot (7 op) sisältävät viisi teemaa, joista yksi on yrittäjyyskasvatus. Se mitä yrittäjyyskasvatus pitää sisällään tarkemmin, niin ei selviä opetussuunnitelmasta. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 2013 ss. 9 - 12) Pakollisista opinnoista yrittäjyyskasvatus on suhteellisen pieni eli laajuudeltaan noin 1 op ja sitä ei ole opetussuunnitelmassa syvemmin avattu lukuun ottamatta otsikkoa. Oulun opettajien ammattikorkeakoulussa on tarjolla muissa opinnoissa työelämänosaamisen alla kaksi yrittäjyyskasvatuksen opintokokonaisuutta, jotka ovat laajuudeltaan 6 op ja 6-12 op. Opinnot keskittyvät kehittämään ja harjoittamaan yrittäjyyden, ammatillisten opintojen ja eri oppiaineiden välistä yhteistyötä sähköisessä oppimisympäristössä kaikilla koulutusaloilla. Tavoitteena on myös kehittää yrittäjyyden koulutusta. Toinen opintokokonaisuus keskittyy yrittäjyysopetuksen toteutukseen ja kehittää sitä pedagogisista ja didaktisista lähtökohdista. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 2013 s. 24)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimukseni on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksessa havaintoaineiston keruumenetelmänä käytettiin kyselyä. (Hirsjärvi; et al., 2007 s. 131) Kyselyjä tehtiin kaksi, joista toinen kohdistettiin OSAOn opiskelijoille ja toinen opettajille. Kysely järjestettiin vuonna 2013 viikoilla 13 ja 14. Opiskelijoiden kysely kohdistettiin toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijoille. Opettajien kysely kohdistettiin opetussuunnitelmaperusteista ammatillista peruskoulutusta opettaville opettajille. Tutkimuksen kyselyjen kysymykset muotoiltiin asteikoihin eli skaaloihin, joissa esitettiin väittämiä ja vastaaja valitsi niistä sen, miten voimakkaasti hän on samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. (Hirsjärvi; et al., 2007 s. 195) Kysely toteutettiin verkkokyselynä, jossa apuna käytettiin Webropol-ohjelmistoa.

4.1 Tutkimuksen otos

Tutkimuksen opiskelijakysely kohdistettiin Oulun seudun ammattiopiston toisen ja kolmannen vuosikurssin ammatillista perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Opiskelijoiden otoksen suuruus oli noin 4000. Tutkimuksen opettajakysely kohdistettiin Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelmaperusteista ammatillista peruskoulutusta opettaville opettajille. Opettajien otoksen suuruus oli 577 opettajaa, joista ammatillisia opettajia 442 (76,6 %) ja ammattia tukevien aineiden opettajia 135 (23,4 %).

4.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvantitatiivinen (määrällinen) survey-tutkimus, koska otosryhmä oli suuri. Survey-tutkimuksessa kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Tutkimuksen otosryhmille eli opiskelijoille ja opettajille laadittiin omat kyselylomakkeet. Opiskelijoiden kyselylomakkeeseen laadittiin monivalintakysymyksiä, jolla selvitettiin vastaajan taustoja. Opiskelijoiden varsinaiset kysymykset laadittiin pääosin asteikoihin perustuviin strukturoituihin kysymystyyppeihin. Kysymyksissä käytettiin pääosin 5-portaista Likertin asteikkoa. (Hirsjärvi; et al., 2007 s. 195) Opettajille laadittiin saman tyyppinen kyselylomake kuin opiskelijoille. Varsinaiset kyselyt toteutettiin Webropol-ohjelmistolla. Kyselyt julkaistiin internet-sivuilla, johon vastaajille lähetettiin linkki vastaamista varten.

4.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseen asetettiin päätutkimusongelmat ja alatutkimusongelmat. Opiskelijoille ja opettajille asetetuilla kyselylomakkeilla pyrittiin hakemaan vastauksia tutkimuksen ongelmille. Molempien kyselyjen alkuun asetettiin monivalintakysymyksiä, joilla saatiin taustatietoja selville kyselyyn vastanneilta.

Opiskelijoiden taustoja selvittävät monivalintakysymykset olivat seuraavat:

1. Yksikkö
2. Ammatillinen perustutkinto (Haukipudas)
3. Ammatillinen perustutkinto (Kaukovainion yksikkö, liiketalous)
4. Ammatillinen perustutkinto (Kaukovainion yksikkö, tekniikka)
5. Ammatillinen perustutkinto (Kempele)
6. Ammatillinen perustutkinto (Kontinkangas)
7. Ammatillinen perustutkinto (Liminka)
8. Ammatillinen perustutkinto (Muhos)
9. Ammatillinen perustutkinto (Myllytulli)
10. Ammatillinen perustutkinto (Pikisaari)
11. Ammatillinen perustutkinto (Pudasjärvi)
12. Ammatillinen perustutkinto (Taivalkoski)
13. Vuosikurssi
14. Sukupuoli
15. Ikäryhmä
16. Viimeisin loppuun suoritettu koulutus

Opettajien taustoja selvittävät monivalintakysymykset olivat seuraavat:

1. Yksikkö
2. Koulutus
3. Olen toiminut opettajana
4. Olen ammatillinen tai atto-aineiden (ammattia tukevien aineiden) opettaja
5. Olen työskennellyt muissa kuin opettajan tehtävissä x vuotta
6. Olen toiminut päätoimisena yrittäjänä x vuotta
7. Olen toiminut sivutoimisena yrittäjänä x vuotta

Tutkimuksen ensimmäinen pääongelma oli se, että koetaanko ulkoisen yrittäjyyden opettaminen tärkeäksi ammatillisella toisella asteella?

Ensimmäistä tutkimusongelmaa varten opiskelijoille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

17. Tunnen henkilön, joka työskentelee yrittäjänä työmarkkinoilla
18. Valinnaisissa aineissa on ollut tarjolla yrittäjyysopintoja
19. Olen valinnut valinnaisena aineena yrittäjyyttä
20. Ovatko yritykset tärkeitä yhteiskunnallisesti?
21. Ammatillisessa koulutuksessa pitää opettaa yrittäjyyttä
22. Koen, että yrittäjyyden opiskelusta on minulle hyötyä tulevaisuudessa

Ensimmäistä tutkimusongelmaa varten opettajille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

8. Ulkoisen yrittäjyyden opettaminen parantaa opiskelijoiden työelämävalmiuksia
9. Opettamalla koulutuslalla voi toimia yrittäjänä
10. Ulkoinen yrittäjyys on opetuksessa esillä
11. Ulkoista yrittäjyyttä pitää opettaa ammatillisessa koulutuksessa
12. Oletko kutsunut yrittäjiä kertomaan yrittäjyydestä oppitunneille?

Tutkimuksen toinen pääongelma oli se, että onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut?

Toista tutkimusongelmaa varten opiskelijoille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

23. Yrittäjyyttä on käsitelty ammattiaineiden oppitunneilla
24. Olen mielestäni saanut yrittäjyydestä riittävästi tietoa ammattiaineissa?
25. Onko oppitunneilla harjoiteltu yritystoimintaa?

Toista tutkimusongelmaa varten opettajille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

13. Miten tutkinnon perusteissa on ulkoisen yrittäjyyden tavoite määritelty?
14. Tutkinnon perusteissa yrittäjyydellä tarkoitetaan lähinnä
15. Ulkoisen yrittäjyyden integroiminen ammattiaineisiin oli oikea ratkaisu
16. Oletko opettanut ulkoista yrittäjyyttä ammattiaineissa?

Tutkimuksen ensimmäinen alaongelma oli se, että koetaanko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi?

Ensimmäistä alaongelmaa varten opiskelijoille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

26. Ammattiaineiden opettajat ovat kannustaneet yrittäjyyteen
27. Opettajien mielestä voit toimia yrittäjänä opiskelemallasi alalla
28. Opettajat pitävät yrittäjyyttä mielestäsi tärkeänä
29. Oppilaitoksen ilmapiiri tukee yrittäjyyttä

Ensimmäistä alaongelmaa varten opettajille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

17. Onko työnantaja antanut koulutusta ulkoisen yrittäjyyden kouluttamiseen?
18. Työnantaja on kannustanut sinua osallistumaan ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin
19. Olen osallistunut oma-aloitteisesti ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin työnantajan kustannuksella
20. Olen osallistunut hankkeisiin, joilla on ollut tavoitteena kehittää ulkoisen yrittäjyyden koulutusta
21. Näkyykö ulkoinen yrittäjyys yksikön arjessa?
22. Näkyykö ulkoinen yrittäjyys OSAOn arjessa?
23. Olen vierailut opiskelijoiden kanssa viimeisen vuoden aikana oman koulutusalan yrityksissä?
24. Tarjotaanko opiskelijoille ulkoisen yrittäjyyden opintoja valinnaisissa opinnoissa?

Tutkimuksen toinen alaongelma oli se, että haluavatko opiskelijat tulevaisuudessa toimia työmarkkinoilla yrittäjänä?

Toista alaongelmaa varten opiskelijoille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

30. Minua kiinnostaa yrittäjyys
31. Uskon toimivani yrittäjänä tulevaisuudessa
32. Jos tunnet yrittäjiä, miten he ovat vaikuttaneet mielipiteeseesi suhtautumiseen yrittäjyyteen?
33. Koet, että sinulla on kykyä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa?

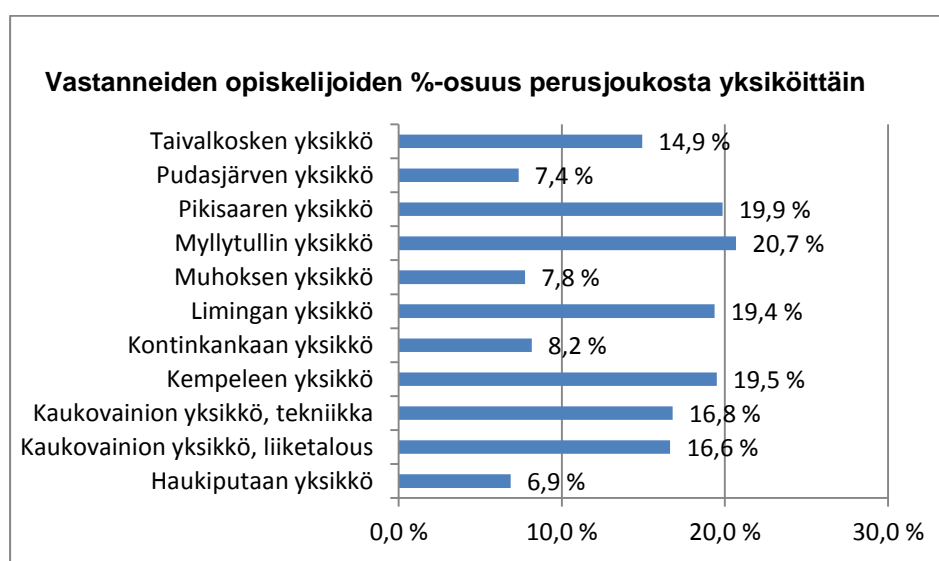
Toista alaongelmaa varten opettajille asetettiin seuraavat tutkimuskysymykset:

25. Ovatko opiskelijat kiinnostuneita ulkoisesta yrittäjyydestä?

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

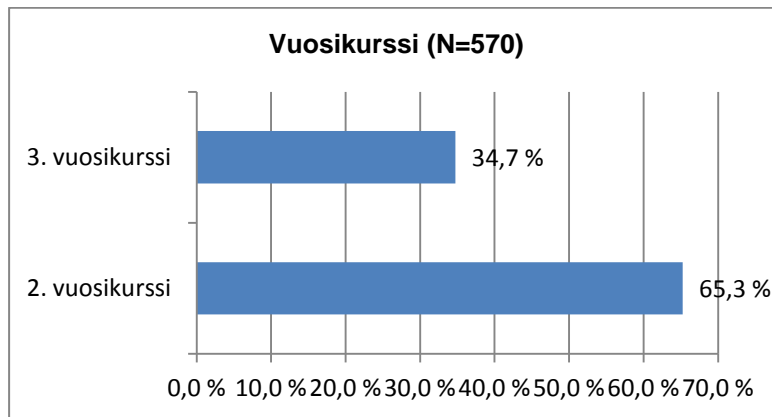
5.1 Kuinka moni vastasi

Tutkimuksen opiskelijakysely kohdistettiin Oulun seudun ammattiopiston toisen ja kolmannen vuosikurssiin ammatillista perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Opiskelijoiden perusjoukon suuruus oli noin 4000. Kyselyyn vastasi 570 opiskelijaa, eli 14,3 % perusjoukon suuruudesta.

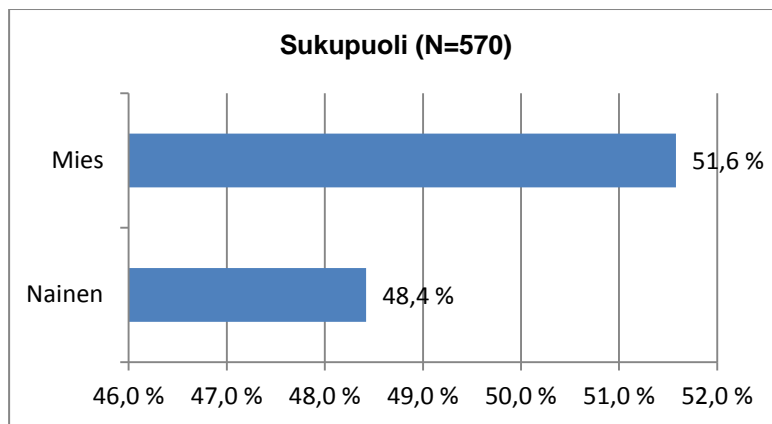
Kuva 9. Vastanneiden opiskelijoiden jakautuminen yksiköittäin.

Opiskelijoille kysely lähetettiin Wilman kautta otsikolla "Osallistu yrittäjyyskyselyyn ja voit voittaa Applen iPad:n". Opiskelijoilla oli aikaa vastata kyselyyn kaksi viikkoa. Ensimmäisen viikon aikana vastauksista tuli noin 80 %. Ensimmäisen viikon vastausmäärä kuvanee sitä, että kuinka paljon opiskelijat lukevat Wilman kautta tulevia viestejä.

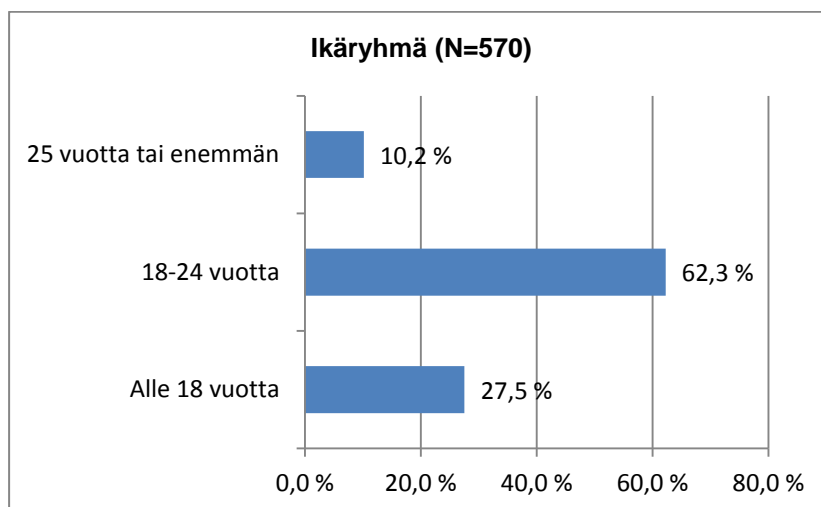
Kuva 10. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 13.

Vuosikurssien välinen ero vastaamisessa oli odotettavaa, koska 3. vuosikurssin opiskelijoita oli noin kaksikertainen määrä työssäoppimisessa suhteessa 2. vuosikurssin opiskelijoihin nähden. Työssäoppimisen aikana Wilman lukeminen vaihtelee suuresti koulutusaloittain.

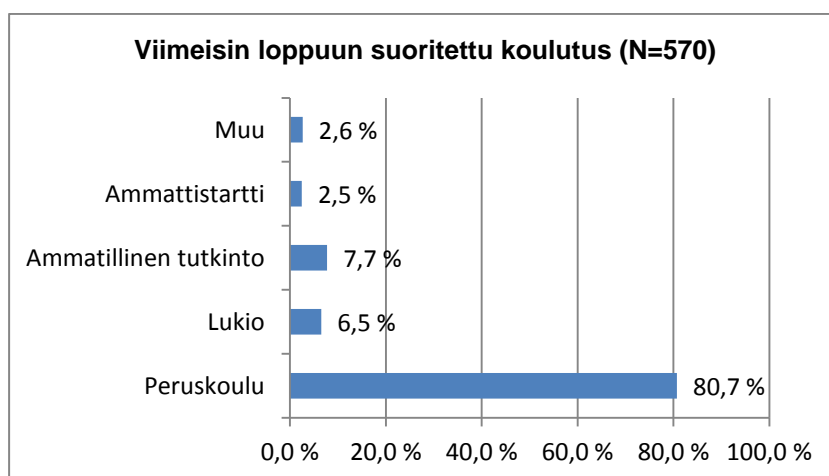
Kuva 11. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 14.

Vastaajien sukupuolijakauma vastaa Oulun seudun ammattiopiston sukupuolijakaumaa, joka on 53 % miehet ja 47 % naiset.

Kuva 12. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 15.

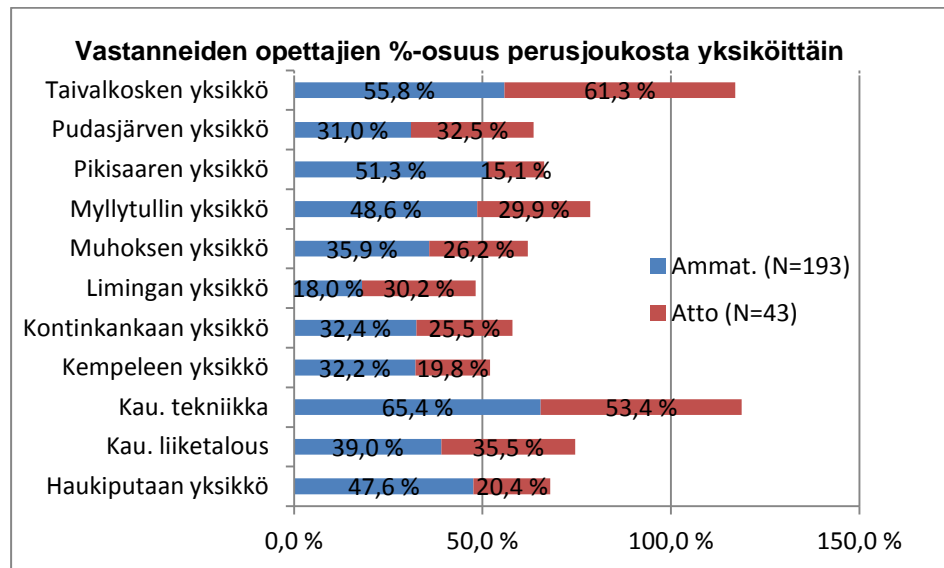
Vastanneiden opiskelijoiden ikäjakauma vastaa hyvin OSAOn opiskelijoiden ikäjakaumaa, kun esimerkiksi 25 vuotta täyttäneitä on 14 %.

Kuva 13. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 16.

Vastanneiden opiskelijoiden koulutustausta vastaa OSAOn opiskelijoiden koulutustausta.

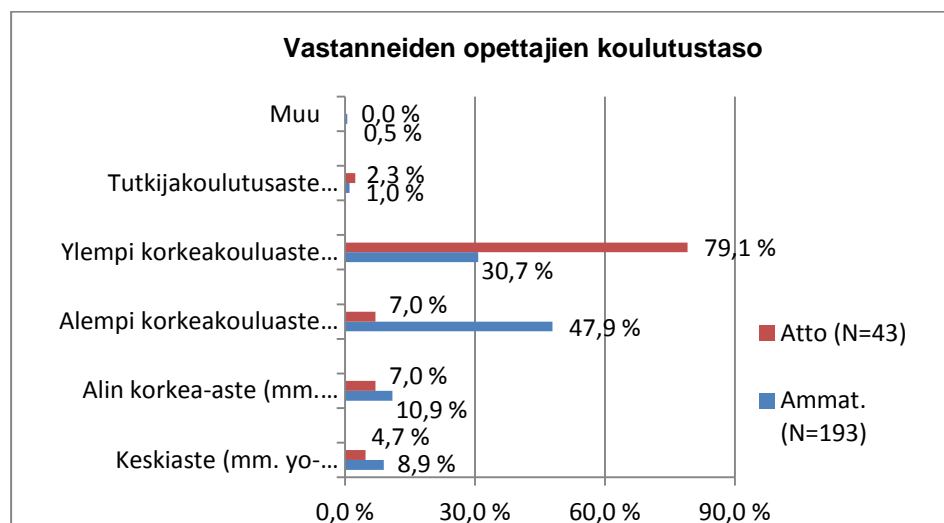
Tutkimuksen opettajakysely kohdistettiin Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelmaperusteista ammatillista peruskoulutusta opettaville opettajille. Opettajien perusjoukon suuruus oli 577 opettajaa, joista ammatillisia opettajia 442 (76,6 %) ja ammattia tukevien aineiden opettajia 135 (23,4 %). Opettajista vastasi kyselyyn 239, eli 41,4 % opettajista. Kyselyyn vastanneista opettajista oli ammattiaineiden opettajia 193 (80,8 %) ja ammattia tukevien aineiden opettajia (Atto) 43 (19,2 %).

Kuva 14. Vastanneiden opettajien %-osuus yksiköittäin.

Vastanneiden opettajien jakauma vastasi kokonaisuudessa hyvin ammatillisten ja ammatia tukevien aineiden opettajien suhdetta OSAOssa. Yksikkökohtaisia eroja oli, mutta niitä ei tässä tutkimuksessa lähdetty tarkastelemaan tarkemmin.

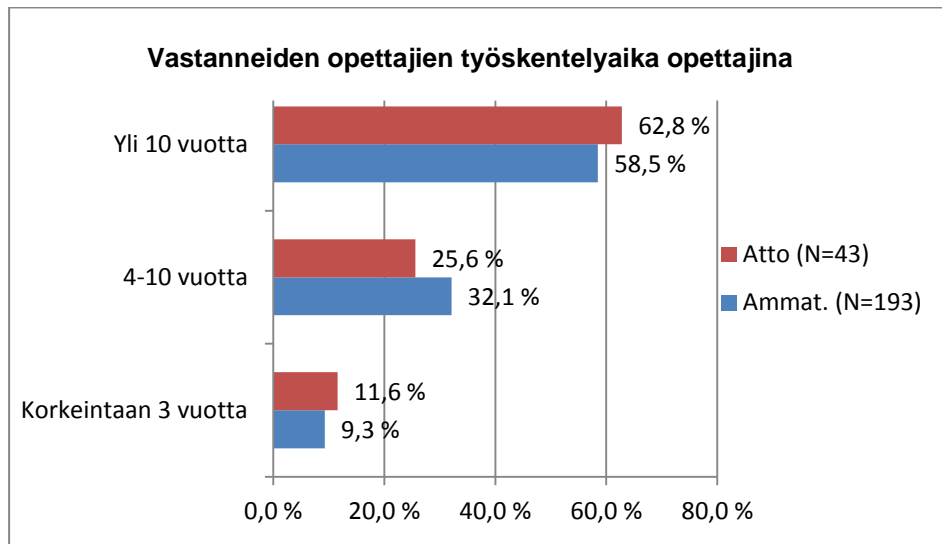
Kyselyssä kysyttiin opettajilta heidän koulutustaustaa. Tällä kysymyksellä pyrittiin selvittämään se, että vastaako vastanneiden koulutustaso keskimääräisesti OSAOn opettajien koulutustasoa (kuva 15).

Kuva 15. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 2.

Vastanneiden opettajien koulutustaso vastaa OSAOn opettajien koulutustason jakaumaa.

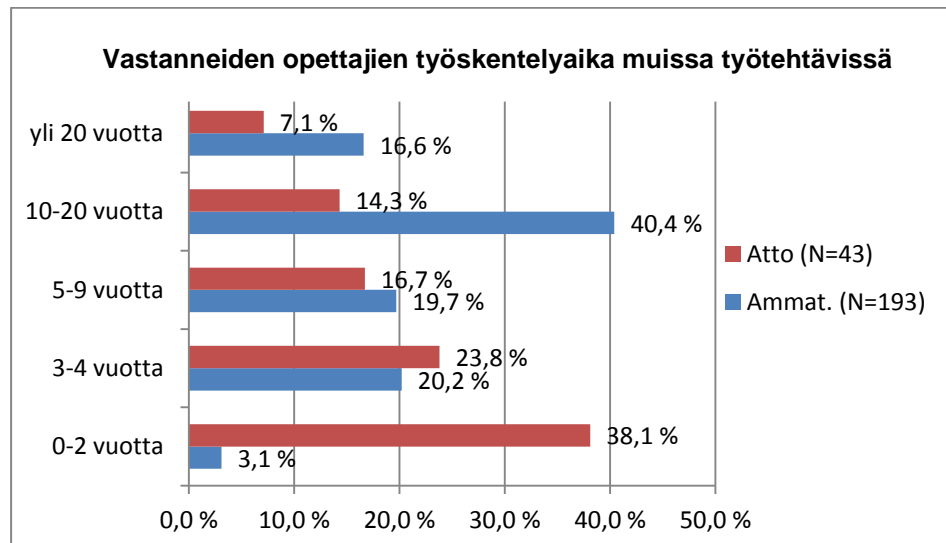
Kyselyssä selvitettiin taustatiedoissa opettajien työskentelyaikaa opettajana. Tällä kysymyksellä haluttiin selvittää vastanneiden työskentelyaikaa suhteessa OSAOn opettajien keskimääräiseen työskentelyaikaan (kuva 16).

Kuva 16. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 3.

Vastanneiden opettajien työaika opettajana vastaa OSAOn opettajien työskentelyajan jakaumaa koko otoksella.

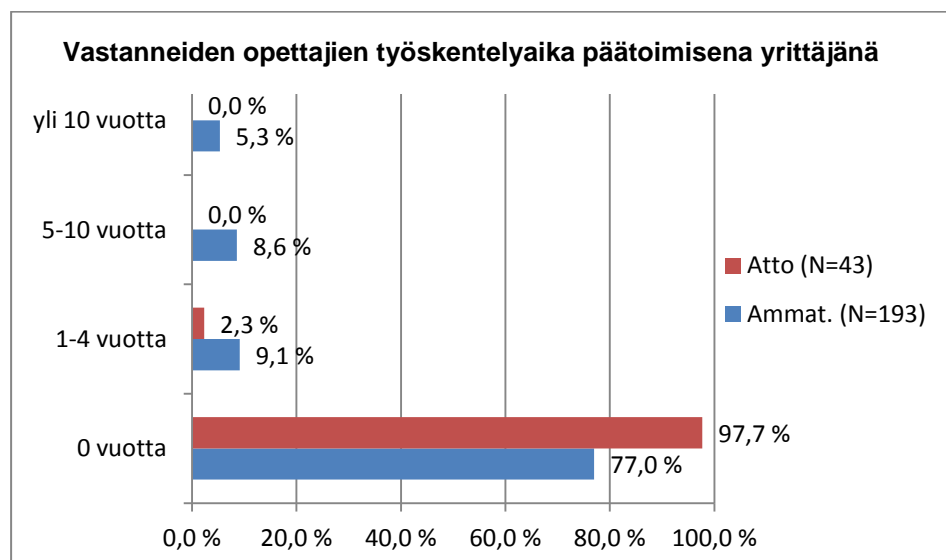
Taustatiedoissa kysyttiin opettajien työskentelyaikaa muissa kuin opettajatyössä. Tällä haluttiin selvittää vastanneiden opettajien kokemusta muista töistä (kuva 17).

Kuva 17. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 5.

Vastanneilla ammatillisilla opettajilla oli työkokemusta 57 % muista kuin opettajan työtehtävistä 10 vuotta tai yli. Näin heitä voidaan pitää kokeneina ammatin opettajina, koska vastanneilla 96,9 % oli 3 vuotta tai yli muuta työkokemusta kuin opetustyö. Ammattia tukevien aineiden opettajien kokemus muista työtehtävistä yllätti.

Kyselyssä kysyttiin opettajien kokemusta päätoimisena yrittäjänä. Tällä haluttiin saada kuvaa yrityskokemuksen omaavien opettajien määrästä suhteessa maakunnan yrittäjien määrään (kuva 18).

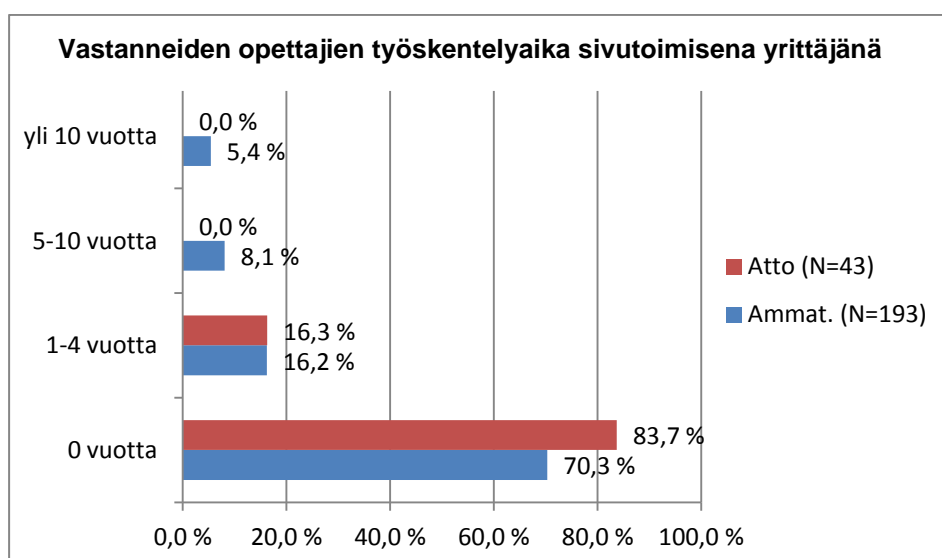

Kuva 18. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 6.

Kyselyyn vastanneista opettajista oli 19,1 % yrittäjyystaustaa päätoimisena yrittäjänä. Yrittäjätoustaist opettajat vastaa 7,7 % koko OSAOn opetushenkilöstöstä. OSAOssa ei ole tarkkaa tilastoa kaikista yrittäjätoustaist opettajista. Vastanneiden osuus on koko OSAOn yrittäjätoustaist opettajista noin 80 %. Vuonna 2011 Pohjois-Pohjanmaalla yrittäjien osuus työllisistä oli 8,2 %, joten OSAOssa yrittäjätoustaisten opettajien määrä vastaa maakunnan yrittäjien osuutta työllisistä (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012 s. 123).

Kyselyssä haluttiin taustatietoina saada kuvaa myös OSAOn opettajien toimimisesta sivutoimisena yrittäjänä (kuva 19).

Kuva 19. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 7.

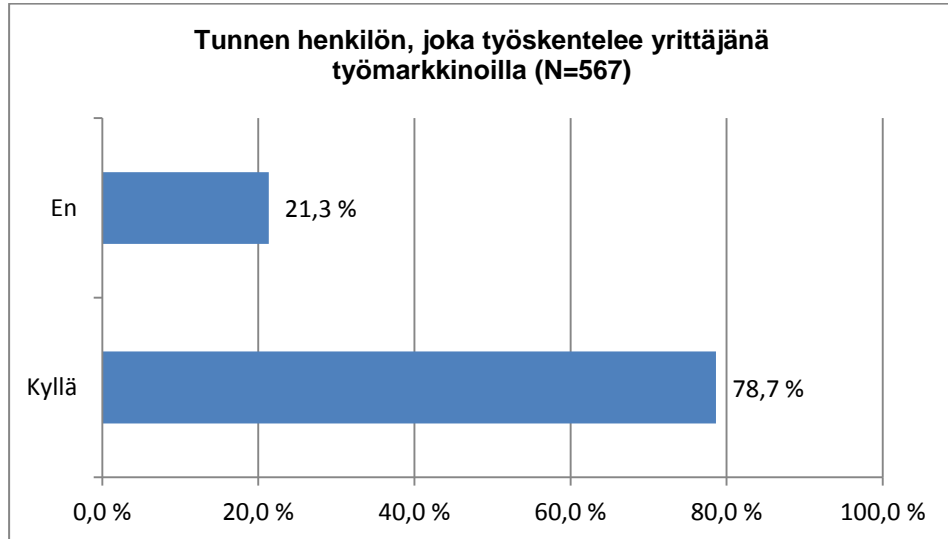
Sivutoimisena yrittäjänä on vastanneista opettajista toiminut 27,1 %, jota voi pitää korkeana osuutena. Yrittäjyyden opettamisen kannalta on hyvä, että näin suurella osuudella opettajista on kokemusta ulkoisesta yrittäjyydestä.

5.2 Vastauksien käsittely

Tutkimuksen ensimmäinen pääongelma oli koetaanko ulkoisen yrittäjyyden opettaminen tärkeäksi ammatillisella toisella asteella?

Opiskelijat vastasivat seuraavasti ensimmäisen tutkimusongelman kysymyksiin:

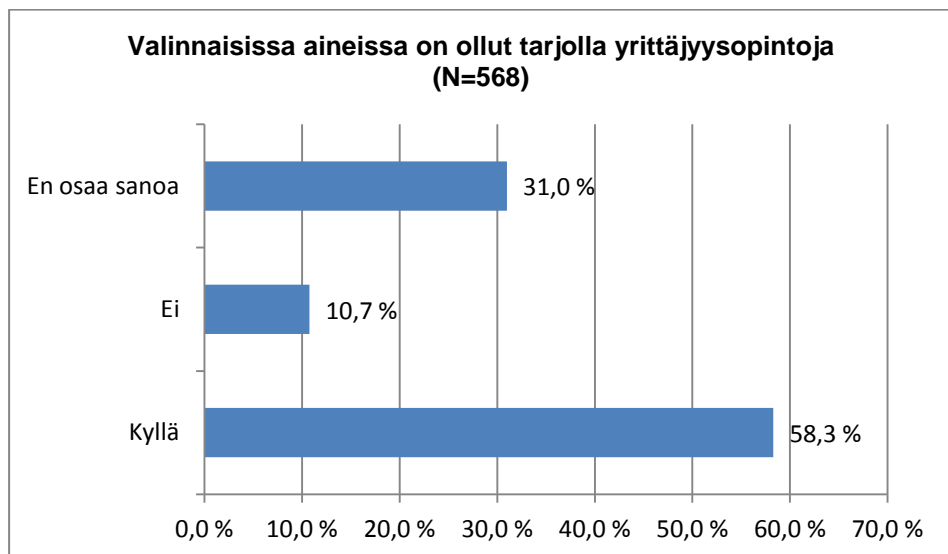
Opiskelijoilta haluttiin ensin selvittää se, että tuntevatko he jonkun yrittäjän. Tällä kysymyksellä pyrittiin vastaajaa ohjaamaan aihepiiriin (kuva 20).

Kuva 20. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 17.

Opiskelijat tuntevat hyvin yrittäjänä toimivia henkilöitä.

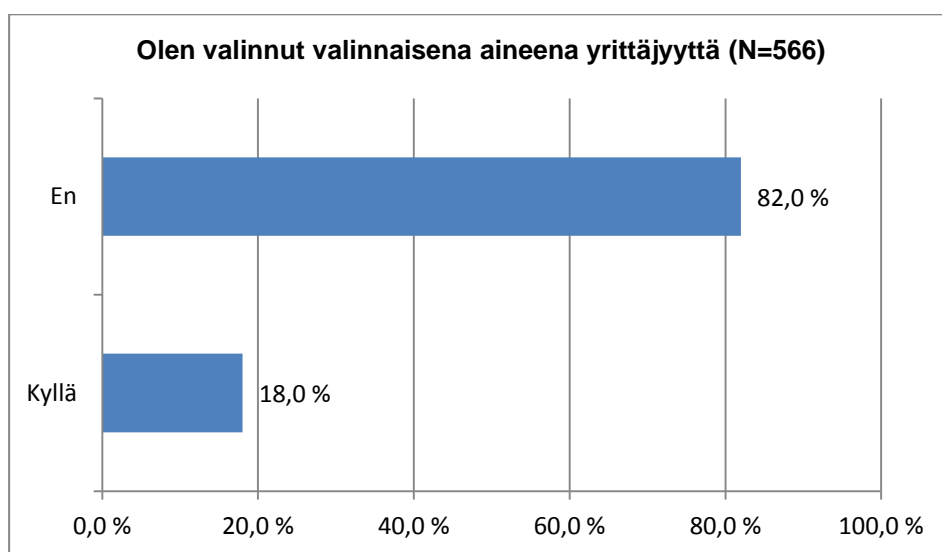
Seuraavalla kysymyksellä haluttiin selvittää sitä, onko opiskelijoilla ollut mahdollisuus valita yrittäjyysopintoja. Kysely tehtiin siinä vaiheessa, kun 2. vuoden opiskelijat ovat myös ehtineet tehdä kolmannen vuosikurssin valinnat.

Kuva 21. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 18.

Huolestuttavaa on se, että opiskelijoista 10,7% mielestä yrittäjyysopintoja ei ole ollut tarjolla valinnaisissa ja 31,0 % ei osaa sanoa. Valinnaisten opintojen valintaan ei ole todennäköisesti käytetty kovin paljon aikaa ja sen tärkeyttä ei ole todennäköisesti korostettu yksiköissä.

Seuraavalla kysymyksellä pyrittiin selvittämään kuinka paljon opiskelijat ovat valinneet yrittäjyysopintoja. Tällä kysymyksellä pyrittiin myös saamaan kuvaa, kuinka tärkeänä opiskelijat pitävät yrittäjyysvalmiuksien kehittämistä (kuva 22).

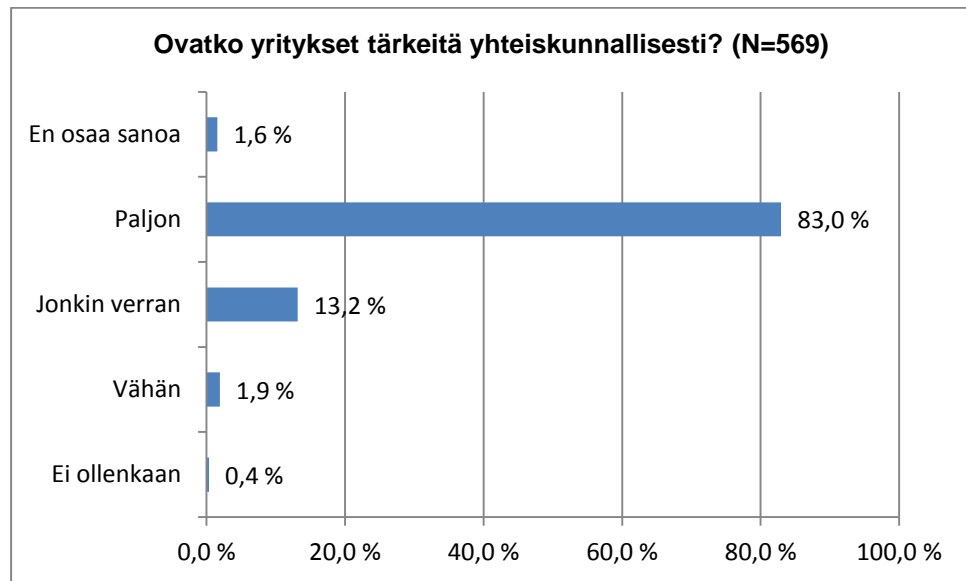

Kuva 22. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 19.

Vastanneista opiskelijoista 18 % on valinnut valinnaisista tarjolla olevista opinnoista yrittäjyyden. Lukua voi pitää hyvänä, koska vuonna 2010 toimineilla yrittäjillä 48 % oli keskiasteen koulutus (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012 s. 127). Yrittäjyysopintoja valinneita opiskelijoita on noin viisikertainen määrä suhteessa mahdollisiin yrittäjiin tulevaisuudessa.

Opiskelijoilta haluttiin kysyä mielipidettä yritysten yhteiskunnallisesta tärkeydestä.

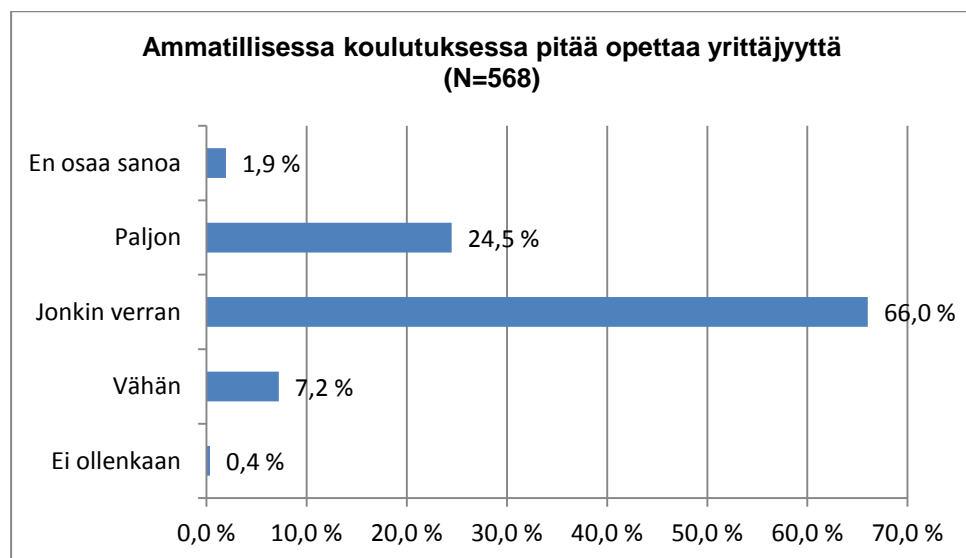
Seuraavalla kysymyksellä selvitettiin kokevatko opiskelijat yritykset yhteiskunnallisesti tärkeäksi (kuva 23.).

Kuva 23. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 20.

Opiskelijoista 96,2 % piti yrityksiä yhteiskunnallisesti paljon tai jonkin verran tärkeinä. Tämä on erittäin hyvä ja tärkeä asia. Tästä voisi päätellä, että OSAOssa on osattu luoda opiskelijoille mielikuva yritysten tärkeydestä yhteiskunnallisesti.

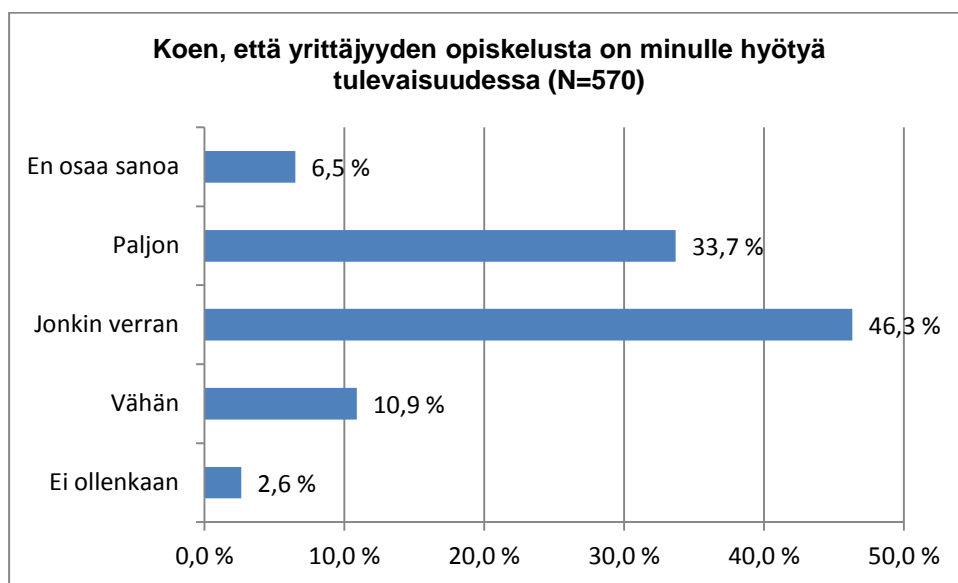
Opiskelijoilta haluttiin saada mielipide siitä pitääkö yrittäjyyttä opettaa ammatillisella toisella asteella. Tällä haluttiin selvittää, että kokevatko opiskelijat yrittäjyyskasvatuksen tärkeäksi osaksi ammatillista koulutusta (kuva 24).

Kuva 24. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 21.

Vastanneista opiskelijoista 90,5 % koki, että yrittäjyyttä pitää opettaa paljon tai jonkin verran ammatillisessa koulutuksessa. Vastauksesta voi päätellä, että OSAOssa suhtaudutaan yrittäjyyteen positiivisesti ja sitä on nostettu esiin koulutuksessa.

Seuraavalla kysymyksellä selvitettiin sitä koetaanko yrittäjyysopintoja hyödyllisiksi yksilötasolla. Tällä kysymyksellä pyrittiin hakemaan tietoa siitä, että ovatko opettajat kyenneet "myymään" yrittäjyyden lisäarvoa antavana koulutuksena (kuva 25).

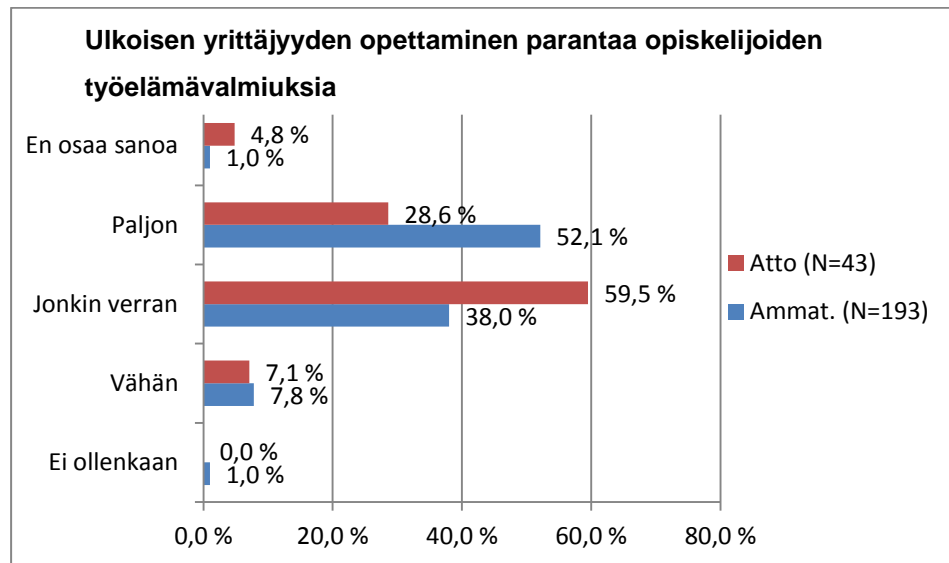

Kuva 25. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 22.

Vastanneista opiskelijoista 80 % koki yrittäjyyden opiskelusta olevan hyötyä jonkin verran tai paljon. Tätä lukua voidaan pitää erittäin hyvänä. Yrittäjyyskasvatuksella pitäisi tämän perusteella olla hyvät mahdollisuudet onnistua tuloksellisesti OSAOssa.

Opettajat vastasivat seuraavasti ensimmäisen tutkimusongelman kysymyksiin:

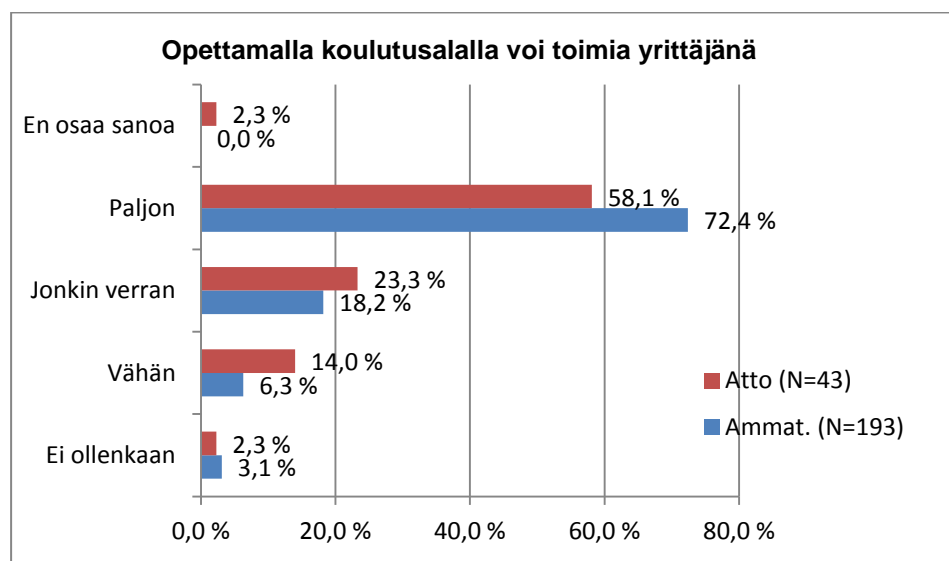
Ensimmäisellä kysymyksellä kysyttiin mielipidettä opettajilta siitä kehittäkö ulkoisen yrittäjyyden opettaminen opiskelijoiden työelämän valmiuksia (kuva 26).

Kuva 26. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 8.

Ammatillisista opettajista 90,1 % ja atto aineiden opettajista 88,1 % kokivat ulkoisen yrittäjyyden opettamisen parantavan opiskelijoiden työelämän valmiuksia jonkin verran tai paljon. Tämän perusteella opettajat pitivät ulkoisen yrittäjyyden opettamista tärkeänä ammatillisella toisella asteella.

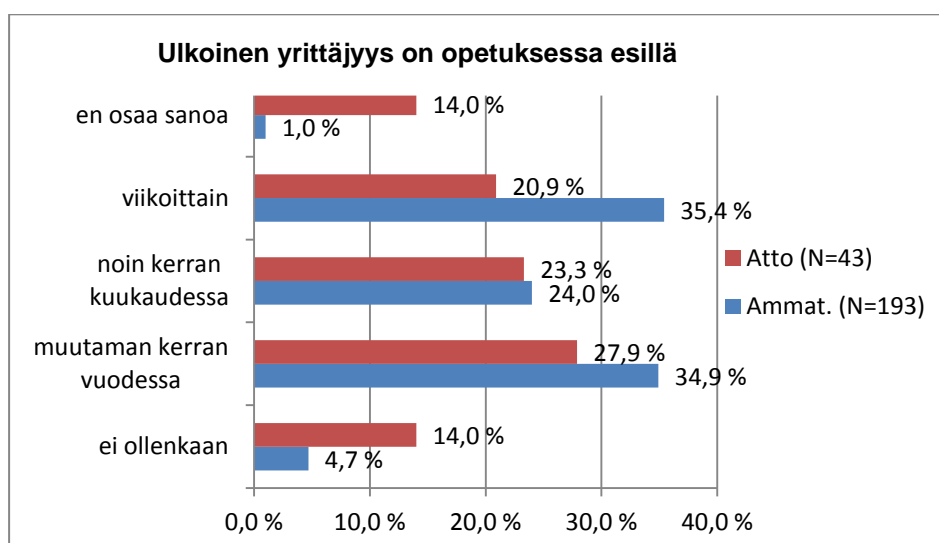
Kysymyksellä 9. kysyttiin opettajien mielipidettä siitä voiko omalla opettamallaan koulutusalalla toimia yrittäjänä (kuva 27).

Kuva 27. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 9.

Ammatillisista opettajista 90,6 koki, että opettamallaan alalla voi toimia yrittäjänä jonkin verran tai paljon. Tämä tukee sitä, että ammatilliset opettajat kokevat yrittäjyyden opettamisen tärkeäksi ammatillisella toisella asteella.

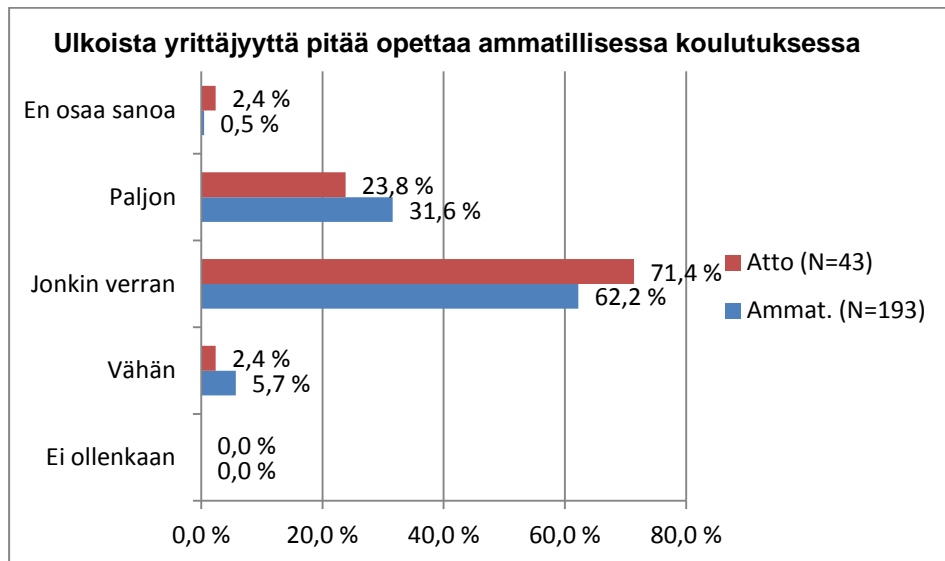
Kysymyksellä 10. pyrittiin saamaan vastauksia tutkimuksen molempiin pääongelmiin. Kysymyksessä kysyttiin sitä kuinka usein yrittäjyys on opetuksessa esillä. Kysymyksen viikoittain vastausvaihtoehdon katsotaan tässä kyselyssä vastaavan tutkinnon perusteiden laajuutta yrittäjyydestä (kuva 28).

Kuva 28. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 10.

Ammatillisista opettajista 64,6 % sanoo ulkoisen yrittäjyyden olevan opetuksessa esillä vähemmän kuin kerran viikossa. Tästä tullaan siihen johtotulokseen, että yrittäjyyden opettamisen laajuus ei toteudu tutkinnon perusteiden 5 ov:ssa, vaikka sisäistä yrittäjyyttä opetettaisiinkin lisäksi.

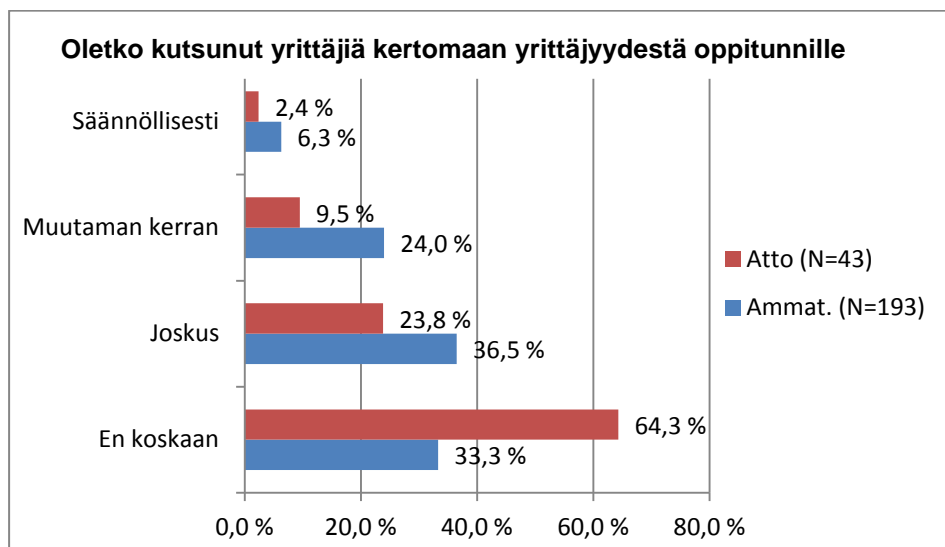
Kysymyksessä 11. kysyttiin opettajien mielipidettä siitä pitääkö ulkoista yrittäjyyttä opettaa ammatillisella toisella asteella (kuva 29).

Kuva 29. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 11.

Ammatillisista opettajista 93,8 % ja ammattia tukevien aineiden opettajista 95,2 % koki, että ulkoista yrittäjyyttä pitää opettaa ammatillisessa koulutuksessa jonkin verran tai paljon. Tämän perusteella opettajat pitävät ulkoisen yrittäjyyden opettamista tärkeänä ammatillisella toisella asteella.

Kysymyksellä 12. selvitettiin kuinka paljon opettajat ovat pyytäneet yrittäjiä vierailemaan oppitunneilla. Tällä kysymyksellä pyrittiin hakemaan vastauksia tutkimuksen molempiin pääongelmaan (kuva 30).

Kuva 30. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 12.

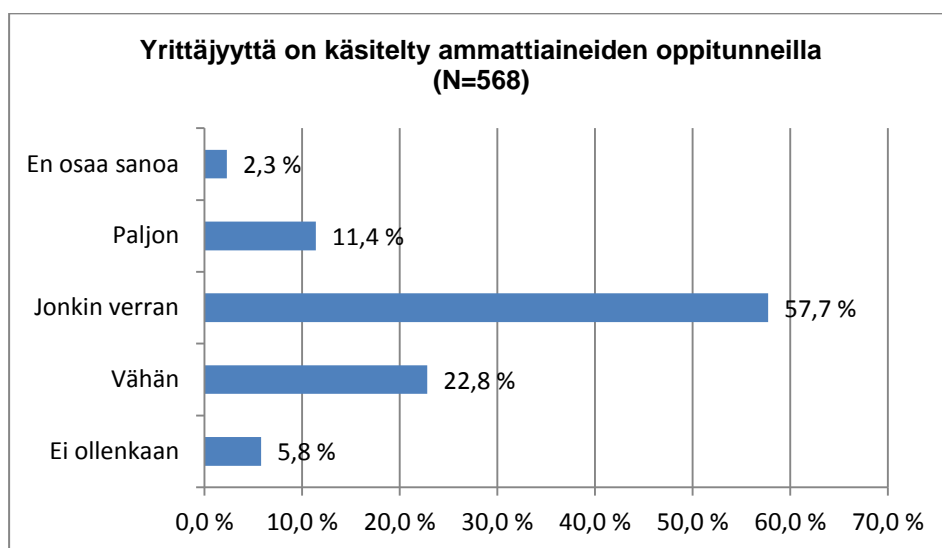

Ammatillisista opettajista 93,7 % ei ole säännöllisesti kutsunut yrittäjiä kertomaan yrittäjyydestä. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että ulkoisen yrittäjyyden opettamiseen ei käytetä kaikkia mahdollisia hyväksi todettuja opetusmenetelmiä. Huolestuttavaa on se, että 33,3% ammatillisista opettajista ei ole koskaan kutsunut yrittäjää kertomaan yrittäjyydestä.

Tutkimuksen toinen pääongelma oli se, että onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut?

Opiskelijat vastasivat seuraavasti toisen tutkimusongelman kysymyksiin:

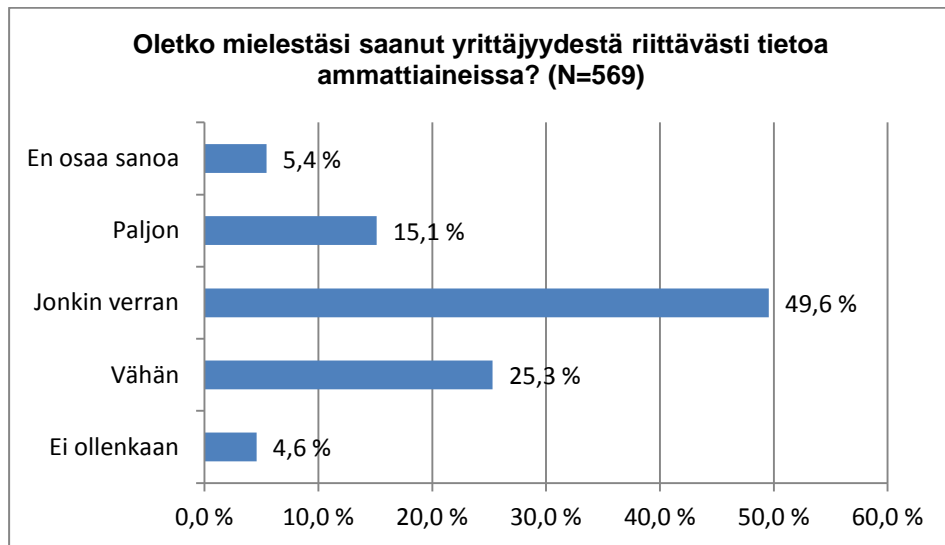
Kysymyksellä 23. pyrittiin selvittämään sitä, että kuinka paljon opiskelijoiden mielestä oppitunneilla on käsitelty yrittäjyyttä (kuva 31).

Kuva 31. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 23.

Opiskelijoista 28,6 % on sitä mieltä, että yrittäjyyttä ei ole ollenkaan tai vähän käsitelty oppitunneilla. Tätä lukua voi pitää huolestuttavana, koska yrittäjyyden laajuus on kuitenkin 5 ov.

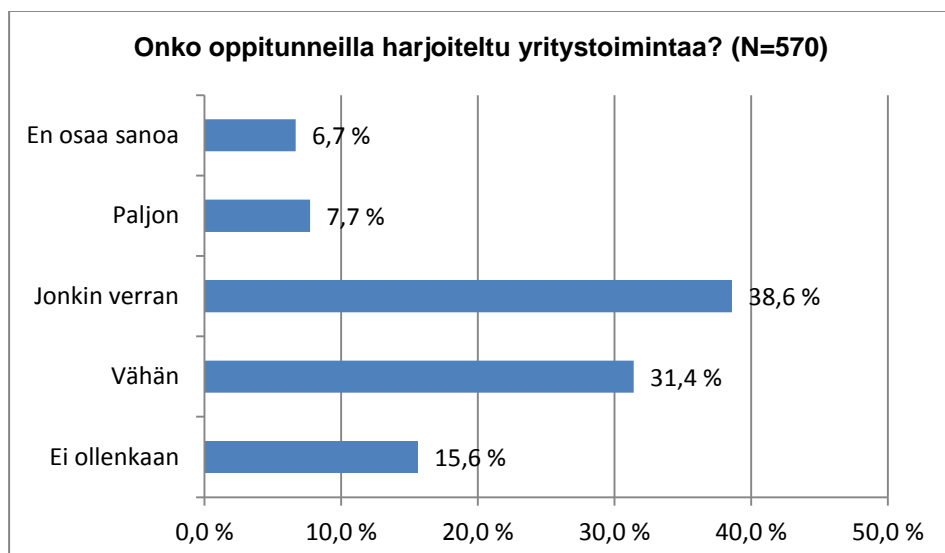
Kysymyksessä 24. kysyttiin opiskelijoita mielipidettä siitä, että ovat he saaneet riittävästi tietoa yrittäjyydestä (kuva 32).

Kuva 32. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymyksen 24.

Opiskelijoista 29,9 % oli sitä mieltä, että he ovat saaneet yrittäjyydestä vähän tai ei ollenkaan tietoa. Vastanneiden osuutta voi pitää merkittävän suurena.

Kysymyksellä 25. kysyttiin sitä, että onko oppitunneilla harjoiteltu yritystoimintaa (kuva 33).

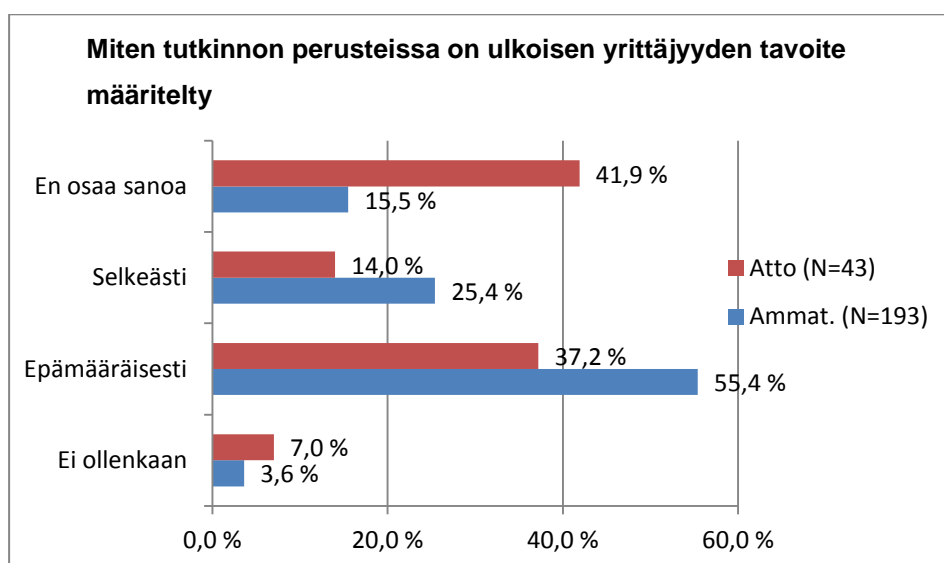

Kuva 33. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymyksen 25.

Opiskeliyoista 47 % oli sitä mieltä, että yrittäjyyttä ei ole ollenkaan tai vähän harjoiteltu oppitunneilla. Tuloksesta voi päätellä, että opetuksesta on jätetty useissa ryhmissä tämä opetusvaihtoehto käyttämättä.

Opettajat vastasivat seuraavasti toisen tutkimusongelman kysymyksiin:

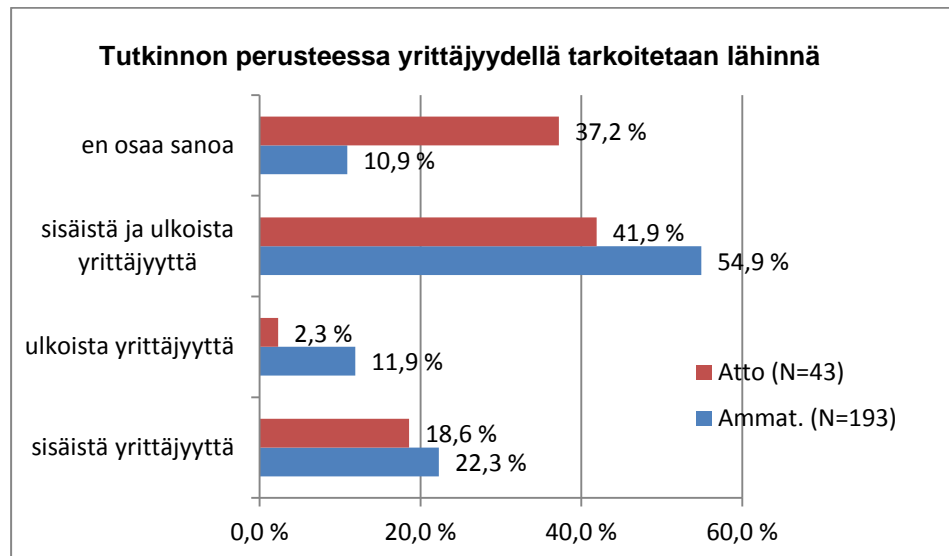
Kysymyksellä 13. kysyttiin opettajilta sitä miten ulkoisen yrittäjyyden tavoitteet on määritelty tutkinnon perusteissa (kuva 34).

Kuva 34. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 13.

Ammatillisista opettajista 74,4 % oli sitä mieltä, että ulkoisen yrittäjyyden tavoitteet on esitetty tutkinnon perusteissa muuten kuin selkeästi. Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että tutkinnon perusteissa ulkoisen yrittäjyyden tavoitteiden määrittely ei ole selkeästi esitetty. Ammattia tukevien aineiden opettajien vastauksista selviää myös tutkinnon perusteiden epämääräisyys yrittäjyyden tavoitteista.

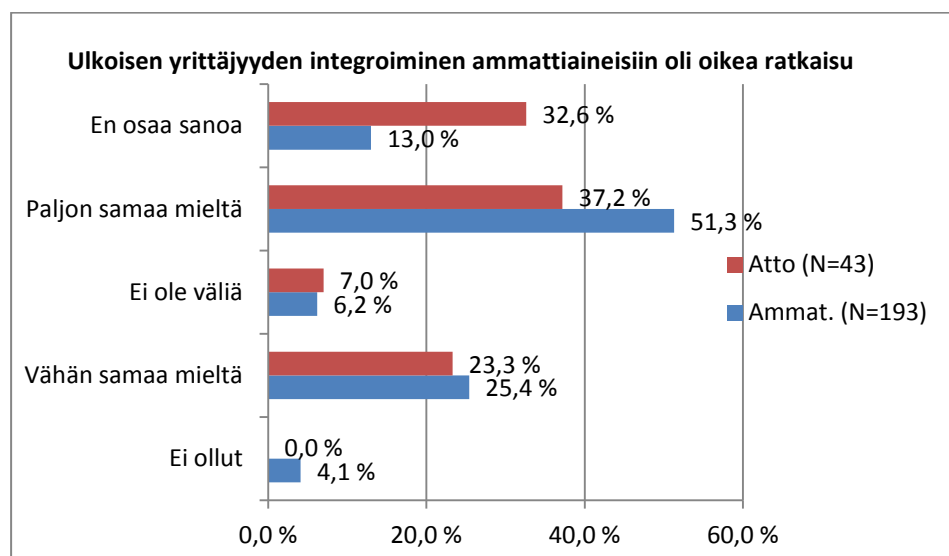
Kysymyksessä 14. selvitettiin, että mitä opettajien mielestä tutkinnon perusteissa yrittäjyydellä tarkoitetaan. Vaihtoehtoista jätettiin tarkoituksella pois omaehtoinen yrittäjyys, jota opetusministeriä on käyttänyt välillä yritysikasvatuksen yhteydessä ammatillisessa koulutuksessa sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden lisäksi (kuva 35).

Kuva 35. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 14.

Ammatillisista opettajista 45,1 % ei osannut yhdistää tutkinnon perusteiden yrittäjyyskäsitettä sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Tämä voi tarkoittaa, että ammatilliset opettajat eivät tiedä mitä heidän pitäisi yrittäjyydestä puhua ammattiaineiden yhteydessä.

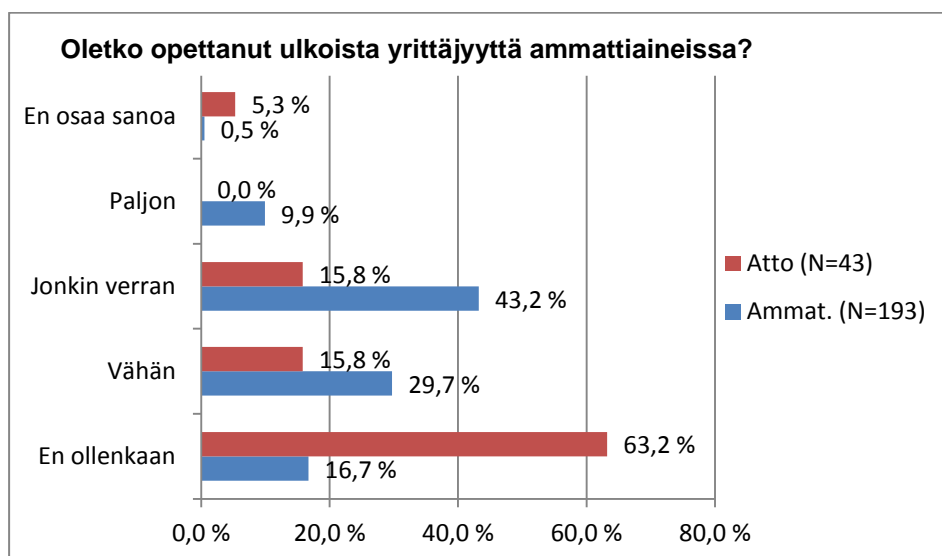
Kysymyksellä 15. kysyttiin suoraan toista tutkimusongelmaa, eli oliko ulkoisen yrittäjyyden integroiminen oikea ratkaisu ammattiaineisiin (kuva 36).

Kuva 36. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 15.

Ammattiaineiden opettajista 51,3 % oli sitä mieltä, että integroiminen oli oikea ratkaisu. Ammattiaineiden opettajista 29,5 % oli sitä mieltä, että ammattiaineiden integroiminen ei ollut välttämättä hyvä ratkaisu. Ammattiaineiden opettajien 13,0 % ei osannut antaa mielipidettä asiasta, jota voi pitää korkeana arvona.

Kysymyksessä 16. kysyttiin opettajilta ulkoisen yrittäjyyden opettamista ammattiaineiden yhteydessä (kuva 37).

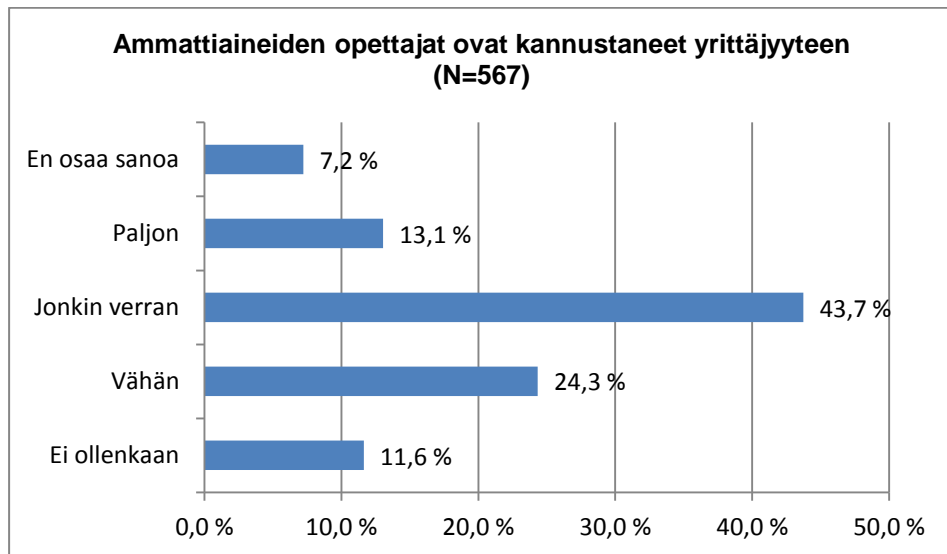
Kuva 37. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 16.

Ammattiaineiden opettajista 16,7 % ei ole ollenkaan opettanut ulkoista yrittäjyyttä ammattiaineiden yhteydessä ja 29,7 % sanoi opettaneen vain vähän.

Tutkimuksen ensimmäinen alaongelma oli se, että koetaanko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi?

Ensimmäiseen alaongelmaan opiskelijat vastasivat seuraavasti:

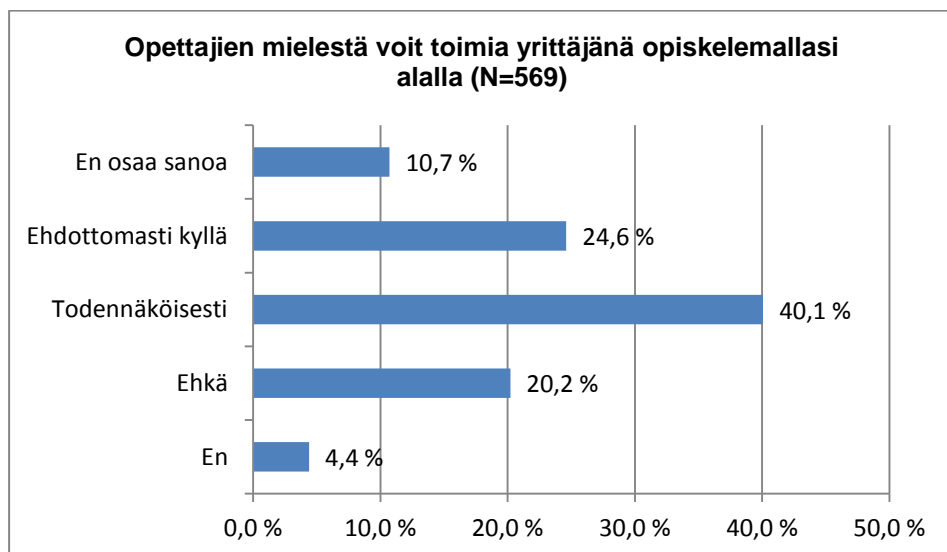
Kysymyksessä 26. opiskelijoilta kysyttiin sitä ovatko opettajat kannustaneet yrittäjyyteen. Yrittäjyyteen kannustaminen lisää positiivista yrittäjyyden ilmapiiriä (kuva 38).

Kuva 38. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 26.

Opiskelijoista oli 35,9 % sitä mieltä, että opettajat ovat vähän tai ei ollenkaan kannustaneet yrittäjyyteen. Tätä osuutta voi pitää huolestuttavan korkeana, kun joukkoon lisätään vielä en osaa sanoa vastauksen antaneet.

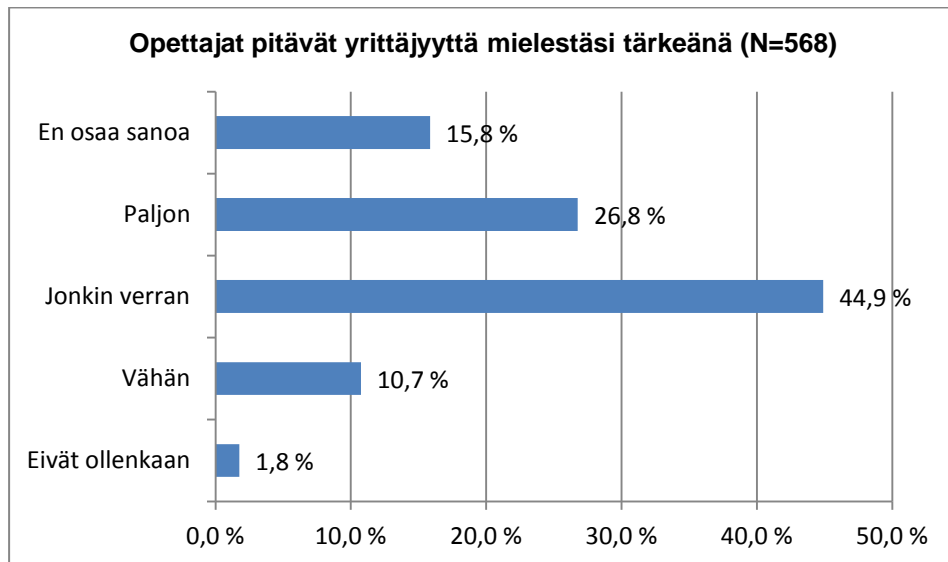
Kysymyksellä 27. kysyttiin opiskelijoilta sitä ovatko opettajat kertoneet mahdollisuudesta toimia omalla koulutusosalalla yrittäjänä (kuva 39).

Kuva 39. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 27.

Opiskelijoista 64,7 % oli sitä mieltä, että opettajien mielestä he voivat toimia yrittäjänä omalla alalla. Tätä voi katsoa ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi.

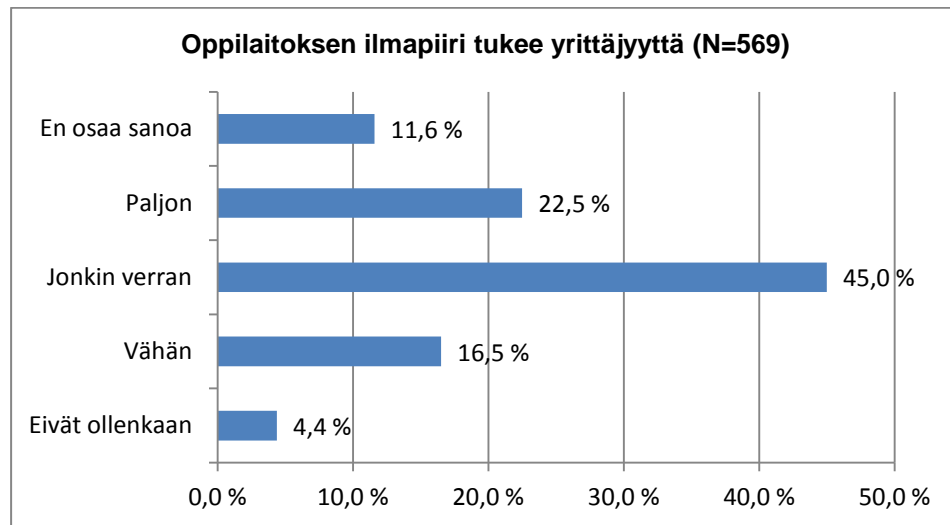
Kysymyksessä 28. opiskelijoilta kysyttiin näkemystä siitä, että pitävätkö opettajat yrittäjyyttä tärkeänä (kuva 40).

Kuva 40. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 28.

Opiskelijoista 71,7 % vastasivat, että opettajat pitävät paljon tai jonkin verran yrittäjyyttä tärkeänä. Tulos kertoo, että OSAOn ilmapiiri on yrittäjyyttä tukeva.

Kysymyksessä 29. kysyttiin opiskelijoilta suoraan ensimmäistä tutkimuksen alaongelmaa eli tukeeko oppilaitoksen ilmapiiri yrittäjyyttä (kuva 41).

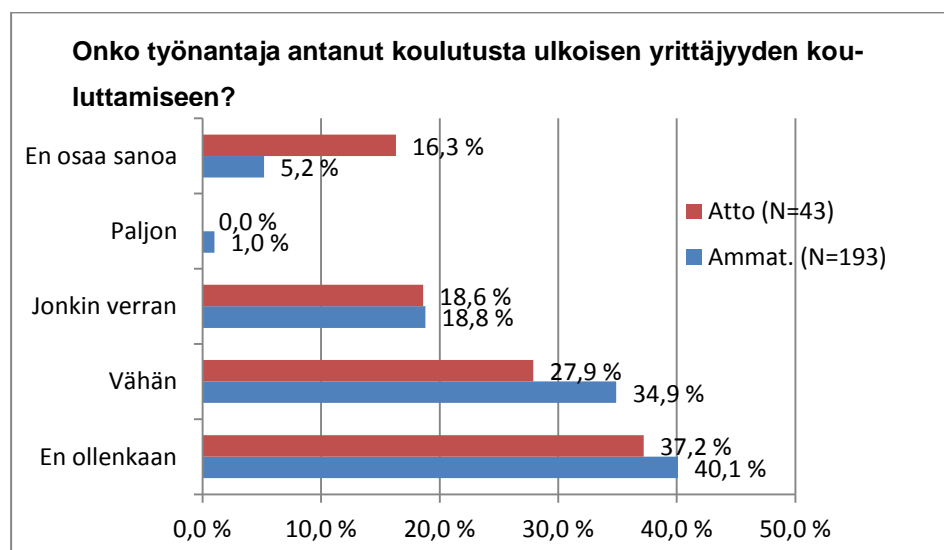

Kuva 41. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 29.

Opiskelijoista 67,5 % oli sitä mieltä, että oppilaitoksen ilmapiiri tukee paljon tai jonkin verran yrittäjyyttä. Osuudesta voi vetää johtopäätöksen, että opiskelijat pitävät oppilaitoksen ilmapiiriä yrittäjyyttä tukevana.

Ensimmäiseen alaongelmaan opettajat vastasivat seuraavasti:

Kysymyksessä 17. kysyttiin opettajilta, että onko työnantaja antanut koulutusta ulkoisen yrittäjyyden kouluttamiseen (kuva 42).

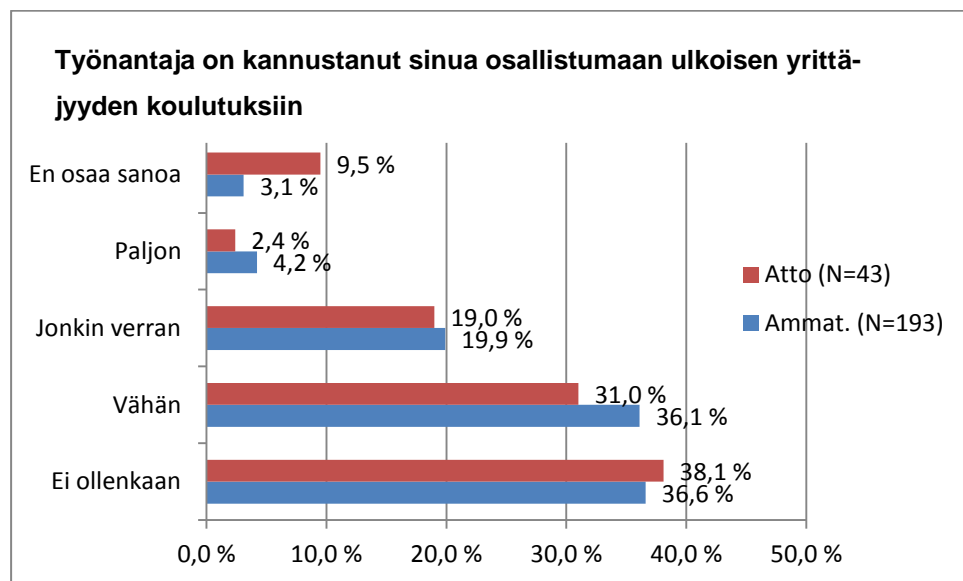

Kuva 42. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 17.

Ammatillisista opettajista 40,1 % ja ammattia tukevien aineiden opettajista 37,2 % ei ole saanut ulkoiseen yrittäjyyteen koulutusta ollenkaan. Tätä osuutta voidaan pitää erittäin suurena ja se ei tue yrittäjyysilmapiiriä ja ulkoisen yrittäjyyden opettamista OSAOssa.

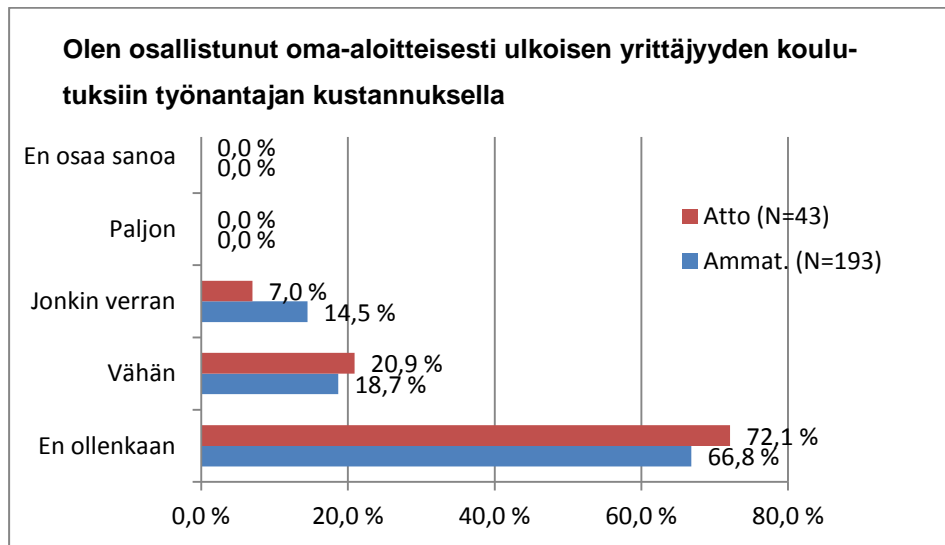
Kysymyksessä 18. kysyttiin opettajilta, että onko työnantaja kannustanut opettajia ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin (kuva 43).

Kuva 43. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 18.

Ammatillisista opettajista 36,6% ja ammattia tukevien aineiden opettajista 38,1 % vastasi, että työnantaja ei ole kannustanut osallistumaan ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin. Ammatillisten opettajien osuutta voi pitää huolestuttavan suurena, koska tällainen tulos heikentää yrittäjyysilmapiiriä.

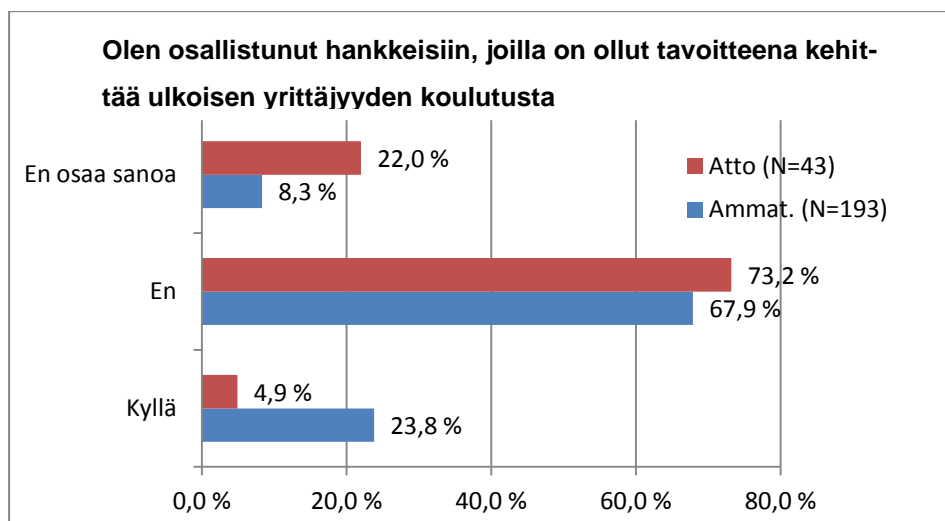
Kysymyksessä 19. opettajilta kysyttiin sitä, että ovatko he oma-aloitteisesti osallistuneet ulkoisen yrittäjyyden koulutukseen työnantajan kustannuksella (kuva 44).

Kuva 44. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 19.

Ammatillisista opettajista 66,8 % ja ammattia tukevien aineiden opettajista 72,1 % ei ole osallistunut ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin työnantajan kustannuksella. Määrää voi pitää huolestuttavan alhaisena, koska suurimmalla osalla opettajista ei ole kokemusta yrittäjyydestä ja suurin osa ei ole osallistunut yrittäjyyskoulutuksiin.

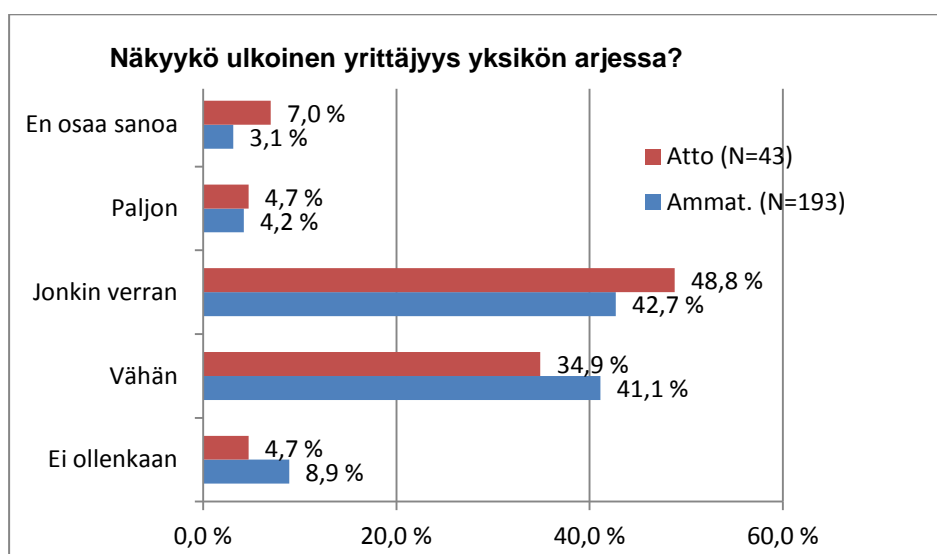
Kysymyksellä 20. kysyttiin opettajien osallistumisista hankkeisiin, joilla yritetään kehittää ulkoista yrittäjyyttä (kuva 45).

Kuva 45. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 20.

Ammatillisista opettajista 67,9 % ei ole osallistunut hankkeisiin, joilla on ollut tavoitteena kehittää ulkoista yrittäjyyttä. Osuus ammatillisista opettajista on huolestuttavan suuri, vaikka yrittäjyyskasvatuksella on merkittävä rooli ammatillisissa aineissa. Opettajien poissa jääminen ulkoisen yrittäjyyden kehittämishankkeista vaikuttanee myös OSAOn yrittäjyysilmapiiriin.

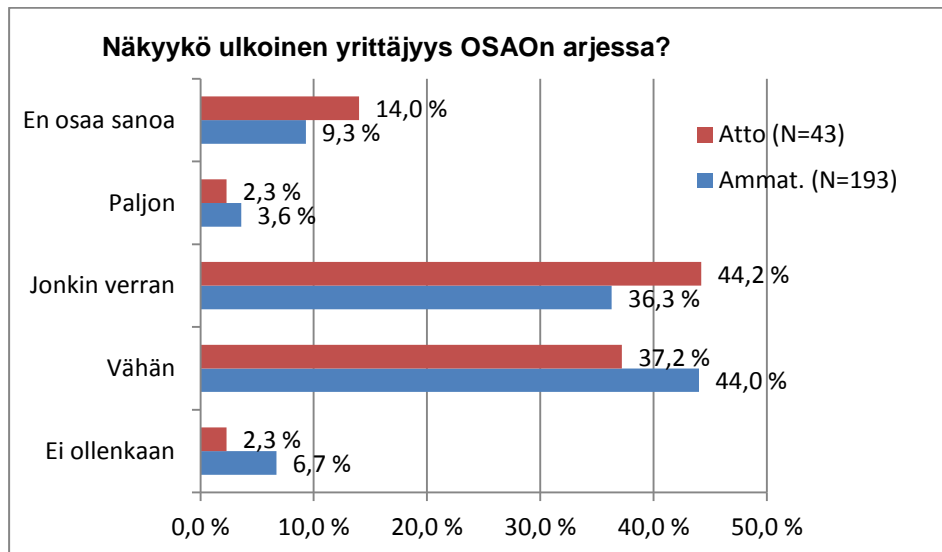
Kysymyksessä 21. kysyttiin opettajilta sitä, että näkykö ulkoinen yrittäjyys yksikön arjessa (kuva 46).

Kuva 46. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 21.

Ammatillisista opettajista 50 % ja ammattia tukevien aineiden opettajista 39,6 % vastasi, että ulkoinen yrittäjyys ei näy ollenkaan tai näkyy vähän yksikön arjessa. Tästä voi päätellä, että yrittäjyys ei näy yksiköiden arjessa merkittävästi.

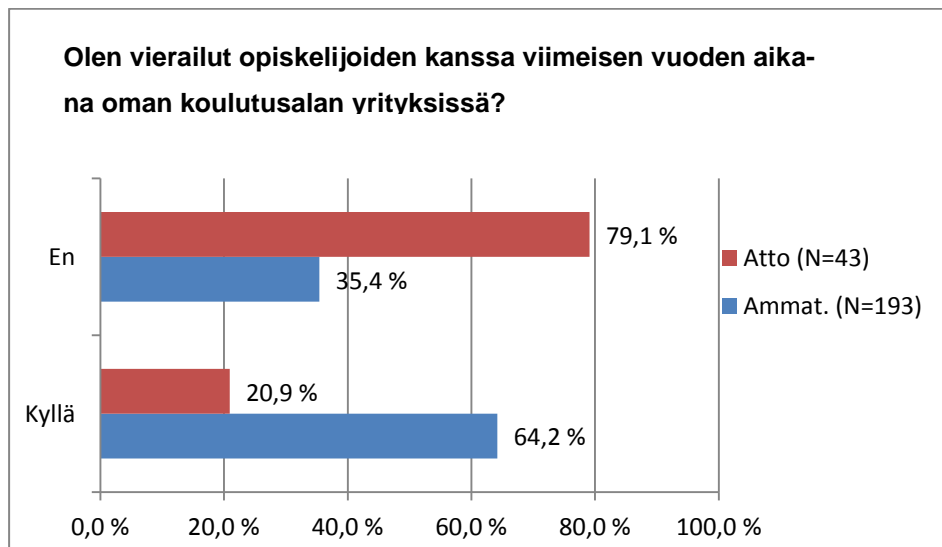
Kysymyksessä 22. kysyttiin opettajilta, että näkykö yrittäjyys OSAOn arjessa (kuva 47).

Kuva 47. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 22.

Ammatillisten opettajien ja ammattia tukevien aineiden opettajien mielestä yrittäjyys näkyy yhtä vähän OSAOn arjessa kuin yksilöidenkin arjessa. En osaa sanoa osuus nousi suuremmaksi kuin OSAOn osalta kuin yksiköiden osalta.

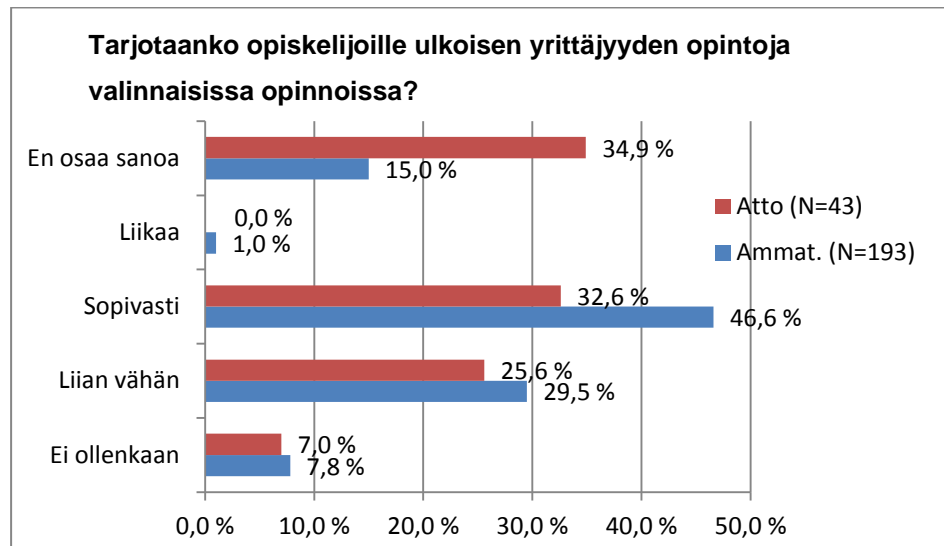
Kysymyksessä 23. kysyttiin opettajilta kuinka paljon he ovat vierailleet opiskelijoiden kanssa oman alan yrityksissä (kuva 48).

Kuva 48. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 23.

Ammatillisista opettajista vastasi 64,2 % käyneen oma koulutusalan yrityksissä vierailuilla viimeisen vuoden aikana. Tulosta voidaan pitää yrittäjyysilmapiiriä tukevana

Kysymyksessä 24. kysyttiin opettajilta mielipidettä, että tarjotaanko ulkoisen yrittäjyyden opintoja riittävästi opiskelijoille (kuva 49).

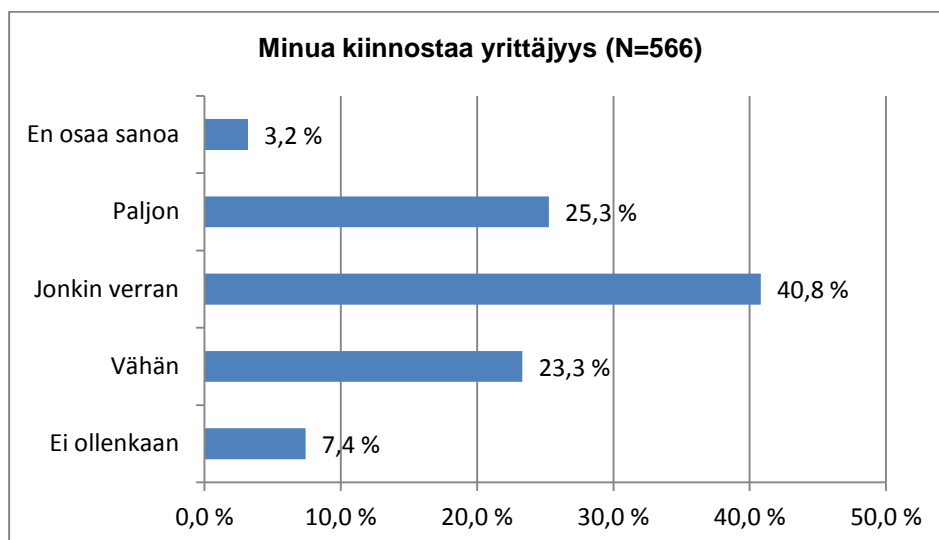
Kuva 49. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 24.

Ammatillisista opettajista 37,3 % oli sitä mieltä, että opiskelijoille tarjotaan ulkoisen yrittäjyyden opintoja liian vähän tai ei ollenkaan. Tämä ei tue OSAOn linjaa yrittäjähenkisestä koulutuksen järjestäjästä.

Tutkimuksen toinen alaongelma oli se, että haluavatko opiskelijat tulevaisuudessa toimia työmarkkinoilla yrittäjänä?

Toisen alaongelman kysymyksiin opiskelijat vastasivat seuraavasti:

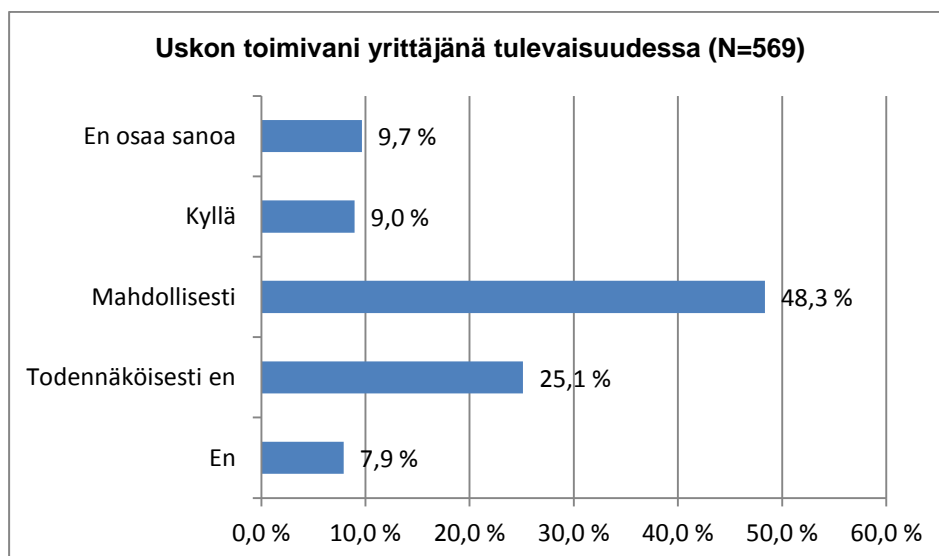
Kysymyksessä 30. kysyttiin opiskelijoilta, että kiinnostaako yrittäjyys heitä (kuva 50).

Kuva 50. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 30.

Opiskelijoista 66,1 % vastasi, että heitä kiinnostaa yrittäjyys paljon tai jonkin verran. Tulevaisuuden yrittäjyyden kannalta tulos on myönteinen. Tämä tulos tukee myös sitä, että OSAOn opettajat ovat onnistuneet herättämään kiinnostusta yrittäjyydestä.

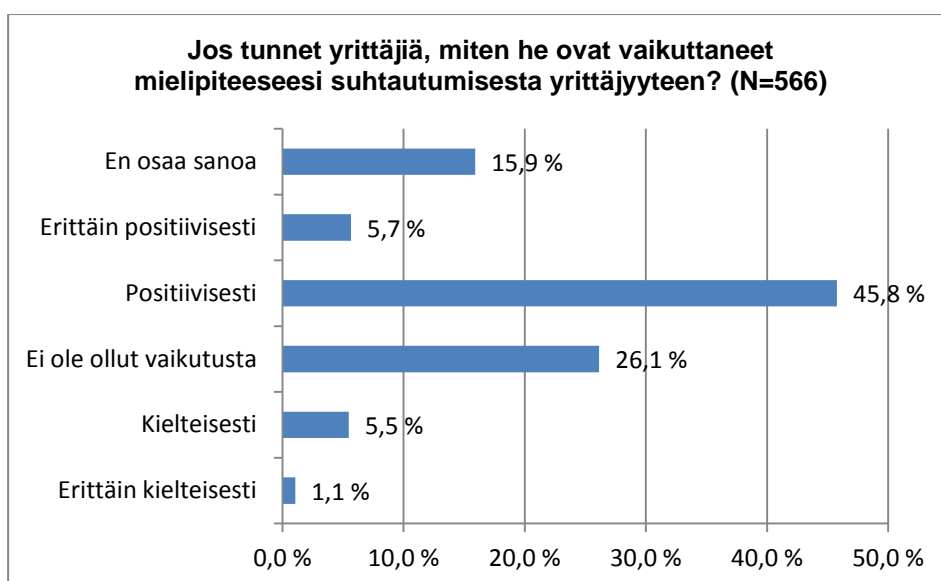
Kysymyksessä 31. kysyttiin opiskelijoilta, että uskovatko he toimivan yrittäjänä tulevaisuudessa (kuva 51).

Kuva 51. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 31.

Opiskelijoista 9,0 % uskoi toimivansa yrittäjänä ja 48,3 % näkevät mahdollisena yrittäjyyden tulevaisuudessa. Vuonna 2011 yrittäjyysaktiivisuus Suomessa oli 8,8 %, joka vastasi hyvin OSAOn opiskelijoiden kyllä vastausta.

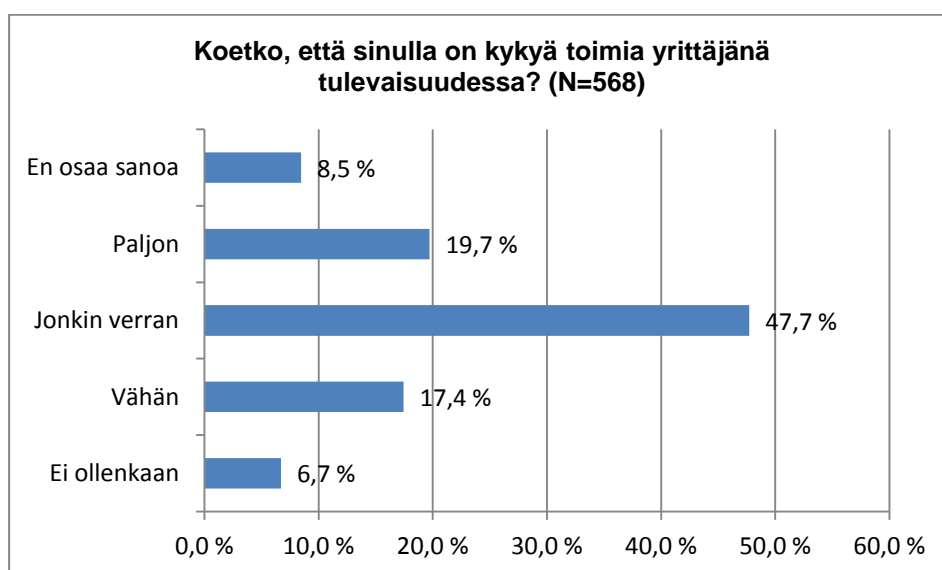
Kysymyksessä 32. kysyttiin opiskelijoilta sitä, että miten heidän tuntemat yrittäjät ovat vaikuttaneet heidän suhtautumistaan yrittäjyyteen (kuva 52).

Kuva 52. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 32.

Yrittäjien tunteminen on vaikuttanut 51,5 % opiskelijan mielipiteisiin yrittäjyyden positiivisesti. Tuloksen perusteella yrittäjien tunteminen parantaa suhtautumista yrittäjyyteen. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että opiskelijoita kannattaa viedä opiskeluaikana tutustumaan yrityksiin ja kutsua yrittäjiä vierailulle oppitunneille.

Kysymyksessä 33. kysyttiin opiskelijoiden kykyä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa (kuva 53).

Kuva 53. Vastanneiden opiskelijoiden vastauksien jakauma kysymykseen 33.

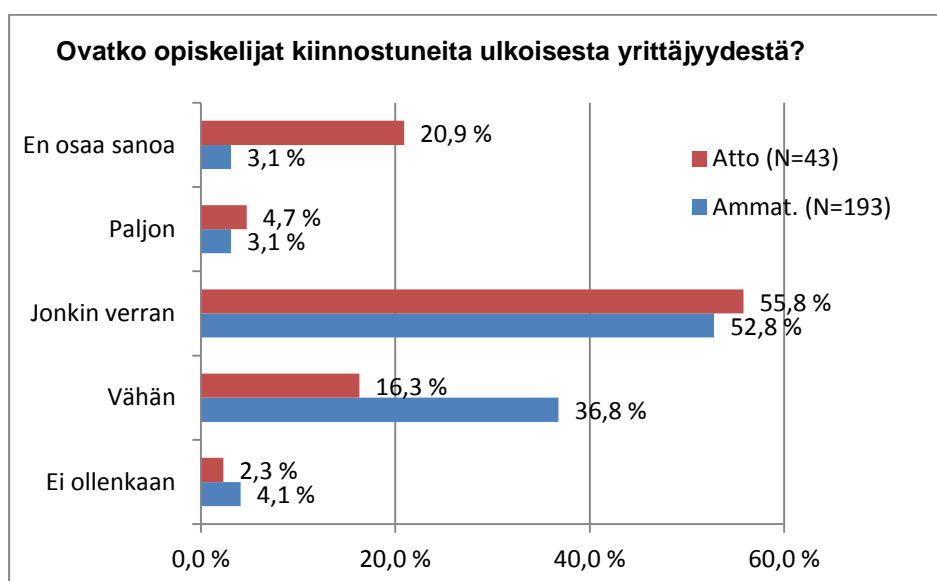
Opiskelijoista 67,4 % uskoi, että heillä on paljon tai jonkin verran kykyä toimia yrittäjänä tulevaisuudessa. Opiskelijat luottavat taitoihinsa ja suhtautuvat luottavasiin mielin omiin mahdollisuuksiin toimia yrittäjänä tulevaisuudessa. Tätä voi pitää hyvänä asia kun mietitään sitä, että saadaanko Pohjois-Pohjanmaalle lähitulevaisuudessa uusia yrityksiä.

Toista alaongelmaa varten asetettiin opettajille seuraavat tutkimuskysymykset:

Toisen alaongelman kysymyksiin opettaja vastasivat seuraavasti:

Kysymyksessä 25. kysyttiin opettajilta, että ovatko opiskelijat kiinnostuneita ulkoisesta yrittäjyydestä (kuva 54).

Kuva 54. Vastanneiden opettajien vastauksien jakauma kysymykseen 25.

Ammatillista opettajista 40,9 % on sitä mieltä, että opiskelijat eivät ole ollenkaan tai vain vähän kiinnostuneita ulkoisesta yrittäjyydestä. Tuloksesta voi päätellä, että suhteellisen iso joukko opettajista ei näe välttämättä opiskelijoissa olevaa yrittäjyyspotentiaalia.

5.3 Ristiintaulukointi ja riippuvuudet

Kysymysten vastaukset ristiintaulukoitiin Webropol-ohjelmistolla, jotta saataisiin selville kysymyksen väliset mahdolliset riippuvuudet. Riippuvuus tarkastelu kohdistettiin tutkimuksen ongelmiin, joten taustakysymyksen riippuvuuksia ei analysoitu, vaikka niiden riippuvuudet on esitetty taulukoissa.

Taulukko 1. Opiskelijoiden vastauksien ristiintaulukointi (Webropol-ohjelmisto).

Kysymykset 1-16 opiskelijoiden taustatiedot.

Kysymykset 17-22 ensimmäinen tutkimusongelma.

Kysymykset 23-25 toinen tutkimusongelma.

Kysymykset 26-29 ensimmäinen alaongelma.

Kysymykset 30-33 toinen alaongelma.

Punaiset ja vihreät ruudut = erittäin merkitsevä ($p < 0,001$)

Punaiset ja vihreät luvut = merkitseviä tai melkein merkitseviä ($p < 0,01$ tai $p < 0,05$)

	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
1	0	0.04	-0.2	-0.01	-0.01	-0.04	0.08	0.12	0	0.03	0.03	-0.05	-0.03	0.01	-0.06	0.02	-0.03	-0.04	-0.02	0	-0.02	-0.07	
2		0.33	0.2	0.08	0	0.06	0	-0.17	-0.14	0.07	-0.22	0.19	-0.02	-0.07	0.05	-0.38	0.24	0.08	0.17	0.19	0.21	0.3	
3		0.08	0.4	-0.11	0.13	0.41	0.13	-0.01	0	-0.34	-0.06	0.04	0.06	0.09	-0.18	-0.14	0.26	-0.09	-0.24	-0.27	0.13	-0.34	
4			-0.27	0.41	-0.19	-0.09	0.25	-0.03	-0.13	-0.07	0.06	0.1	0.29	0.16	0.32	0.22	-0.05	0.07	-0.04	0.06	0.06	0.27	-0.03
5			-0.15	-0.4	0.2	0.19	0.27	0.25	0.21	0	-0.01	-0.01	0.16	0.02	0.07	0.25	-0.03	0.04	-0.03	-0.05	0.04	-0.02	-0.07
6			0.05	0.12	0	0.05	0.17	0.04	0.11	-0.05	0.08	-0.19	0.03	-0.07	0	-0.08	0.02	-0.24	-0.13	-0.02	0.02	-0.11	-0.11
7			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8			-0.06	-0.19	-0.19	-0.38	-0.2	-0.22	-0.05	0.46	0.33	-0.03	0.08	-0.17	-0.39	-0.17	-0.16	-0.08	-0.43	0.51	0.2	0.5	-0.52
9			0.24	0.66	0.15	0.01	-0.02	0.13	0.19	0.07	-0.09	-0.02	-0.14	-0.03	0	-0.15	-0.05	0.02	0	0.03	0.02	-0.05	-0.14
10			0.25	-0.27	-0.08	-0.14	0.32	0.13	0.18	-0.15	0.32	0.29	-0.11	-0.22	-0.2	-0.11	-0.13	-0.1	0	-0.14	-0.3	0.2	-0.14
11			-0.42	0.89	-0.5	-0.16	0.34	-0.59	0	0.41	-0.82	-0.61	-0.58	-0.41	-0.67	-0.28	-0.28	-0.48	0.16	-0.14	-0.14	0.24	-0.16
12	1	0.17	0.78	0.04	0.09	-0.08	0.12	-0.12	-0.17	0.02	-0.32	0.04	-0.11	0.42	-0.15	-0.29	-0.14	0.19	0.15	-0.37	0.03	-0.28	
13	0.17	1	0.01	0.34	0.02	-0.01	-0.02	-0.05	0.06	0.04	-0.07	-0.02	-0.04	-0.03	-0.06	-0.05	-0.02	0.01	-0.03	-0.06	0.04	-0.03	
14	0.78	0.01	1	-0.06	-0.13	0.05	-0.08	-0.14	0.03	-0.05	-0.02	-0.04	-0.05	-0.07	-0.03	-0.11	0.02	0.07	0.09	0.07	0.06	-0.05	
15	0.04	0.34	-0.06	1	0.43	-0.07	0.1	0.03	0.05	0.12	-0.01	-0.09	-0.05	-0.03	-0.04	0	-0.02	-0.06	-0.03	-0.01	0	0.06	
16	0.09	0.02	-0.13	0.43	1	-0.06	0.08	0.02	0.02	0.09	0	0.01	-0.01	0	0.03	0.01	0.04	0.02	-0.03	-0.01	-0.07	0.03	
17	-0.08	-0.01	0.05	-0.07	-0.06	1	0.1	0.05	-0.13	-0.06	-0.13	-0.03	-0.03	0.02	-0.01	-0	0.07	0	-0.15	-0.13	0.23	-0.11	
18	0.12	-0.02	-0.08	0.1	0.08	0.1	1	0.28	-0.04	-0.03	0.04	0.02	0.05	0.03	0.03	0.04	0.06	0.06	-0.06	-0.02	-0.01	-0.03	
19	-0.12	-0.05	-0.14	0.03	0.02	0.05	0.28	1	0.05	-0.1	-0.04	0.01	-0.01	-0.01	0.03	-0.02	0.04	0.03	-0.18	-0.17	-0.06	-0.11	
20	-0.17	0.06	0.03	0.05	0.02	-0.13	-0.04	0.05	1	0.04	0.13	0.01	0	-0.03	0.09	0.06	0.02	0.03	0.15	0.07	0.09	-0.01	
21	0.02	0.04	-0.05	0.12	0.09	-0.06	-0.03	-0.1	0.04	1	0.4	0.06	0.04	0.05	0.05	0.08	0.02	0.1	0.23	0.15	0.16	0.18	
22	-0.32	-0.07	-0.02	-0.01	0	-0.13	0.04	-0.04	-0.13	0.4	1	0.07	0.07	0.04	0.09	0.11	0.02	0.15	0.29	0.24	0.14	0.19	
23	0.04	-0.02	-0.04	-0.09	0.01	-0.03	0.02	0.01	0.01	0.06	0.07	1	0.51	0.39	0.32	0.16	0.19	0.17	-0.09	0.03	0.1	0	
24	-0.11	-0.04	-0.05	-0.05	-0.01	-0.03	0.05	-0.01	0	0.04	0.07	0.51	1	0.43	0.32	0.16	0.24	0.25	-0.17	-0.06	0.06	-0.09	
25	0.42	-0.03	-0.07	-0.03	0	0.02	0.03	-0.01	-0.03	0.05	0.04	0.39	0.43	1	0.34	0.14	0.08	0.26	-0.09	-0.02	0.07	-0.1	
26	-0.15	-0.06	-0.03	-0.04	0.03	-0.01	0.03	0.03	0.09	0.05	0.09	0.32	0.32	0.34	1	0.22	0.25	0.32	-0.02	0.01	0.08	0.1	
27	-0.29	-0.05	-0.11	0	0.01	0	0.04	-0.02	0.06	0.08	0.11	0.16	0.16	0.14	0.22	1	0.2	0.14	0.02	0.04	0.08	0.1	
28	-0.14	-0.02	0.02	-0.02	0.04	0.07	0.06	0.04	0.02	0.02	0.02	0.19	0.24	0.08	0.25	0.2	1	0.37	-0.1	-0.03	0.06	-0.01	
29	0.19	0.01	0.07	-0.06	0.02	0	0.06	0.03	0.03	0.1	0.15	0.17	0.25	0.26	0.32	0.14	0.37	1	-0.03	0.06	0.03	0.07	
30	0.15	-0.03	0.09	-0.03	-0.03	-0.15	-0.06	-0.18	0.15	0.23	0.29	-0.09	-0.17	-0.09	-0.02	0.02	-0.1	-0.03	1	0.53	0.11	0.33	
31	-0.37	-0.06	0.07	-0.01	-0.01	-0.13	-0.02	-0.17	0.07	0.15	0.24	0.03	-0.06	-0.02	0.01	0.04	-0.03	0.06	0.53	1	0.16	0.35	
32	0.03	0.04	0.06	0	-0.07	0.23	-0.01	-0.06	0.09	0.16	0.14	0.1	0.06	0.07	0.08	0.08	0.06	0.03	0.11	0.16	1	0.18	
33	-0.28	-0.03	-0.05	0.06	0.03	-0.11	-0.03	-0.11	-0.01	0.18	0.19	0	-0.09	-0.1	0.1	0.1	-0.01	0.07	0.33	0.35	0.18	1	

Opiskelijoiden vastauksista on ohessa nostettu muutama, joilla on erittäin merkitsevä riippuvuus. Opiskelijoiden vastauksissa löytyi muun muassa erittäin merkitseviä riippuvuuksia toiseen pääongelmaan liittyvien kysymysten välillä sekä toisen pääongelman ja ensimmäisen alaongelman kysymysten välillä.

Riippuvuuksia löytyi myös ensimmäisen pääongelman kysymysten ja toisen alaongelman kysymysten välillä sekä toiseen alaongelmaan liittyvien kysymysten välillä. Kysymysten 23 ja 24 vastauksien perusteella opiskelijoiden mielikuva yrittäjyyden käsittelymäärästä ammattiaineiden oppitunneilla vastaa heidän mielikuvaa saamastaan yrittäjyyden tiedon määrästä ammattiaineissa.

Kysymysten 30 ja 31 vastauksien perusteella opiskelijoiden kiinnostustaso yrittäjyydestä vastaa opiskelijoiden uskon tasoa siitä, että he toimivat yrittäjänä tulevaisuudessa. Kysymysten 24 ja 25 välillä oli merkittävää riippuvuutta. Riippuvuuden perusteella opiskelijoiden mielestä yritystason harjoittelun määrällä oppitunneilla on suora riippuvuus yrittäjyys tiedon riittävydestä oppitunneilla. Tämän perusteella voi sanoa, että yritystoiminnan harjoittelulla on merkitystä yrittäjyyden oppimisessa oppilaitosympäristössä.

Kysymysten 31 ja 33 perusteella ne opiskelijat, jotka uskovat omiin kykyihin yrittäjänä uskovat myös toimivan tulevaisuudessa yrittäjänä.

Taulukko 2. Opettajien vastauksien ristiintaulukointi (Webropol-ohjelmisto).

Kysymykset 1-7 opettajien taustatietokysymykset.

Kysymykset 8-12 ensimmäinen tutkimusongelma.

Kysymykset 13-16 toinen tutkimusongelma.

Kysymykset 17-24 ensimmäinen alaongelma.

Kysymys 25 toinen alaongelma.

Punaiset ja vihreät ruudut = erittäin merkitsevä ($p < 0,001$)

Punaiset ja vihreät luvut = merkitseviä tai melkein merkitseviä ($p < 0,01$ tai $p < 0,05$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
1	1	0,31	0,14	0,03	0,01	0,04	0,04	0,08	0,03	0,09	0,08	0,05	0,06	0	0,02	0,01	0,03	0,05	0,03	0,16	0	0,03	0	0,02	0,08
2	0,31	1	-0,1	0,25	0,21	0,18	0,02	0,02	0,12	0,15	0,06	-0,1	0,1	0	0,15	0,2	0,24	0,02	0,04	0,08	0,01	0,06	0,16	0,07	0,12
3	0,14	-0,1	1	0,01	0,14	0	0,11	0,06	0,07	0	0,02	0,01	0,17	0,05	0,12	0,04	0,11	0,07	0,21	0,13	0,03	0,06	0,02	0,11	0,06
4	0,03	0,25	0,01	1	0,37	0,2	0,16	0,07	0,08	0	0,01	0,23	0,17	0,17	0,12	0,24	0,12	0,05	0,07	0,23	0,1	0,09	0,34	0,15	0,28
5	0,01	0,21	0,14	0,37	1	0,25	0,16	0,06	0,12	0,04	0,04	0,04	0,11	-0,1	0,02	0,11	0,15	0,09	0,08	0,15	0,07	-0,1	0,02	0,23	0,15
6	0,04	0,18	0	-0,2	0,25	1	0,34	0,07	0,11	0,14	0,13	0,15	-0,1	0,14	0,01	0,22	0,12	0,03	0,12	0,21	0,02	0,12	0,13	0,08	0
7	0,04	0,02	0,11	0,16	0,16	0,34	1	0,16	0,05	0,14	0,07	0,09	0,04	0,02	0,13	0,29	0,07	0,04	0,12	0,17	0,05	0,09	0,04	0,13	0,09
8	0,08	0,02	0,06	0,07	0,06	0,07	0,16	1	0,17	0,23	0,32	0,08	0,08	0	0,18	0,14	0,09	0,04	0,18	0,02	0,07	0,03	0,02	0,11	0,17
9	0,03	0,12	0,07	0,08	0,12	0,11	0,05	0,17	1	0,27	0,19	0,14	0	0,06	0,04	0,25	0,05	0,04	0,13	0,08	0,07	0,02	0,05	0,12	0,04
10	0,09	0,15	0	0	0,04	0,14	0,14	0,23	0,27	1	0,34	0,33	0	0,08	0,07	0,52	0,08	0,17	0,31	0,06	0,21	0,08	0,17	-0,1	0,13
11	0,08	0,06	0,02	0,01	0,04	0,13	0,07	0,32	0,19	0,34	1	0,23	0,05	0,06	0,15	0,27	0,05	0,06	0,28	0,05	0,11	0,04	0,03	0,2	0,14
12	0,05	-0,1	0,01	0,23	0,04	0,15	0,09	0,08	0,14	0,33	0,23	1	0,02	0,05	0,06	0,47	0,02	0,14	0,34	0,24	0,16	0,07	0,42	0,21	0,04
13	0,06	0,1	0,17	0,17	0,11	-0,1	0,04	0,08	0	0	0,05	0,02	1	0,29	0,24	0,09	0,23	0,1	-0,1	0,09	0,09	0,16	0,04	0,11	0,2
14	0	0	0,05	0,17	-0,1	0,14	0,02	0	0,06	0,08	0,06	0,05	0,29	1	0,13	0	0,09	0,01	0,09	0,05	0,09	0,08	0,21	0,07	0,2
15	0,02	0,15	0,12	0,12	0,02	0,01	0,13	0,18	0,04	0,07	0,15	0,06	0,24	0,13	1	0,13	0,23	0,16	0,09	0,01	0,15	0,11	0,03	0,1	0,27
16	0,01	-0,2	0,04	0,24	0,11	0,22	0,29	0,14	0,25	0,52	0,27	0,47	0,09	0	0,13	1	0,11	0,27	0,35	0,22	0,14	0,13	0,28	0,25	0,1
17	0,03	0,24	0,11	0,12	0,15	0,12	0,07	0,09	0,05	0,08	0,05	0,02	0,23	0,09	0,23	0,11	1	0,5	0,2	0,01	0,25	0,24	0,06	0,1	0,15
18	0,05	0,02	0,07	0,05	0,09	0,03	0,04	0,04	0,04	0,17	0,06	0,14	0,1	0,01	0,16	0,27	0,5	1	0,28	0,08	0,24	0,22	0,04	0,06	0,07
19	0,03	0,04	0,21	0,07	0,08	0,12	0,12	0,18	0,13	0,31	0,28	0,34	-0,1	0,09	0,09	0,35	0,2	0,28	1	0,32	0,13	0,01	0,21	0,17	0,02
20	0,16	0,08	0,13	0,23	0,15	0,21	0,17	0,02	0,08	0,06	0,05	0,24	0,09	0,05	0,01	0,22	0,01	0,08	0,32	1	0,08	0,03	0,17	0,14	0,16
21	0	0,01	0,03	0,1	0,07	0,02	0,05	0,07	0,07	0,21	0,11	0,16	0,09	0,09	0,15	0,14	0,25	0,24	0,13	0,08	1	0,53	0	0,12	0,16
22	0,03	0,06	0,06	0,09	-0,1	0,12	0,09	0,03	0,02	0,08	0,04	0,07	0,16	0,08	0,11	0,13	0,24	0,22	0,01	0,03	0,53	1	0,04	0,26	0,16
23	0	0,16	0,02	0,34	0,02	0,13	0,04	0,02	0,05	0,17	0,03	0,42	0,04	0,21	0,03	0,28	0,06	0,04	0,21	0,17	0	0,04	1	0,18	0,2
24	0,02	0,07	0,11	0,15	0,23	0,08	0,13	0,11	0,12	-0,1	-0,2	0,21	0,11	0,07	0,1	0,25	0,1	0,06	0,17	0,14	0,12	0,26	0,18	1	0,11
25	0,08	0,12	0,06	0,28	0,15	0	0,09	0,17	0,04	0,13	0,14	0,04	0,2	0,2	0,27	0,1	0,15	0,07	0,02	0,16	0,16	0,16	0,2	0,11	1

Opettajien ristiintaulukoinnissa ei lähdetty erikseen vertailemaan ammattiainien ja ammattia tukevien aineiden opettajia, vaan opettajien vastaukset käsiteltiin yhtenä ryhmänä. Ohessa nostetaan esiin joitakin merkittävästi riippuvaisia kysymyksiä.

Opettajien vastauksissa löytyi riippuvuuksia ensimmäisen pääongelmaan liittyvien kysymysten välillä sekä ensimmäisen ja toisen tutkimusongelman kysymysten välillä. Opettajien vastauksien perusteella kysymyksiin 10 ja 16 ulkoinen yrittäjäyys on esillä opetuksessa samassa suhteessa kuin heillä on mielikuva yrittäjäyden opettamisesta.

Kysymysten 12 ja 16 vastausten perusteella opettajien oppitunneille kutsumien yrittäjien vierailuilla ja yrittämisen opettamisen määrällä oli riippuvuus. Opettajat, jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyyden opettamisesta, haluavat myös laajentaa ulkoisen yrittäjyyden tuntemusta tuomalla oppitunneille yrittäjiä. Kysymyksien 17 ja 18 välillä oli merkittävää riippuvuutta. Opettajien vastauksien perusteella työnantajan antama ulkoisen yrittäjyyden koulutuksen määrä vastaa työnantajan kannustusta yrittäjyyden koulutuksiin.

Kysymysten 21 ja 22 vastauksien perusteella opettajien mielestä yrittäjyys näkyy OSAOn ja yksiköiden arjessa samanhenkisenä. Kysymysten 12 ja 23 perusteella opettajat, jotka harvoin kutsuvat yrittäjiä oppitunneille, eivät myöskään vieraile opiskelijoiden kanssa yrityksissä.

5.4 Luotettavuuden arviointi

Kysely kohdistettiin koko perusjoukolle systemaattisena otantana, eli otanta on tehty ilman satunnaisuutta. Otos (tutkimusjoukko) on valikoitunut satunnaisotannan perusteella, eli vastaajajoukkoon ei vaikutettu. Tutkimuksen päätelmät perustuvat otoksen laskettuihin tunnuslukuihin. Otoksen avulla saadut tulokset laajennetaan käsittämään koko perusjoukkoa. (Kallio et al.; 2003 s. 68 ja 69) Tutkimuksen perusjoukkona oli kaikki OSAOn toisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat sekä kaikki ammatilliset että ammattia tukevien aineiden opettajat.

Taulukko 3. Opiskelijoiden vastauksien tilastoarvot (Webropol-ohjelma).

Kysymys	Määrä	Keski-arvo	Keskiarvon luottamusväli	Mediaani	Keskiahajonta
1.	570	5,23	5 – 5,46	5	2,830
2.	33	3,97	3,21 – 4,73	4	2,215
3.	80	2,19	2,08 – 2,29	2	0,480
4.	94	6,36	5,98 – 6,75	7	1,911
5.	73	3,08	2,79 – 3,38	3	1,278
6.	57	1,91	1,84 – 1,99	2	0,285
7.	23	1,00	1 – 1	1	0,000
8.	16	2,88	2,52 – 3,23	3	0,719
9.	123	4,38	3,98 – 4,78	4	2,256
10.	38	2,00	1,77 – 2,23	2	0,735
11.	9	2,56	1,57 – 3,54	2	1,509
12.	24	2,96	2,47 – 3,45	3	1,233
13.	570	1,35	1,31 – 1,39	1	0,477
14.	570	1,52	1,47 – 1,56	2	0,500
15.	570	1,83	1,78 – 1,87	2	0,590
16.	570	1,40	1,32 – 1,47	1	0,927
17.	567	1,21	1,18 – 1,25	1	0,410
18.	568	1,73	1,65 – 1,8	1	0,905
19.	566	1,82	1,79 – 1,85	2	0,385
20.	569	3,83	3,8 – 3,87	4	0,479
21.	568	3,20	3,15 – 3,25	3	0,606
22.	570	3,31	3,24 – 3,37	3	0,848
23.	570	2,82	2,75 – 2,88	3	0,795
24.	569	2,92	2,84 – 2,99	3	0,894
25.	570	2,58	2,5 – 2,67	3	1,054
26.	567	2,80	2,71 – 2,88	3	1,044
27.	569	3,17	3,09 – 3,25	3	1,013
28.	568	3,44	3,36 – 3,52	3	0,941
29.	569	3,20	3,12 – 3,29	3	0,995
30.	566	2,93	2,86 – 3,01	3	0,952
31.	569	2,87	2,79 – 2,96	3	1,015
32.	566	3,97	3,88 – 4,06	4	1,127
33.	568	3,06	2,98 – 3,14	3	0,988

Opiskelijoista otokseksi muodostui 14,2 % perusjoukon suuruudesta. Otoksen taustatietojen perusteella otoksen jakauma vastaa hyvin OSAOn opiskelijoiden sijoittumista yksiköiden välillä, sukupuolijakaumaa, ikärakennetta ja viimeistä loppuun suoritettun tutkinnon osalta. Toisen vuosikurssin opiskelijat vastasivat suhteessa enemmän kuin heitä on OSAOssa. Tutkimusongelmakysymysten vastauksien tilastoarvojen perusteella kaikki vastaukset ovat luotettavia ja ne voidaan laajentaa käsittämään koko tutkimuksen perusjoukkoa ja edelleen koko OSAOn toisen asteen opiskelijoita.

Taulukko 4. Opettajien vastauksien tilastoarvot (Webropol-ohjelma).

Kysymys	Määrä	Keskiarvo	Keskiarvon luottamusväli	Mediaani	Keskiahajonta
1.	239	5,31	4,9 – 5,71	5	3,164
2.	238	3,16	3,04 – 3,28	3	0,947
3.	239	2,50	2,41 – 2,58	3	0,667
4.	236	1,18	1,13 – 1,23	1	0,387
5.	238	3,25	3,09 – 3,4	4	1,219
6.	233	1,36	1,25 – 1,46	1	0,808
7.	230	1,42	1,32 – 1,52	1	0,799
8.	237	3,42	3,33 – 3,51	3	0,694
9.	238	3,57	3,47 – 3,67	4	0,764
10.	238	2,94	2,81 – 3,07	3	1,031
11.	238	3,27	3,2 – 3,34	3	0,562
12.	237	1,93	1,82 – 2,05	2	0,904
13.	239	2,60	2,49 – 2,71	2	0,858
14.	239	2,64	2,51 – 2,76	3	0,994
15.	239	3,50	3,35 – 3,64	4	1,133
16.	213	2,41	2,28 – 2,54	3	0,945
17.	238	2,03	1,89 – 2,18	2	1,139
18.	236	2,04	1,91 – 2,18	2	1,067
19.	239	1,45	1,36 – 1,54	1	0,714
20.	237	1,90	1,83 – 1,97	2	0,548
21.	238	2,56	2,45 – 2,67	3	0,863
22.	239	2,70	2,57 – 2,83	3	1,013
23.	238	1,44	1,37 – 1,5	1	0,497
24.	239	2,94	2,79 – 3,09	3	1,165
25.	238	2,76	2,65 – 2,87	3	0,855

Opettajien otokseksi muodostui 41,1 % perusjoukon suuruudesta. Otoksen taustatietojen perusteella otoksen jakauma vastaa hyvin OSAOn opettajien sijoittumista yksiköiden välillä, koulutustasoa, työskentely aikaa opettajina ja työskentelyaikaa muissa työtehtävissä. Yrittäjätaustaisista opettajista OSAOsta vastasi noin 80 %, mikä voi vaikuttaa jonkin verran joidenkin vastauksien tilastoarvoon. Tutkimusongelmakysymysten vastauksien tilastoarvojen perusteella kaikki vastaukset ovat luotettavia ja ne voidaan laajentaa käsittämään koko tutkimuksen perusjoukkoon eli kaikkiin ammatillisen toisen asteen opettajiin OSAOssa.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kokevatko Oulun seudun ammattiopiston toisen asteen opiskelijat ja opettajat ulkoisen yrittäjyyden opettamisen tärkeäksi. Tutkimuksella pyrittiin myös saamaan vastaus, onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut. Tutkimuksessa selvitettiin, onko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukeva. Kyselyssä selvitettiin opiskelijoiden halukkuutta toimia yrittäjänä työmarkkinoilla. Tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan ainoastaan ulkoisen yrittäjyyden asemaa ammatillisessa koulutuksessa, koska sisäinen yrittäjyys kuuluu ammatilliseen koulutukseen luontaisesti.

Tutkimukseen asetettiin seuraavat tutkimuksen pääongelmat:

1. Koetaanko ulkoisen yrittäjyyden opettaminen tärkeäksi ammatillisella toisella asteella?
2. Onko yrittäjyyden integroiminen ammatillisiin tutkinnonosiin onnistunut?

Näiden tutkimuksen pääongelmien lisäksi tutkittiin seuraavia alaongelmia:

1. Koetaanko OSAOn ilmapiiri ulkoista yrittäjyyttä tukevaksi?
2. Haluavatko opiskelijat tulevaisuudessa toimia työmarkkinoilla yrittäjänä?

Opettajille yrittäjyyden opettaminen on suuri haaste. Tutkinnon perusteissa yrittäjyys on integroitu ammatilliseen koulutukseen ilman ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja arviointikriteereitä. Yrittäjyyskasvatukselle ei ammatilliselle toiselle asteelle ole varsinaisesti tavoitteita, mikä tekee yrittäjyyden opettamisen haasteelliseksi opettajalle. Opettaja ei tämän päivän oppilaitosympäristössä juurikaan saa tukea yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen tutkinnon perusteista tai oppilaitoksien opetussuunnitelmista. Näin ollen opettajan käsitys yritysikasvatuksesta muodostuu suurimmaksi osaksi omista näkemyksistä yrittäjyyskasvatuksesta. Oppilaitos on voinut järjestää yhden päivän koulutuksen koko opetushenkilöstölle yrittäjyydestä ammatillisella toisella asteella. Yhden päivän koulutuksella ei yrittäjyydestä saa selkeää näkemystä, jos ei ole omakohtaista kokemusta yrittäjyydestä ennen ammatillisen opettajan uraa. Ammatillisen alan opettajilla on suuri haaste, kun pitää kyetä ilman omakohtaista yrittäjyyskokemusta ja pienellä oppilaitoksen tuella opettamaan nuorille yrittäjyyttä.

Ammatillisen toisen asteen opettajan pedagogisissa opinnoissa käsitellään yrittäjyyskasvatusta vähän. Tuleva ammattiaineen opettaja ei välttämättä saa selkeää kuvaa yrittäjyyskasvatuksen perusteista ja toteutuksesta ammatillisella toisella asteella opiskellessaan opettajan pedagogista pätevyyttä.

6.1 Yrittäjyyden opetuksen tärkeys

Opiskelijat kokivat yrittäjyyden tärkeänä yhteiskunnallisesti. Yrittäjyysopinnoista opiskelijat kokivat olevan heille itselleen tulevaisuudessa hyötyä. Vaikka opiskelijat kokivat ja tiedostivat yrittäjyyden tärkeäksi, niin siitä huolimatta opiskelijat eivät olleet valinneet valinnaisena aineena yrittäjyyttä. Tästä voi päätellä, että yrittäjyysopintoja ei ole saatu kiinnostaviksi valintatilanteessa opiskelijoille, jonka seurauksena yrittäjyysopinnot jäävät OSAOssa muiden valinnaisten aineiden varjoon.

Opettajien vastauksista nousi esiin se näkemys, että ulkoisen yrittäjyyden koulutus lisää opiskelijoiden työelämän valmiuksia merkittävästi. Opettajat olivat vahvasti myös sitä mieltä, että ulkoista yrittäjyyttä tulee opettaa ammatillisessa koulutuksessa. Ristiriitaista tahtotilassa oli se, että opettajat nostivat opetuksessaan esiin huolestuttavan harvoin ulkoisen yrittäjyyden. Tahtotilan heikkoudesta ulkoista yrittäjyyttä kohtaan antoi viestejä myös se, että opettajat kutsuivat harvoin yrittäjiä oppilaitokseen kertomaan yrittäjyydestä. Johtopäätöksenä voi todeta, että opettajat näkevät yrittäjyyden opettamisen tärkeyden. Kuitenkin opettajien mahdollinen halukkuuden puute tai puutteellinen osaaminen yrittäjyydestä estää heitä toimimasta riittävän tehokkaasti yrittäjyyden edistämiseksi.

6.2 Yrittäjyyden opetuksen integroiminen ammattiaineisiin

Opiskelijoilla oli se näkemys, että ammattiaineiden oppitunneilla oli käsitelty yrittäjyyttä pääosin jonkin verran tai vähän. Tämä on linjassa opettajien mielikuvaan siitä, että kuinka paljon opettajat sanovat opettaneensa ammattiaineissa yrittäjyyttä. Opiskelijat kokivat ammattiaineiden oppitunneilla yrittäjyystiedon määrän olevan vähäistä. Huolestuttavaa oli se, että puolet vastanneista opiskelijoista olivat sitä mieltä, että yrittäjyyttä on harjoiteltu vähän tai ei ollenkaan. Opiskelijoiden vastauksista voi päätellä, että opettajilla on suuria vaikeuksia yhdistää ammattiaineita ja yrittäjyyttä.

Ammattiaineiden opettajien vastauksista nousi esiin se, että opettajien mielestä tutkinnon perusteissa yrittäjyysopinnot on määritelty epämääräisesti. Tutkinnon perusteiden epämääräisyydestä antaa viitteitä myös se, että lähes puolet ammattiaineiden opettajista ei yhdistänyt tutkinnonperusteiden yrittäjyyttä ulkoiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen. Puolet ammattiaineiden opettajista oli sitä mieltä, että ulkoisen yrittäjyyden integroiminen ammattiaineisiin oli hyvä asia. Samaan aikaan lähes puolet ammattiaineiden opettajista kertoi opettavansa yrittäjyyttä vähän tai ei ollenkaan. Vastaukset nostavat väistämättä kysymyksen: Kokevatko opettajat ammattiaineiden integroimisen hyvänä asiana ammattiaineisiin siksi, että sen voi unohtaa epämiellyttävänä aineena koko opetuksesta? Opettajat itse totesivat, että ulkoinen yrittäjyys on tutkinnon perusteissa epämääräisesti esitetty ja tämän perusteella opettajilla ei ole tietoa myöskään ulkoisen yrittäjyyden tavoitteesta. Tutkimuksen perusteella voi todeta, että opetushallituksen tulisi täsmentää tutkinnon perusteissa ulkoisen yrittäjyyden tavoitteita. Yrittäjyyden integroiminen ammattiaineisiin tutkimuksen valossa ei ole onnistunut. Nykyiset voimassa olevat tutkinnon perusteet voivat jopa ohjata opettajia unohtamaan yrittäjyyskasvatuksen.

6.3 OSAOn yrittäjyyttä tukeva ilmapiiri

Vastauksien perusteella opiskelijat kokivat OSAOn ilmapiirin yrittäjyyttä tukevaksi. Opiskelijoiden mukaan opettajat ovat kertoneet, että heidän koulutusaloilla voi työskennellä yrittäjänä. Opettajat ovat tehneet opiskelijoille selväksi myös yritysten tärkeyden yhteiskunnallisesti. Huolestuttavaa oli kuitenkin se, että opiskelijoiden mukaan opettajat eivät kannusta nuoria yrittäjyyteen samassa suhteessa kuin he ovat puhuneet yrittäjyyden tärkeydestä.

Opiskelijoiden mukaan OSAOn opettajat ovat onnistuneet ylläpitämään yrittäjyyttä tukevaa ilmapiiriä, mikä on erittäin hyvä asia vaikka opettajien vastauksista saakin erilaisen kuvan. Opettajien mukaan yrittäjyys ei juurikaan näy yksiköiden ja OSAOn arjessa. Tätä ei voi pitää kovinkaan yrittäjyyttä tukevana ilmapiirinä. Ammatillisten aineiden opettajista 40 % mukaan työnantaja ei ole antanut heille ulkoisen yrittäjyyden koulutusta. Huolestuttavaa oli myös se, että lähes 40 % opettajista kokee, ettei työnantaja ole kannustanut osallistumaan ulkoisen yrittäjyyden koulutuksiin. Herää kysymys, eikö OSAOn ja yksiköiden johto halua sitoutua kehittämään ja ylläpitämään positiivista yrittäjyysilmapiiriä? Vastauksien perusteella Oulun seudun ammattiopisto ei pyri täyttämään Opetusministeri-

ön asettamia tavoitteita yrittäjyyden osalta ammatillisessa koulutuksessa. Samaan aikaan OSAOn johto on aikonut omalla panoksellaan olla kehittämässä Oulun talousalueen yrittäjyyttä. Johdon tahtotila yrittäjyyttä kohtaan ei ole välittynyt opetushenkilöstöön, mikä näkyy opettajien omassa halussa kehittää itseään ulkoisen yrittäjyyden tiedoissa ja sen opettamisen taidoissa. Opettajat ovat passivoituneet ja he eivät hakeudu oma-aloitteisesti koulutuksiin tai projekteihin, joilla voitaisiin lisätä heidän tietämystään ulkoisesta yrittäjyydestä ja taitoa opettaa ulkoista yrittäjyyttä. Positiivista yrittäjyysilmapiiriä tukevana asiana oli se, että opettajista 64,2 % sanoi vierailleen oman alan yrityksissä opiskelijoiden kanssa viimeisen vuoden kuluessa.

6.4 Opiskelijoiden halukkuus toimia yrittäjänä tulevaisuudessa

Opiskelijoista noin 66 % oli jonkin verran tai paljon kiinnostunut yrittäjyydestä, mikä antaa viitteitä positiivisesta ilmapiiristä yrittäjyyttä kohtaan. Opiskelijoista 9 % kertoi haluavansa toimia yrittäjänä tulevaisuudessa, mikä vastaa hyvin Suomen yrittäjyysaktiivisuutta (8,8 %) vuonna 2011. Yllättävää oli se, että noin puolet opiskelijoista näki yrittäjyyden mahdollisuutena heidän omassa tulevaisuudessa. Tämä antaa merkittävästi toivoa sille, että OSAOn opiskelijat tulevat tulevaisuudessa toimimaan yrittäjinä. Tästä voisi päätellä, että jos OSAO alkaisi voimakkaammin panostamaan yrittäjyyskasvatukseen kehittämiseen, niin yhä useampi opiskelija näkisi yrittäjyyden varteenotettavana vaihtoehtona työllistyä työmarkkinoilla. Opiskelijat kokivat, että yrittäjien tunteminen lisää positiivista suhtautumista yrittäjyteen. Tämän perusteella opettajien kannattaisi ehdottomasti kutsua yrittäjiä puhumaan oppilaitokseen oppitunneille ja lisätä vierailuja yrityksiin. Positiivista oli se, että lähes 20 % opiskelijoista kokee kykenevänsä toimimaan yrittäjänä. Yrityskasvatukseen panostamalla ja sitä kehittämällä voitaisiin todennäköisesti lisätä opiskelijoiden uskoa omiin kykyihin menestyä yrittäjänä.

Ammattiaineiden opettajista noin 40 % uskoo, että opiskelijat ovat vähän tai ei ollenkaan kiinnostuneita yrittäjyydestä. Opettajien uskomus opiskelijoiden vähäisestä kiinnostuneisuudesta yrittäjyyttä kohtaan on omalta osaltaan passivoimassa yrittäjyyden esiin tuomista ammattiaineiden yhteydessä.

6.5 Parannusehdotuksia

Tutkimuksesta nousi esiin se, että opiskelijoiden kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan on hyvällä tasolla, mutta kiinnostuksesta huolimatta he eivät valitse esimerkiksi yrittäjyyttä valinnaisissa aineissa. Tämän perusteella Oulun seudun ammattiopistossa tulee jatkossa kehittää valinnaisten aineiden valintatilannetta.

Tutkimuksessa nousi esiin se, että opettajat tiedostavat yrittäjyyden ja sen opettamisen tärkeyden. Valitettavan usein opettajilla yrittäjyyden opettaminen jää ajatuksen tasolle ja todellista yrityskasvatuksen monipuolista kirjoa ei tuoteta opiskelijoille. Yrityskasvatuksen parempaa tulevaisuutta ajatellen OSAOssa tulisi miettiä toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Opetushenkilöstöä tulee kannustaa ja kouluttaa yrityskasvatuksen operatiiviseen työhön.

Tutkimuksesta selvisi se, että nykyiset voimassa olevat tutkinnon perusteet eivät ole onnistuneet nostamaan yrityskasvatuksen asemaa sille tasolle kuin Opetusministeriössä ja -hallituksessa olisi toivottu. Yrityskasvatuksen selkeiden tavoitteiden uupuminen ammattiaineiden yhteydessä on tähän selkeä syy, joka tulisi korjata mahdollisimman pian tutkinnon perusteisiin. Tutkinnon perusteisiin pitäisi kirjoittaa yrittäjyyden sisältö auki ja asettaa yrittäjyydelle selkeät tavoitteet. Tällä olisi se vaikutus, että opettajilla ei olisi enää mahdollisuutta "unohtaa" yrittäjyyskasvatusta ammattiaineiden yhteydessä. OSAOssa tulisi miettiä, miten yrittäjyys pystyttäisiin kuvaamaan selkeämmin opetussuunnitelmien tutkintokohtaisissa osissa.

Tutkimuksesta selvisi, että yrittäjien tunteminen lisää opiskelijoiden positiivista suhtautumista yrittäjyyttä kohtaan. Tämän perusteella OSAOssa olisi hyvä miettiä miten opiskelijat ja yrittäjät saataisiin kohtaamaan useammin ja läheisemmin. Vaihtoehtona voisi miettiä esimerkiksi kummiyritysjärjestelmää. Tässä jokaisella ammattiopiston luokalla olisi oma kummiyritys, jonka kanssa luokan opiskelijat voisivat tutustua yrittäjyyteen opiskelun eri vaiheissa.

Opiskelijat ja opettajat kokivat OSAOn ilmapiirin yrittäjyyttä tukevaksi. Tämä tieto oli erittäin tärkeä, koska nyt olisi oikea hetki alkaa panostaa yrityskasvatuksen monimuotoiseen operatiiviseen toimintaan.

Oulun seudun ammattiopiston opettajat kokevat nuorten kiinnostuksen toimia yrittäjänä tulevaisuudessa pienempänä kuin opiskelijat itse kokivat. Saadun tiedon perusteella opettajien tulisi rohkeammin kannustaa nuoria tulevaisuudessa yrittäjiksi. Mitä ne rohkeat keinot ovat, niin niiden etsimiseen OSAOn kannattaa valjastaa voimavaroja, jotta Oulun seudulle saataisiin tulevaisuudessakin uusia työpaikkoja ja luovia yrittäjiä.

Oulun seudun ammattiopistolla on asetettu strateginen tavoite vuodelle 2015, minkä mukaan yrittäjäyys on siihen mennessä vakiintunut oppilaitoksen toimintaan. Tutkimuksen perusteella ollaan hyvällä alulla, mutta strategian mukaisen tavoitteen saavuttaminen vaatii vielä paljon työtä, joka edellyttää niin OSAOn johdon kuin koko opetushenkilöstön sitoutumista yhteisen asian hyväksi.

LÄHDELUETTELO

Airaksinen, T. 1993. Yrittäjyyden etiikasta. Teoksessa: Opetushallitus (toim.) Yrittäväksi koulussa – Kasvatus yrittäjyyteen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Chen, C., Greene, P. & Crick, A. 1998. Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers? *Journal of Business Venturing*, vol. 13, pp. 295-316.

Eckhardt, J.T. & Shane, S. A. 2003. Opportunities and Entrepreneurship. *Journal of Management*, vol. 29, pp. 333-349.

Euroopan komissio. 2010. Komissio tiedonanto Eurooppa 2020 Älykkään, kestävän ja osallistuvan kasvun strategia. [verkkodokumentti]. (Päivitetty 3.3.2010). Saatavilla: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_FI_ACT_part1_v1.pdf [Viitattu 29.3.2013].

Euroopan komissio. Yritystoiminnan pääosasto. 2004. Yrittäjyyskasvatusta käsitelleen asiantuntijaryhmän loppuraportti. Yrittäjähenkä ja –taitoja edistävän perusasteen ja toisen asteen opetuksen kehittäminen. Bryssel.

Euroopan yhteisö. 2009. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys elinikäisen oppimisen edistäminen (EQF). Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto.

Euroopan yhteisöjen komissio. 2005. Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista. [verkkodokumentti]. (Päivitetty: 11.10.2005). Saatavilla: http://www.ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/keyrec_fi.pdf [Viitattu 3.3.2013].

Euroopan yhteisön komissio. 2001. Komission tiedonanto KOM(2001)678: Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteutuminen. Bryssel.

Gorman, G., Hanlon, D. & King, W. 1997. Some research perspectives on entrepreneurship education, enterprise education and education for small business management. A ten-year literature review. *International Small Business Journal*, Vol. 15, No. 3, 56-77.

Grundsten, H. 2004. Entrepreneurial Intentions and the Entrepreneurial Environment. A Study of Technology-Based New Venture Creation. Doctoral dissertation series 2004/1. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu.

Haataja, A., Hietanen, L., Järvi, T. & Tompuri, H. 2009. Kohti yrittäjävalmiuksia – Päätöksenteon oppiminen systeemisessä oppimisympäristössä. Teoksessa: J. Kansikas, P. Kyrä, J. Römmer-Paakkanen & T. Seikkula-Leino (toim.) Yrittäjäkasvatuksen muotoutuva maisema – Yrittäjäkasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta.

Harrell, W. L., 1992. Forewords. Teoksessa: D.L. Sexton & J.D. Kasarda (toim.) The State of the Art Entrepreneurship XIII-XIV.

Heinonen, J. & Vento-Vierikko, I. 2002. Sisäinen yrittäjäisyys – uskalla, muutu, menesty. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Heinonen, J., ym. 2006. Palkkatyöstä yrittäjäksi – Tutkimus yrittäjäksi ryhtymisen reiteistä sosiaali- ja terveystieteillä sekä kaupallisella ja teknisellä alalla. Helsinki: Työministeriö.

Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. The process of Becoming an Entrepreneur – A Theoretical Framework with Empirical and Experiments. Turku: Turun kauppakorkeakoulu. Sarja A2.

Hyttinen, A. & Ilmakunnas, P. 2004. Entrepreneurial Aspirations. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, keskusteluaiheita No. 890. [verkkodokumentti]. Saatavilla: <http://www.etla.fi/julkaisut/dp890-fi/>

Järvi, T. 2013. Yrittäjäisyyden oppiminen ammatillisella toisella asteella. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Lapponiensis 245.

Kansikas, J., ym. 2009. Yrittäjäisyyden kasvatuksen muotoutuva maisema - Yrityskasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 176/2009.

Kasarda, J.D. 1992. Introduction. Teoksessa: D.L. Sexton & J.D. Kasarda (toim.) The State of Art of the Entrepreneurships 1-13. Boston: PWS-Kent Publishing Company.

Kauppi, A. 1995. Curriculum development for transformative learnings in business teacher education, 250-258. Teoksessa: A. Kauppi ym. (toim.) *Adult Learning in a Cultural Context*. Helsinki Adult Education Research Society in Finland. Tampere: Tammer-Paino.

Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. Yrittäjyyskasvatus. Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Tampere: Konetuumat.

Krueger, N.F., Reily, M.D. & Carsrud, A.L. 2000. Competing Models of Entrepreneurial Intentions, *Journal of Business Venturing*, Vol. 15, 411-432.

Kyrö, P. 2006. Avauksia riskin oppimiseen ja opetukseen. Teoksessa: P. Kyrö & A. Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrityskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu.

Kyrö, P. & Nissinen, J. 1995. Yritä itse. Murroksen kautta jälleen yrittäjyyteen. Helsinki: Työministeriö.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Finlex. [verkkodokumentti] Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630> [Viitattu: 3.3.2013].

Laki ammatillisista oppilaitoksista 10.4.1987/487. Finlex. [verkkodokumentti] Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1987/19870487> [Viitattu: 3.3.2013].

Lassila, H. 2009. Mitä yrittäjyys minulle merkitsee? Amk-opiskelijoiden käsityksiä yrittäjyydestä. Teoksessa: J. Kansikas, P. Kyrä, J. Römmer-Paakkanen & T. Seikkula-Leino (toim.) Yrityskasvatuksen muotoutuva maisema - Yrittäjyyskasvatuksen identiteettiä rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lehtinen, E. 1994. Opiskelun ohjaaminen. Teoksessa: J. Ekola (toim.) Johdatusta ammatikorkeakoulupedagogiikkaan 163-182. Juva: WSOY.

Leskinen, P-L. 1999. Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä. Opiskelijoiden yrittäjyyskäsitykset ja niiden muutokset yritysprojektin aikana. Vaasa: Vaasan yliopisto. No. 71. Liiketaloustiede 27. Johtaminen ja organisaatiot.

Luukkainen, O. 1998. Yrittäjyyskasvatus – mitä se voi olla? Teoksessa: O. Luukkainen & T. Toivola (toim.) Yrittäjyyskasvatus mitä se voi olla? Esimerkkejä yrityskasvatuksen toteutuksesta eri kouluasteilla. Kokkola: Chydenius-Instituutin tutkimuksia 1/1998. Gummerus Kirjapaino Oy.

Miettinen, R. 1993. Oppitunnista oppimistoimintaan. Tutkimus opetuksen ja opettajakoulutuksen kehittämisestä Suomen liikemiesten Kauppaopistossa vuosina 1989-1991. Tampere: Gaudeamus.

Morrison, A., Rimmington, M & Williams, C. 1999. Entrepreneurship on the Hospital, Tourism and Leisure Industries. Bath: Butterworth Heinemann.

Mwasalwiba, E.S. 2010. Entrepreneurship education: a review of its objectives, teaching methods and impact indicators. Education and Training, Vol. 52, No.1, 20-47.

Nurmi, T. 2009. Suomen sanakirja – Opiskelijoille ja ulkomaalaisille. Jyväskylä: Gummerus.

Opetushallitus. 2011. Osaaminen ja sivistys 2020. Opetushallituksen strategia. [verkkodokumentti] Saatavilla: http://www.oph.fi/julkaisut/2011/osaaminen_ja_sivistys_2020.pdf [Viitattu: 3.3.2012].

Opetusministeriö. 2009. Yrityskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009: 7.

OSAO TTS. 2010. Talous- ja toimintasuunnitelma vuosi 2011. Oulu: OSAO.

Oulun seudun ammattiopisto. 2012. Opetussuunnitelman tutkintokohtainen osa, Talotekniikan perustutkinto. Oulu: OSAO.

Oulun seudun ammattiopisto. 2011. Opetussuunnitelman yhteinen osa. Oulu: OSAO.

Oulun seudun ammattiopiston strategia 2015. 2009. Oulu: OSAO.

Oulun seudun ammattiopisto. 2011. Tilinpäätös ja toimintakertomus. Oulu: OSAO.

Paajanen, P. 2001. Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemyksiä itsestään ja työstään yrittäjäkasvattajana. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Pekkala, A. 2013. Yrittäjyys tutkinnonperusteissa. [sähköpostiviesti]. kari.heiskari@osao.fi 5.3.2013.

Peltonen, M. 1985. Yrittäjyys. Keuruu: Otava.

Pinchot, G & Pinchot, E. 1996. Älykäs organisaatio. Tampere: Mermerus.

Remes, L. 2004. Yrittäjyys. Teoksessa: Loukola, M.L. (toim.) Aihekokonaisuudet perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Opetushallitus. Jyväskylä: Gummerus, 83-90.

Ristimäki, K & Vesalainen, J. 1997. Yliopisto ja yrittäjyyskasvatus. Teoksessa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja, 22.

Ronstadt, R. 1987. The educated entrepreneurs: A new era of entrepreneurial education is beginning. *American Journal of Small Business*, Vol. 11, No. 4, 37-53.

Rytkölä, T., Ruskovaara, E. & Järvinen, M. 2011. Yrittäjyyskasvatus perus- ja toisella asteella. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 2011.

Sainio, J. 2001. Akateeminen Yrittäjyys. Turun yliopistosta valmistuneiden yrittäjyyttä kartoittava selvitystyö. Turku: Rekrytointipalvelut, Turun yliopisto.

Sampo Pankki. 2007. Suuri Suomalainen Yrittäjätutkimus. Helsinki.

Seikkula-Leino, J. 2007. Opetussuunnitelmauudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 2007:28. Opetusministeriö: Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Stevenson, J.H. & Carlos, J. 1990. A paradigm of entrepreneurship: entrepreneurial management. *Strategic Management Journal* 11, 17-27.

Talotekniikan perustutkinto. 2010 Helsinki: Oy Fram Ab 35/011/2010.

Tilastokeskus. 2012. Yritykset. [verkkodokumentti] Saatavilla:
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_yritykset.html [Viitattu:2.3.2013].